

OBEMA PA DELAVCI

STRAN 6

TI MENI JAZ TEBI

FOTO: JOCO ŽNIDARŠIČ

KAKO SEM SE ODVADIL
KADITI **STRANG**

kovinsko
Industrijsko
podjetje

t r e n t a

bovec

TEDENSKA TRIBUNA DANES

Stran 5

Miličniki se umikajo smrti

Rada Iliča so na ljubljanskem okrožnem sodišču obsodili na dve leti zapora. Obsojen je bil za poskus uboja. Ko ga je prometni miličnik ustavljal, je Ilič zapeljal proti njemu in ga je hotel, tako trdi obtožnica, povoziti. Cestni napadi na miličnike so čedalje pogostejši. Prometniki se rešujejo le s svojo spretnostjo in prisebnostjo, umikajo se smrti v zadnjem trenutku.

Stran 8

YU-AHT molči, Vesna ostala živa

Konec oktobra je bila na Češkoslovaškem beograjska stevardesa Vesna Vujović. Obiskala je tiste usodne kraje, nad katerimi je 26. januarja zločinska bomba uničila jugoslovansko potniško letalo. Vesna je edina preživela. Povzemamo članek o tem in o Vesninem obisku, ki so nam ga poslali iz Češkoslovaške.

Stran 9

Kako sem se odvadil kaditi

Bralec našega lista nam je poslal v uredništvo daljši prispevek o tem, kako se je mučil, ko se je po tridesetih letih kajenja za večne čase odpovedal cigareti in po mnogih tednih premagal samega sebe. Svojega imena nam za sedaj ni zaupal, pravi pa, da bo to storil, brž ko bo svoje besede zagledal v Tedenski tribuni.

Stran 11

Kadar mati pokoplje sina, tista je grenka

Tako pravi Matevževa mati v Velikih Blokah, ki si je nadela že deseti križ. Kako je treba živeti, da učkaš toliko let? Rubrika Vaš kraj v našem zrcalu vas bo tokrat popeljala na Bloško planoto. Kdor jo bo pozorno prebral, bo zvedel, da je v pošti nekaj več, zvedel bo, da je bil pred turizmom tujski promet, ki je bil pogosto celo živahnejši, in nazadnje bo lahko ugotovil, da Bločani niso ljudožrci. To zadnje je na svoji koži skusil slaven angleški avanturist.

Stran 12

Tudi Kennedyja je čakal »Šakal«

Jose Luis Romero — to je izmišljeno ime, medtem ko mož resnično živi — trdi, da je dobil leta 1961 od nekih Američanov nalogo in denar, da kot nekoč eden najboljših ostrostrelcev v Tujski legiji v Parizu ustrelí takratnega ameriškega predsednika Johna Kennedyja. Vse skupaj naj bi bilo videti tako, kakor da je atentat uprizorila OAS in da jo je Kennedy skupil »samo po pomoti« — krogla naj bi bila namenjena de Gaulleu ki se je vozil po pariških ulicah s svojim ameriškim gostom. Načrt atentata je bil na las podoben tistemu, ki so ga pozneje izvedli v Dallasu. »Romero« si je zadnji hip premislil in z denarjem pobegnil v Južno Ameriko.

Stran 20

Kamenje na poti, imenovani »Via Chilena«

Čile se je po dveletni vladavini marksista Allendeja znašel pred eno najhujših preizkušenj. Nedavna stavka, ki je deželo pahnila malodane v kaos, je naredila še za 200 milijonov dolarjev škodo v trenutku, ko je Čile že tako hudo zadolžen v tujini. Toda še nevarnejša so na pogled nepremagljiva nasprotja med skrajnimi levičarji in desničarji. Vlada, ki si prizadeva pripeljati Čile postopno v socializem, se je znašla med dvema ognjema.

HIMNA

Slovenci se bomo v bližnji prihodnosti odločali med drugim tudi o tem, katere himna nas bo predstavljala kot državotvorni narod v družini enakopravnih jugoslovanskih narodov in narodnosti.

Ni najpomembnejše, bi dejal človek, ki bi bil rad kolikor mogoče samoupravljaljsko soodgovoren pri tvorjenju (beri razreševanju) vse težke skale naših sedanjih narodnostih in vsejugoslovanskih problemov, je pa značilno. Značilna je brzkone težnja po spreminjanju samem po sebi, ki se je tudi široko demokratični postopek izbiranja himne, razprostrt pred javnost, očitno ni mogel čisto izogniti. Spreminjati, pomeni v skrajni posledici začenjati vse znova, mi pa smo vendar pristaši in utemeljevalci nepretrganega razvoja. V naših pojmovanjih družbe in njene družbene zavesti, ki temelje na izmerljivih dognanjih historičnega materializma, narodna zavest, njena pozitivna smer, ni nastala danes ali včeraj, temveč je doživljala svoj razvoj že globoko v neдрjih prejšnjih družbeno političnih in kulturnih konstelacij. Ta narodna zavest je doživela svojo prvo namensko himnično obdelavo sredi meščanskega narodnoprebudniškega gibanja devetnajstega stoletja. Takrat je nastala himna »Naprej zastave Slave« obeh Jenkov, ki jo je narod sprejel za svojo.

Da je bilo v njeni idejni in čustveni vsebini nekaj, kar je presegalo časne težnje konkretnega družbenega nosilca gibanja, torej nastajajočega in prebujajočega se slovenskega meščana devetnajstega stoletja, da je bila, skratka, odsev zametkov najbolj naprednega nadaljnega poteka zgodovinskih dogodkov, govori preprosto dejstvo — med svoje bojne pesmi, katerih

izvirnost, izrazna moč in številnost so izjemne za svet tistega časa, so sredi narodnoosvobodilnega boja sprejeli »Naprej« tudi slovenski partizani. Z njimi in z ljudstvom, ki je za njimi povzemalo, je ostala pesem »Naprej zastava Slave« v naši zavesti do sedaj naša narodna himna. Vidik, ki iz tega sledi, je naslednji: pesem »Naprej zastava Slave« ima vrsto odličnih značilnosti himnične predstavnice našega narodnostnega obstoja in razvoja. Dovolj je stara, da nam s petino svojega literarnega in glasbenega sloga in preprosto resnico svoje izpovedi vsakič znova priča o tem, da nismo narod od včeraj, temveč narod iz zgodovine. Dovolj je bila preizkušena v najbolj usodnih časih našega narodnostnega obstoja, da nam s tem, ko se je obdržala kot himna, priča hkrati, da tudi taki, kot smo, nismo od včeraj. In navsezadnje — »referendum«, po katerem smo jo v zgodovini sprejeli kot svojo doslej še nikoli uzakonjeno državno, pa ravno zato toliko bolj občuteno narodno himno, je bilo spontano prepevanje množic.

Zdi se zato, da ima »Naprej« zdaj, ko se pred uzakonitvijo slovenske državne himne odločamo, ali je sprememba tradicije na tem polju potreba ali ne, edino po slednjem merilu edinega resnega tekmeča — katero izmed pravih partizanskih bojnih pesmi, neponovljivih in neposnemljivih v svoji spontanosti.

Kaj pa Prešernova »Zdravica«, starejša in vsebinsko neprimerno globlja od Jenkove bojvite koračnice, utegne vprašati kdo.

Pa bi se majhnemu narodu sredi mlinskih koles brezobzirno bojevitih velikanov sploh posrečilo, da bi lahko danes ta dan izbral svojo državno himno, če bi se jim, denimo, v zadnji vojni, zoperstavljal samo z vizijo velikega pesnika v srcu in ne tudi z bojno pesmijo na ustih, se vprašajmo za njim. Zdravica omizju enako globoko in pravično in lepo čutečih prijateljev — žal — ni himna med himnami narodov, ki — žal — niso bili in še niso tako omizje.

mi smo

»Zakaj, nihče ne ve menda, a zmaga — slavna je bila.«

»Gospodje, poslavljam se in zdaj lahko začnete žalovati; nobenega Nixona ne bo več pri roki, da bi ga lahko brcali.« S to jedko bridkostjo se je Richard Nixon pred desetimi leti na tiskovni konferenci poslavljaj, ko je grdo izgubil na volitvah za guvernerja Kalifornije. Deset let kasneje, te dni, je zgodaj zjutraj po burno prečuti noči izrekal »zahvalo z dna srca vsakomur, ki mi je pomagal doseči, da je zadnja volilna zmaga mojega življenja postala tudi največja.« Znova je postal predsednik ZDA. Res — zmaga slavna je bila.

Sto let in dalj ni v Ameriki nihče zmagal tako kot on: tako masivno — in tako čudno. Prejel je za tamkajšnje razmere ogromno zaupnico. Toda v kongresu in med guvernerji zveznih držav se Nixonova stranka ni okrepila; nasprotno, njen vpliv se je stanjšal. In še nekaj: v svojevrstni, naveličani praznoti političnih in človeških prostorov je skoraj polovica volivcev, petinštirideset odstotkov, ostala doma. No — zmaga slavna je bila.

Kaj torej? Zmagal je Richard Milhous Nixon osebno. Zmagal je kot nestranski, nadstranski človek. Kot človek? Ta rojeni politik ni nikoli »z besedo vžgal srca ljudi«. Kako to, da je potem zmagal v tolikšnem plazu? Kot človek iz Pekinga; kot človek iz Moskve; kot človek pomiritev. Kot vodja Amerike. Toda kdo si je že bil izmislil, kdo je načrtoval vse te skrivne, zapletene, učinkovite kombinacije? Mar ne dr. Henry Kissinger in drugi računalniki? Ah — zmaga slavna je bila.

Prav zdaj se je v ameriški javnosti spet vzpel eden občasnih valov z razpravami, češ da je navsezadnje vendarle čudno, kako sme v demokraciji predsednik sam razpolagati s pravico končne odločitve o življenju in smrti — v tehtanju nad jedrsko, raketnim gumbom. Vzporedno je bilo objavljeno, da je na primer o tekočih podrobnostih v zvezi s prekinitvijo ognja v Vietnamu v vsem Washingtonu obveščenih samo in izključno pet ljudi. Javnost je sprejela stvar s skomigom, češ, po »naravi stvari« so takale razburjenja spet le besede, besede, besede. Saj — zmaga slavna je bila. Predsednik sovjetskega prezidija Podgorni je poslal toplo brzojavno čestitko. Te dni so se sporazumeli, da bodo znamenito »vročo linijo«, ki teleprintersko sklepa Belo hišo s Kremljem, okrepili z novo direktno zvezo. Slednja bo šla prek satelitov. Sicer pa spored

OKUS ZMAGE

teče dalje: že 21. novembra drugi krog pogajanj SALT, 22. novembra veleposlaniški uvod za konferenco o evropski varnosti, konec januarja start pogajanj o uravnovešenem krčenju vojaških sil v srednji Evropi, baje okrog marca obisk Leonida Brežnjeva v ZDA, julija ali tam neke evropske varnostne konferenca sama. Interesi so si marsikje našli stičišča, iz prvotne negotovosti je zrastle obotavljivo zaupanje in zdaj se že naravnost pove, da je bolje imeti na nasprotni strani pogajalne mize nekoga, ki ti je že znan, kot kakega neuravnovešenega novince. Da — zmaga slavna je bila. Tisočletna premišljenost in razmerje sil sta Pekingu velevala ravnati nekoliko bolj zadržano, a v bistvu tudi izrazito zadovoljstvo. Interesi. Pogajanja. Ravnotežja. Sporazumi. Človeška inteligenca, vidite, nazadnje vendarle triumfira nad samomorilskimi goni. Toda stojmo, ugibajmo za hip o temle: koliko jih je pri odločanju o važnih rečeh res obveščenih? V Washingtonu pet. V Moskvi sedem, enajst? V Pekingu deset, petnajst? Kako ljudski, kako demokratičen, kako človeško poln in navdihujoč krog posvečenih! Je — zmaga slavna je bila.

Medtem, ko se je vse to tako edino logično godilo, je v neki deželi, kjer gre vsa dolga stvar h koncu, umrlo še nekaj sto ali tisoč ljudi. Ker niso še našli čisto najbolj pravih ravnesij med reštvami, so jih (oprostite) še malo pobijali.

»Zakaj, nihče ne ve, menda, a zmaga slavna je bila.«

Iman Solimar

46

izdaja in tiska CGP Delo v Ljubljani — direktor publikacij Mitja Gorjup — Tedenska tribuna urejajo: Dušan Benko (glavni in odgovorni urednik), Feri Zerdin (namestnik glavnega urednika), Janez Kajzer, Božo Mašanović, Miki Muster, Bernarda Rakovec, Iva Turk, Herman Vogel — Oblikovalec in tehnični urednik Andrej Habič — Lektorica Katica Kikelj — Tajnica Eliza Potočnik — Naslov uredništva: Tedenska tribuna, Tomšičeva ulica 3/II, p. p. 150-III, 61001 Ljubljana, telefoni: 23-522 do 23-526. — Rokopisov in nenasloženih fotografij ne vračamo. — Naročniški oddelek in kolportaža: Ljubljana, Tomšičeva 1, telefon 22-575, oglasni oddelek Šubičeva 1, telefon 21-896, naročnina: letna 84 din, polletna 42, mesečna 7 din; žiro račun pri SDK 50102-601-20012; letna naročnina za tujino: Amerika 10 US dolarjev, Anglija 3.84 Lstg, Avstrija 231 Sch, Francija 51 Ffr, Italija 5.860 Lit, Kanada 10 CA dolarjev, Nemčija 32 DM, Švedska 48 Skr, Švica 36,5 Str; plačilno ne devizni račun 501-620-1-32000-160 pri Ljubljanski banki (z opombo za TT). Oproščeno prometnega davka po pristojnem sklepu 421-2/72

15. 1972
2

V nedeljo in ponedeljek, 19. in 20. novembra, bodo po vsej Sloveniji odprli več kot deset tisoč volišč, na katerih bodo volivci povedali svoje mnenje o združitvi delavskega in kmečkega zavarovanja. Volitev ne bo le na novomeškem zdravstvenem območju, kjer je bil referendum že izveden (za združitev je glasovalo 73,16 odstotka delavcev in 94,56 odstotka kmetov).

Misel o enotnem zdravstvenem zavarovanju delavcev in kmetov pravzaprav ni nobena novost, vendar je določnejšo obliko dobila šele po sprejetju zakona o obveznih oblikah zdravstvenega zavarovanja; o enotnih merilih za zdravstveno varstvo delavcev in kmetov pa je bil govor tudi v stališčih III. konference ZKS o socialnem razlikovanju.

Poglejmo nekoliko v bližnjo preteklost. Šele leta 1960 so prvič z zakonom uredili zdravstveno zavarovanje kmetov, vendar so le-ti dobili precej manj pravic kot delavci. Položaj kmetov se je nekoliko zboljšal predlani, ko je republiška skupščina sprejela zakon, po katerem so kmečkemu prebivalstvu zagotovili obvezne oblike zdravstvenega zavarovanja (zdravstveno zaščito otrok do 15. leta, mladine do 18. oziroma 26. leta, odkrivanja in zdravljenje nalezljivo bolnih, zdravljenje duševno bolnih in podobno). Za vse druge oblike zdravstvenega varstva pa so ustanovili dve skupnosti (za delavce in kmete), pri čemer so imeli kmetje manj pravic. Drugače povedano, cene zdravstvenih storitev za kmete so bile precej višje.

Tako so kmetje plačevali za zdravljenje v bolnišnicah od 15 do 40 dinarjev na dan, za zdravljenje v ambulantah od 25 do 50 odstotka cene, pri nakupu zdravil (ki so vse prej kot poceni) pa so morali prispevati tudi do 50 odstotkov vrednosti.

DELAVCI CENEJE DO ZDRAVNIŠKE NEGE

Delavci so imeli, kot smo že dejali, več ugodnosti. Zdravljenje v bolnišnicah je bilo zanje brezplačno, le v primeru, da ne vzdržujejo družinskih članov, jim je delovna organizacija odtegnila petino mesečnega zaslužka. Za specialistične preglede delavci plačujejo le pet do deset dinarjev, za zdravlilo pa, ne glede na ceno, od štiri do pet dinarjev. Poleg tega so imeli pravico do denarnega nadomestila za osebni dohodek v času bolezni, za potne stroške in dnevnice, medtem ko kmetje niso bili deležni teh ugodnosti.

Povsem razumljivo je, da so kmetje manj izkoriščali zdravstveno varstvo kot delavci. To potrjujejo tudi podatki z avda za zdravstveno varstvo Slovenije, po katerih je bilo v splošnih ambulantah prijavljenih 1,7-krat več delavskih zavarovancev kot kmečkih. Še bolj p razno sliko dajejo podatki o izkoriščenosti ambulantno-polikliničnih in dispanzerskih služb, kjer je delež kmetov od 2,9 do 6,4 odstotka (le obiski patražnih sester so se povzpeli na 13,6 odstotka). Stevilke so torej zgornje in potrjujejo misel, da so hodili kmetje k zdravniku le v primerih, ko jim je bila zdravstvena pomoč nujno potrebna.

Število kmečkih zavarovancev iz leta v leto kopni. Podatki z ljubljanskega zdravstvenega območja (ki obsega osemnajst občin in zajema tretjino vseh zavarovancev v Sloveniji) pričajo, da se je število kmečkih zavarovancev v zadnjih desetih letih zmanjšalo za štirideset odstotkov, medtem ko se je število delavskih zavarovancev v istem obdobju povečalo za dobrih trideset odstotkov. Število kmečkega prebivalstva se torej iz leta v leto zmanjšuje, v kmečkem zavarovanju ostajajo predvsem starejši ljudje, katerih delovna sposobnost je velikokrat zelo zmanjšana in jim je zdravstveno varstvo nadvse potrebno.

KDO BO KRIL DODATNE STROŠKE?

O nujnosti izenačevanja delavskega in kmečkega zavarovanja najbrž ni nobenega dvoma, ker pa kmetje nikakor ne bi zmogli dodatnih stroškov za povečan obseg zavarovanja, se postavlja upravljeno vprašanje, kdo bo kril dodatne stroške. Predlagana rešitev je takale: na posameznih zdravstvenih območjih naj bi se povečal prispevek za zdravstveno zavarovanje delavcev. To povečanje bi bilo najmanjše na ljubljanskem območju (0,16 odstotka), največje pa na murkosoboškem (0,64 odstotka), kjer je največ kmečkih zavarovancev. Določen delež pri kritju stroškov bodo prevzele tudi občine. Zanimivo je, da bodo na kranjskem zdravstvenem območju krili vse povečane stroške le z 0,11-odstotnim zvišanjem prispevkov iz osebnih kosmatih dohodkov delavcev.

Bodimo konkretnjši. Predračun, ki ga je pripravila strokovna služba skupnosti zdravstvenega zavarovanja delavcev in kmetov na ljubljanskem zdravstvenem območju, predvideva, da bo ob izenačenju delavskega in kmečkega zavarovanja za 15.130.000 dinarjev dodatnih stroškov. Levji delež te vsote bo dala skupnost zdravstvenega zavarovanja delavcev, in sicer dvanaest milijonov

PASTORKI POSTAJAJO ENAKOPRAVNI

ZDRUŽITEV ZDRAVSTVENEGA ZAVAROVANJA DELAVCEV IN KMETOV
JE NUJNO POTREBNA

dinarjev. Ta denar bodo dobili tako, da bodo povečali prispevek od kosmatega osebnega dohodka za 0,17 odstotka, to je 3,41 dinarja na mesec.

Skupnost zdravstvenega zavarovanja kmetov, ki so v veliki manjšini, bo prispevala poldrugi milijon dinarjev, in sicer tako, da bodo kmečko gospodarstvo obremenili s približno 9,68 dinarja na mesec. Delež občinskih skupščin bo 1.630.000 dinarjev, kar je za 85,7 odstotka več kot doslej.

Z izenačenim zavarovanjem bodo kmečki zavarovanci pridobili veliko: stroški splošnega in specialističnega zdravljenja, pri katerih so morali doslej plačevati celo četrtino, se bodo znižali na pet dinarjev za vsak prvi pregled pri specialistu in na 30 dinarjev, če zavarovaneec ne prinese napotnice.

TEŽAVEN IZPIT ZDRAVSTVENIH USTANOV

Stroški za pregled na domu (doslej so kmetje plačevali 25 odstotkov) se bodo znižali na deset dinarjev, sklad bo plačal polovico stroškov za neobvezna cepljenja, zdravljenje v bolnišnicah pa bo brezplačno. Kmetje si bodo pridobili pravico do zdravljenja v zdraviliščih, namesto 50 odstotkov vrednosti zdravil bodo poslej plačevali za zdravlilo le štiri dinarje. Med drugimi pravicami, ki jih bodo po referendumu dobili, naj omenimo še pravico do pomoči v zobozdravstvenih ustanovah, pravico do ortopedskih pripomočkov, prevozov z reševalnimi vozili ter pravico do povračila potnih stroškov in dnevnice.

Enotno zavarovanje pa bo povzročilo marsikatero preglavico za zdravstvenim ustanovam. Zavod za zdravstveno varstvo v Ljubljani je ocenil, da bo za izenačitev zdravstvenega varstva na ljubljanskem območju potrebnih okoli 2.700 specialističnih ur v ambulantah, ali 7.500 dodatnih obiskov.

V splošnih ambulantah ter dispanzerjih za predšolske in šolske otroke bo potrebnih 9.700 dodatnih ordinacijskih ur, ali 49.500 dodatnih obiskov.

Močno se bo povečalo tudi število ordinacijskih ur v dispanzerjih za žene, in

sicer za 900 ur. Za nego bolnikov na domu bodo potrebovali okoli 3.000 delovnih ur več, patronažna služba pa bo opravila 3.600 ur več kot doslej.

Zobozdravstvene ustanove, ki so že sedaj močno obremenjene, bodo morale v prihodnjem letu opraviti okoli 8.600 ur več. Le pri zdravljenju v bolnišnicah se obseg dejavnosti ne bo povečal ker so zmogljivosti že sedaj preobremenjene.

NE BO NOBENIH VEČJIH TEŽAV

Izenačenje zdravstvenega zavarovanja kmetov z delavci je vsekakor potrebno in ni dvoma, da se bodo za to izrekli tudi volivci na referendumu. V zlic vsemu pa bi bilo treba razmisliti, kako bo slovenska zdravstvena služba zadovoljila povečane potrebe. Moramo se namreč zavedati bridkega dejstva, da je slovenska zdravstvena služba za okroglih trideset odstotkov za evropskim povprečjem, da nam primanjkuje približno tristo zdravnikov in šestkrat toliko medicinskih sester. Ljubljansko zdravstveno območje je v primeri z drugimi območji v Sloveniji na prvem mestu in daleč pred drugimi, pa vendar čaka na specialistično zdravljenje v ljubljanskih kliničnih bolnišnicah kar enajst tisoč bolnikov, na sprejem v bolnišnico pa tisoč petsto.

Jasno je, da kmečki zavarovanci ne morejo čakati, da bi se zmogljivosti naših zdravstvenih ustanov povečale, zato se upravičeno vprašujemo, ali bo zdravstvena služba zmogla naloge, ki jo v kratkem čakajo.

Na ljubljanskem zdravstvenem območju, ki je največje v Sloveniji, nimajo prevelikih skrbi. Takole pravi Valentin Erjavec, direktor strokovne službe skupnosti zdravstvenega zavarovanja delavcev in zdravstvenega zavarovanja kmetov:

— Na našem območju je le sedem odstotkov kmečkih zavarovancev, poleg tega pa moramo vedeti, da bodo kmetje dobili le tiste pravice, ki jih do sedaj niso imeli. Vsekakor drži, da so nekatere zdravstvene ustanove preobreme-

njene, vendar se dosednji položaj prav zaradi majhnega števila kmetov ne bo poslabšal. Navsezadnje pa je treba poudariti, da se po referendumu iznečaujejo le pravice do zdravljenja, ne pa tudi druge pravice zdravstvenega zavarovanja delavcev. Tako bodo kmetje ostali še naprej nezavarovani za primer nesreče pri delu. Čeprav imajo tudi v tem primeru zagotovljeno zdravljenje, ne bodo dobivali nadomestila za izgubljeni osebni dohodek, za nezmožnost za delo in ne bodo deležni drugih ugodnosti, ki jih imajo delavci.

In kako je s kraji drugod po Sloveniji, ki so v primerjavi z Ljubljano precej slabše preskrbljeni z zdravstvenim osebjem? Odgovarja direktor republiškega zavoda za zdravstveno varstvo dr. Saša Ovahte:

— Predvsem moramo razlikovati med potrebami in zahtevami. Ne glede na dejstvo, da je zdravnikov in zdravstvenega osebja zares premalo, trdim, da v glavnem zadovoljujemo objektivne, stvarne potrebe po zdravstvenem varstvu. Po domače, nihče ne umre zaradi tega, ker pravočasno ni dobil zdravniške pomoči. Drugače pa je z zahtevami po zdravstvenem vodstvu, zaradi česar imamo stalne težave, predvsem zaradi demagogov. Zaradi njih razsipamo zdravstvene storitve, namesto da bi z njimi varčevali. Zahteve spreminjajo v potrebe, ki jim zdravstveni delavci ne morejo biti kos. Zaradi znanega načela o prosti izbiri zdravnika so v naši državi nekatera področja, kjer zdravnikov ni. Mislim, da po uvedbi enotnega zavarovanja delavcev in kmetov ne bo večjih težav. Na zdravstvenih območjih bodo obstajale enotne skupnosti zdravstvenega zavarovanja, ki bodo lahko medsebojno usklajale potrebe po zdravstvenih in zdravstvenem osebju. Prav tako drži, da je v kmečkih družinah, ki imajo več članov kot delavske, lažje zdraviti, saj ima kmet vedno koga, ki ga neguje, medtem ko je delavca treba poslati v bolnišnico. Kmetje so bili že do sedaj v nekaterih primerih zavarovani, zato menim, da v prihodnje do večjih težav ne bo prihajalo.

BOŽO MAŠANOVIČ

KAKO

OBDRŽATI

KURE, ZELJE IN ŠUPO - DA O HIŠI NE GOVORIMO

STANE ŠMON IZ DOMŽAL BI BIL RAD ŠE NAPREJ HIŠNI LASTNIK IN POSESTNIK, PA PRAVI, DA MU DRŽAVA NE DA ...

Že naprej in za začetek naj napišemo: Ko smo sedli k članku, ki je zdaj pred vami, nismo imeli nikakršnih »borbenih namenov«. S tem menimo, da ne želimo nikogar, ki bo v tem zapisu omenjen, ošteti, mu karkoli očitati ali celo podtikati, ga črniti ali povzdigovati med oblake. STANE ŠMON, upokojenec iz Domžal, ki nastopa v poglavitni vlogi, ni ne lump ne tlačeni in zatirani heroj. Je le občan, ki je malo zaradi nepoučenosti in nevednosti, malo pa zaradi napačnega sklepanja prišel v konflikt z »oblastjo«, v enega tistih neljubih, zoprnih in čisto nepotrebnih konfliktov, ki žro živce in dobro voljo, ustvarjajo nezadovoljstvo s samim seboj in z vsemi drugimi, pa govorice, podtikanje in tako naprej, po znaniem sistemu »jare kače«, ki ga je skušal na lastni koži (in v drugačnih primerih) tudi že marsikdo drug med nami.

Zato smo zgodbo napisali zgolj kot nauk in opomin. Ne samo Stanetu Šmonu, tudi za druge, njemu podobne, ki jih je med nami še veliko.

HIŠICA SREDI DOMŽAL

Stane Šmon je, kot smo že povedali, starostni upokojenec. Vsakega prvega mu priinese pismonoša 1825 dinarjev pokojnine.

Šmonova žena je gospodinja, plete na roke puloverje za sosedo in na vrtu, ki ga je zdaj okoli hiše še za okoli 900 kvadratnih metrov, goji kokeši. Okoli hiše jih brska lepa jata: 60 do 70 kur je v njej in 60 do 70 kur nanese — kadar so pri volji — kar ugledno število jajc. Da ne govorimo o velikem zelenjavnem vrtu, kjer pridelata Šmonova vse, kar potrebujeta zase; od krompirja do fižola pa peteršilja in zelja. In o drvarnici. In šupi.

»Prej, ko sem imel še 3900 kvadratnih metrov zemlje, sem redil tudi tri prašiče,« pravi Šmon z nostalgijo v glasu. »Pravzaprav sem imel nekakšno polkmetijo. Posestnik sem pa še vedno. Hišni posestnik in posestnika vrta in kur in šupe in to, da imam okoli sebe lastno zemljo in lastno streho nad glavo, to mi, veste gospa, izredno veliko pomeni. Ženi pa za silo nadomešča pokojnino, ki je nima...«

Hiša ni hiša, hiša je hišica, vsa natlačena in zelo, zelo uboga. Vendar pravita Šmonova, da je zanj dovolj velika. Da, ko sta bila pri hiši še sin in hči, tedaj je bilo pa grozno. Tlačili so se skupaj, da je bilo veselje... Potem je oče kupil zemljišče se zadolžil do glave in zgradil še eno dvostanovanjsko hiško. Morda je mislil naprej nase. Kakorkoli že, pozneje si je premislil. Eno stanovanje v novi hiši je zapisal sinu, ki je že poročen in z naraščanjem v zibelki, drugo stanovanje pa je dal prepisati na 24-letno hčer, ki je sicer tudi že pri kruhu, toda s svojo začetniško profesorsko plačo si sama še sobice ne bi mogla kupiti.

»Midva z ženo pa sva ostala tu in bilo bi nama kljub

vsemu kar lepo in prav, ko bi se občina ne spomnila, da bodo vse te hiše ob ulici Ljubice Serčerje tule, porušili, ker bodo tu skladno z zazidalnim načrtom zrasli trije veliki stanovanjski bloki. In morava ven. Brez strehe nad glavo. Kam naj se daja? Iz glasu sili jeza in žalost.

KAJ JE S PRAVIČNO ODŠKODNINO?

— Saj vama ne morejo kar tako vzeti, saj je z vama zakon, pravim tolažilno. Zakon o pravični odškodnini.

Šmon odmahne z roko in je nenadoma zelo, zelo jezen. »Naj vam vse povem,« pravi. »Naj vam povem, kako delajo z nami, reveži.«

In začne.

Najprej pove, da je borec od leta 1944, prej pa je bil še tri leta v ujetništvu. Potem pove, da je teje hiški, ki jo nameravajo porušiti okoli 60 let, in da je bila vmes, leta 1952, nekoliko obnovljena. Potem pove, da že dobrih sedem let sluti in ve, da bo treba njegovo hiško prekrizati in odpisati, kajti zazidalni načrt domžalskega središča je neusmiljen. Pove tudi, da nima sicer nič proti zazidalnemu načrtu in bi rad videl, da bi bile Domžale nekoč lepo mesto, ampak: »...potem naj mi mojo hiško pošteno plačajo.«

Saj. Koliko je vredna stara, že napol odslužena hišica s tremi prostori? Uradno najbrž skoraj nič, za Šmona pa veliko. Kje najti pravo mero, kako poiskati pravo pot?

KOLIKO JE VREDNA HIŠKA ZA ODPIS?

»Letos marca se je začelo,« nadaljuje sogovornik. »Prišla je komisija, da se bo zdaj začelo,« so rekli. »Biroju 71«, ki te zadeve ureja namesto biv-

šega domžalskega stanovanjskega podjetja, sem napisal svoj odškodninski zahtevek. Nič nisem imel zoper gradnjo, povedal in zapisal sem, da sem pripravljen odstopiti zemljišče s hišo vred, ki je tako tudi že predvideno za rušenje, da pa zahtevam v zameno toliko denarja, da si bom lahko kje drugje postavil drugo hiško. Na cesti vendar ne morem ostati, ne? Nova hišica me bo stala najmanj 40 milijonov.«

— In koliko so vam ponudili?

»Devetindvajsetega avgusta sem dobil cenik. Za vse skupaj so mi ponudili recni in piši, deset starih milijonov in dvesto šestnajst starih tisočakov! Pozneje, ko sem pritisnil še z odvetnikom, so povisali na dvanajst in pol milijona, zadnja cena, ki je ne zvišajo tudi za dinar več, pa je trinajst starih milijonov. In zdaj vas vprašam: Kaj naj si kupim za trinajst starih milijonov? Še šupe ne dobim!«

— So vam ponudili tudi nadomestno stanovanje?

»Ne,« pravi Šmon ogorčeno, »tega mi niti omenili niso!«

Če človek na hitro premisli, mu utegne dati prav. Saj. Hiška je res stara in najbrž ni vredna nič več, kot jo je ocenil cenilec, toda Šmonu in njegovi ženi pomeni toliko kot novo stanovanje. Če ju ne bi seganjali ven, bi bila tu, med kurami in starimi šupami in zeljnimi glavami, ki omahujejo na vrtu, najbrž kar zadovoljna še teh nekaj let, kolikor jima je usojeno. In za trinajst milijonov res ni danes moči kupiti ali zgraditi nove strehe za staro glavo.

— Kolikšen pa je, vaš do-

končni odškodninski zahtevek, Šmon?

»Za hišo, za zemljo in za vse druge objekte zahtevam skupaj na okroglo 58 in pol milijona. Jaz od nikogar nič nečem, jaz rad ostanem tu, če pa me oni preganjajo ven, mi morajo dati možnost, da si postavim novo streho...«

Nekaj — vsaj navidezne logike — je v teh besedah gotovo.

Skratka, ni nam preostalo drugega, kot da smo obiskali še »Biro 71«, podjetje »posebnega družbenega pomena«, ki poleg ostalega dela odkupuje od domžalskih občanov še tiste objekte, ki jih je novi zazidalni načrt sklenil nadomestiti z modernimi mestnimi bloki in stolpnici.

»SAJ NOČE DRUGEGA KO DENARI!«

Sedli smo za mizo z direktorjem in še dvema drugima vodilnima strokovnjakoma in zastavili uvodno besedo takole:

— Denimo, tovariš direktor, da živi sredi Domžal v majhnih zasebnih bajtici državljani X. Recimo, da je to bežen starček z nekaj deset starih tisočaki pokojnine, da nima ne druge hiše ne denarja v nogavici in da ste mu njegovo staro, izdelano bajtico ocenili na pet milijonov, ker več tako ali drugače tudi vredna ni. Zdaj vas vprašamo: kje naj si naš starček kupi za pet milijonov nov prostorček nad glavo? Kaj je v takšnem primeru s pravično odškodnino?

Dobro so razumeli, kam merimo. Pravnik nam je odgovoril takole:

»Najprej moramo poudariti, da mi od nikogar nič ne izsiljujemo? Naše osnovno načelo pri vseh odkupih je: če gre zlepa in sporazumno, v

redu, se sporazumemo. Če ne gre sporazumno, prepustimo zadevo občini, tam jo rešuje najprej občinska premoženjska pravna služba. Sami nikogar ne silimo in ne prisilimo. Mi se le pogovarjamo.

Drugič: Pri razlastitvah se poslužujemo točno določene uradne in zakonsko predpisane metodologije. Osnova je cenilni zapis, ki ga naredi pooblaščen strokovnjak. Odškodnino, ki jo bomo plačali razlaščenemu, določimo glede na to, na koliko so bili ocenjeni posamezni elementi na lastnino. Pri tem v končni pogodbi določena cena ne sme presežati več kot za 30 odstotkov vrednosti, ki jo je navedel uradni cenilec. Z drugo besedo: »zglihamo« se lahko uradno še za nekaj milijonov navzgor...

Če nastopijo pri katerem od razlaščenih občanov tako imenovani socialni momenti, če je kdo s tem, ko mu plačamo dejansko vrednost razlaščenega stanovanja, nenadoma bistveno eksistenčno ogrožen, pravi zakon, da je treba pri razlastitvi upoštevati tudi njegove socialne razmere, z drugo besedo: najti mu je treba drugo stanovanje.

— Torej gre tudi Šmonu v principu drugo stanovanje?

»Če pravimo: drugo stanovanje, menimo s tem nadomestno stanovanje. To pomeni, da nekemu v zameno za vlažno, napol razpadlo bajto z 80 kvadratnimi metri bivalne površine, ki jo bomo podrl, ne moremo ponuditi razkošnega stanovanja v najdražjem bloku z enako kvadratur. Zadovoljiti se bo moral s skromnejšim nadomestnim stanovanjem.«

— Vzemimo zdaj Šmona, če lahko. Šmon goji kure, Šmon ima veselje z občutkom, da je lastnik, da je posestnik, da je na svojem, če hočete. To mu ogromno pomeni. Mu je pravično zato, ker bo tu stala nekoč neka stolpnica, ves njegov mali svet nenadoma na silo podreti? Mu ne bi mogli neke preskrbeti vsaj nadomestno bajtico, druge male hiške, kjer bo lahko postavil novo šupo, nasadil zelje in krompir in gojil kure?

PAMET JE BOLJŠA KOT ŽAMET

»Seveda bi to lahko,« so vzkliknili sogovorniki. Ne vem sicer, ali so bili tudi v srcu iskreni, toda besedam je nekako kazalo verjeti. »Nam bi bilo v bistvu še najlažje, da bi mu poiskali kje drugje, malo stran iz mestnega središča, drugo hiško, približno toliko vredno, kot je vreden njegov današnji domek. Toda Šmon nam te možnosti nikoli ni omenil! Niti enkrat, v vseh maratonskih pomenkih, se ni domislil, da bi prošil za nadomestno hiško. Hotel je le denar, in to natanko toliko denarja, kolikor bi stalo danes novo, najmodernejše in najdražje stanovanje v bloku. Novega stanovanja pa mu za tisto njegovo revščino res ne moremo dati! Če bi delali tako, bi prišlo podjetje v nekaj dneh na boben!«

— Mu lahko torej sporočim, da dobi drugo hiško, če hoče?

»Žal je zdaj pri nas že prepozno,« so odkimali sogovorniki na »Biroju 71«. »Mi smo obupali, mi smo prišli do prepričanja, da se z njim sploh ne moremo sporazumeti. Njegov in še dva druga primera smo zato odstopili občinski premoženjski pravni službi. Naj pove Šmon tam, da je zadovoljen tudi z drugo staro hiško, pa se bodo na občini »zglihali«. Saj je menda še čas.«

Tako zdaj Stanetu Šmonu sporočamo in polagamo na srce, naj preudarno presodi, še enkrat premisli potem pa svoj zahtevek nekoliko predrugači. Če bo pameten in moder, morda še ni prepozno za šupo, za zelje in za kokeši.

In z njim naj premislijo tudi drugi. Saj je nepotrebnih nesporazumov z »oblastjo« med nami še veliko. Kaj ni škoda živcev, časa in dobre volje?

BERNARDA RAKOVEC

Taka je poslovna odločitev direktorja hotelov Palace v Portorožu diplomiranega ekonomista Elvina Koreliča:

»Za goste, ki v času novoletnih praznikov bivajo v Palace hotelu ali v grand hotelu Palace, je obvezno (podčrtano v izvorniku) naročilo svečanega silvestrskega menija, katerega cena z aperitivom, a brez ostalih pijač, znaša 385.— din; pri tem je vrednost redne pensionske večerje že odbita. Samo gostje, ki prebivajo v hotelu najmanj 8 dni, se lahko temu meniju odpovedo, so pa v tem primeru obvezani (spet podčrtano v izvorniku) naročiti pojačano pensionsko večerjo; doplačilo za to večerjo znaša po osebi 170.— din...«

Trgovina je trgovina. Ltd. A je tudi nekaj, kar imenujemo — poslovna morala.

— Tovariš republiški tržni inšpektor, kako pa vi ocenjujete to poslovno odločitev v hotelu Palace?

REPUBLIŠKI INŠPEKTOR
METOD KOVAČ:

»Tako postavljanje gostov

pred dejstvo je v nasprotju s poslovno moralo in očitno kaže tudi na pogoje vezane ga trgovanja.«

»POJAČANA« VEČER JA

— Potemtakem krši zakon, ki ščiti kupca?

M. K.: »Menim, čeprav ob morju zdaj ni turistične sezone, da bi bilo podjetje še upravičeno postaviti za čas novoletnih praznikov večje cene penzionov. Nikakor pa

ni dovoljeno tako prisiljevanje gostov! Kdor tako ravna, krši veljavne predpise in mora biti kaznovan.«

— Boste tako storili?

M. K.: »Za to je pristojna občinska inšpekcija. Pristojnemu organu pri obalnemu svetu v Kopru bomo takoj poslali predlog za tak ukrep, ki naj bo izveden v razumnem roku. V tem primeru nikakor daljšem od nekaj dni. Če ne bo odziva, bo ukrepala naša inšpekcija.«

Res je inšpektor dal takoj preslikati omenjeni odgovor direktorja hotelov Palace na neko prošnjo za rezervacijo.

Poročali bomo, kako se bo stvar iztekla.

Mar ni to tipičen primer neupravičenega bogatenja? Čeprav tu ne gre za kratkoviden konjunkturni pohlep posameznika, ampak kolektiva. Hotel Palace je hotel B kategorije. Torej je, oprosite, namenjen tudi našim ljudem, ki zmorejo tak strošek. Ne le Tržačanom z lirami. Tudi samo za novo leto 1973 ne.

BOGDAN FINŽGAR

Ljubljsko sodišče je obsodilo na dve leti strogega zapor ključavničarja Rado Iliča. Obtožen je bil poskusa uboja. Lani oktobra je miličnik hotel ustaviti Iliča blizu Višnje gore; Ilič je najprej zmanjšal hitrost, tik pred prometnikom pa je pritisnil na plin in odpeljal naprej. Miličnik je v zadnjem trenutku odskočil, sicer bi bil prišel pod kolesa Iličevega avtomobila.

Voznik je bil vinjen, vozil je brez voznškega dovoljenja, zato se je hotel izogniti srečanju z miličniki. Le nekaj minut pozneje so ga prijeli.

Rado Ilič je najbrž plačal ceno tudi za mnoge voznike iz prejšnjih let, ki so usmerili svoje vozilo na miličnike samo zato, ker bi jih bili ti zalotili vinjene za volanom, ali pa brez voznškega izpita. Za tako vožnjo, ko je miličnik v zadnjem trenutku odskočil izpred drvečega vozila, ker se voznik ni hotel ustaviti ob rdeči luči, loparčku ali dvignjeni roki, temveč je zapeljal nanj, so storilce milo kaznovali. Temu so najpogosteje rekli ogrožanje javnega prometa, ali pa so voznika kaznovali zato, ker je preprečeval uradno dejanje uradne osebe. Toda pogosto je bilo očitno, da je voznik ogrožal miličnikovo življenje in se je miličnik rešil le s svojo spretnostjo in gibčnostjo.

POSKUS UBOJA ZA VOLANOM

Iličeva kazen, ki še ni pravomočna, je prav zaradi tega pomembna, kajti podučila bo tiste, ki so se hoteli z niletom na miličnika izogniti odvzema voznškega dovoljenja, gotovo pa bodo poslej varnejši tudi miličniki.

Nekaj je bilo treba storiti, saj Ilič ni bil edini, ki je z vso hitrostjo zapeljal proti miličniku. Samo na območju ljubljanske UJV so od začetka tega leta do zadnjega dne julija našli 25 takih nasilniških dejanj; deset od teh storilcev so enote milice prijale. Vile javnemu tožilcu zaradi poskusa uboja. Samo v prvih šestih mesecih letošnjega leta je bilo v Sloveniji 28 takih primerov. Republiški sekretariat za notranje zadeve šteje pri tem le posebno huda dejanja, ko je bilo očitno, da je hotel voznik miličnika povoziti. Kot rečeno, sodeč po teh podatkih so najbolj ogroženi miličniki na območju ljubljanske UJV, na celjskem območju so imeli v prvi polovici leta osem takih primerov, v Kopru štiri, v Gorici, Kranju, Mariboru in Novem mestu pa po enega.

Po zgledu gangsterjev iz zahodnih držav, ki hočejo ulti roki pravice, kot nam to pogosto kažejo tudi napeti filmi, bi radi torej tudi nekateri naši vozniki (vsaj za nekaj časa) prikrili prekršek, z niletom na miličnika pa zagrešijo kaznivo dejanje. To je pač nepremišljenost, ki se jim maščuje na sodišču.

Miličnik iz Hrastnika je moral ostati petindvajset dni v bolniški postelji, ker je voznik zapeljal vanj, namesto da bi bil ustavljen. Zadnja leta je bilo v Sloveniji še več podobnih poškodb.

SEKUNDA PRED ČELNIM TRČENJEM

Nekaj primerov, ki jih bomo našli, nam kaže, da se morajo miličniki pogosto umikati smrti. Poleg Iliča, ki je bil za svoje dejanje že obsojen, lahko omenimo še Zvonka Pintariča, 33-letnega komercialista ljubljanske Emone. Letos junija je po nesreči na križišču v Škofljiči pobegnil. Oškodovanec je obvestil miličnike in dva sta pohitela za njim. Eden je peljal po avtomobilski cesti, drugi pa po stranski cesti proti Šmarju. Prav tam je miličnik pripeljal Pintariča nasproti in ga ustavljal. Voznik je takrat usmeril svoj avto proti miličniku na motorju. Na cestišču so ostali natančni sledovi, kako je Pintarič zavil na levo proti miličniku, tam

pa bi bilo skorajda prišlo do čelnega trčenja. Miličnik je v zadnjem trenutku opazil nevarnost, zato je z motorjem zavil s ceste v globok jarek. Enot milice so napadalnega voznika prijavile tožilcu zaradi poskusa uboja.

Ljubljanski prometni miličniki imajo velike težave z mladoletnikom voznikom S. A.; o njem trdijo, da še ni ustavljen pred miličniškim loparčkom oziroma lučjo. Fant očitno ni iz revne družine, saj ima avto, čeprav še nima voznškega izpita. Letos je že trikrat z vso hitrostjo zapeljal proti miličniku, ki ga je ustavljal. Enkrat so ga zaprli, a je ušel skozi dimnik.

POZABI ALI UMRI!

Viljem Horvat, 28-letni ključavničar brez zaposlitve, doma iz Fokovec, nastanjen pa v Gozd Martuljku, je letos aprila uprizoril pravi lov na miličnika, ki si je le s prisebnostjo rešil življenje. Pol ure pred polnočjo je Horvata v Kranjski gori ustavljal miličnik. Voznik je bil vinjen in vozil je brez voznškega dovoljenja. Mladi miličnik — kadet je vinjenega voznika hotel spraviti na postajo milice. Horvat ga je zvalil v avto, nato pa naglo pognal. Med vožnjo je govoril miličniku:

»Če mi ne oprostiš prekrška, si zapomni da ne bova prišla živa na postajo!«

Miličnik je hotel brezglavo vožnjo preprečiti tako, da je potegnil za ročno zavoro, ki pa ni prišla. Ko je videl, da ni druge rešitve, je odprl vrata drvečega avtomobila in izskočil. Voznik Horvat tudi po tem ni odnehal. Zasledoval je miličnika, ki je šel po pomoč na postajo, in trikrat ga je poskušal povoziti. Tretjič, bilo je na ploščadi pred hotelom Prisank, je Horvat pripeljal miličniku za hrbet, na srečo pa ga je neki občan v zadnjem trenutku opozoril, da je odskočil. Horvat je nato pobegnil, vendar ne daleč, kajti že čez nekaj minut se je zalotil. Miličniki so ga zalotili za volanom naslednjega dne, ko je bil spet vinjen. Javnemu tožilcu so ga prijeli zaradi poskusa uboja, obravnava pa bo čez dober mesec v Kranju. (Poleg tega je Horvat osumljen desetih vlovov v avtomobile itd.).

Med vozniki, ki so nameravali z vso hitrostjo usmeriti svoje vozilo proti miličniku, so ljudje različnih poklicev: galvanizer, mehanik, zidar, vodovodni inštalater, komercialist, tesar, invalidski upokojenec itd. Najstarejši voznik, ki je ogrožal miličnikovo življenje, je star 33 let, vsi drugi pa so precej mlajši. Kar pet je sedemnajstletnikov, ki so seveda vsi vozili brez voznškega dovoljenja, eden je star osem-

najst, dva pa devetnajst let. Nekaj so jih prijavi le zaradi ogrožanja prometa, preprečitve uradnega dejanja uradni osebi ter predlagali postopek pri sodniku za prekrške.

OD PREKRŠKA DO KAZNIVEGA DEJANJA

Na miličnike naravnajo svoje vozilo vinjeni ljudje, pogosto gre za objestnost ali pa za vožnjo brez voznškega dovoljenja.

Inspektor milice pri UJV Ljubljana Zdravko Petrič:

»Za vse ne moremo trditi, da so vozili vinjeni, ko so z vozilom zapeljali proti miličniku, ker smo jih odkrili šele pozneje. Če bi bili trezni, bi morda nekateri tik pred miličnikom lahko še ustavili, ali pa zavili v drugo smer, ker pa so bili vinjeni, gotovo ne bi mogli tako naglo ukrepati. Ob sodbi Iliču menim, da so sodišča najbrž spoznala, v kakšni nevarnosti so prometniki, ko se morajo na hitro umikati nasilnim voznikom. Na srečo smo skoraj vse voznike, ki so hoteli povoziti miličnika, tudi prijeli. V treh akcijah, ko smo preverjali, ali vozniki vozijo trezni, jih je pobegnilo devetnajst, a smo vse prijeli. Ne morem reči za vse nasilne voznike, da so hoteli ubiti miličnika, vozili pa so tako,

da so s tem dopustili možnost, da bi prometnik obležal pod avtom. Tako so morda zaradi prekrška (zaradi vinjenosti ali vožnje brez voznškega dovoljenja) zašli v kaznivo dejanje. Samo zato, da bi se za uro ali morda za kak dan izognili kazni.«

Naleti na miličnike, kot bi lahko imenovali tovrstne napade, so se pri nas udomačili v zadnjih dveh letih. Prej o tem sploh niso vodili evidenc, ko pa je bilo primerov vse več, so jih začeli zapisovati. Na republiškem sekretariatu za notranje zadeve pravijo, da so ta kazniva dejanja pogostnejša, odkar so v veljavi ostrejša kazni za vinjene voznike. Bojijo se predvsem odvzema voznškega dovoljenja. Krive pa so tudi nizke kazni za taka kazniva dejanja, saj je bilo pri Iliču prvič, da so to okvalificirali za poskus uboja.

Marsikomu bo šele zdaj razumljivo, zakaj je nujno potrebno, da sta v prometni patruli skoraj vedno po dva miličnika.

To pa niso edini napadi na delavce milice. V prihodnji številki bomo zvedeli, da so bili delavci milice v Sloveniji lani 196-krat napadeni. Kdo jih je napadel in zakaj — o tem prihodnjč.

FERI ŽERDIN

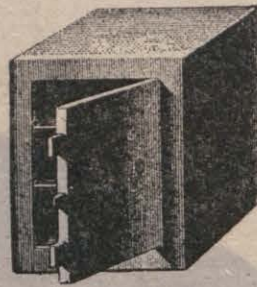

MILIČNIKI SE UMIKAJO SMRTI

ZAKAJ MORATA BITI V PROMETNI PATRULJI SKORAJ VEDNO PO DVA MILIČNIKA?

TI MENI, JAZ TEBI, OBEMA PA DELAVCI

BI SE BREZ NOVOLETNIH DARIL POSLOVNIM PARTNERJEM RES
ZMANJŠAL POSLOVNI USPEH PODJETIJ?

Prijatelji se ob novem letu obdarujejo. To je običaj, s katerim izkažemo pozornost do drugega. Samo pozornost! Obdarujejo se tudi poslovni prijatelji, ki med letom sodelujejo in trgujejo. Tudi to je pozornost, ki je ne kaže odpraviti. Zakaj ne bi obdarili poslovnega partnerja, ki je izdelek neke tovarne uspešno prodal doma in v tujini? Toda vse ima svoje meje.

Na zadnji seji predsedstva zveze sindikatov Slovenije se je nekdo glasno vprašal, ali je primerno darilo, če ga mora peljati tovarnjak. Poslovnemu partnerju so neke, zelo nam je žal, da nismo zvedeli, kdo je tako uspešen, lani odpeljali novoletna darila kar s tovarnjakom.

Kakšna so darila poslovnim partnerjem? Pogosto so to umetniške slike, vredne nekaj sto starih jurjev, prenosni televizorji, hladilniki, kristalni servisi, dragocena krzna, zlatnina (z zaščitnim znakom podjetja!) in še marsikaj, kar je v resnici daleč od darila, ker že diši po nečem, kar sodi pod neki člen v kazenskem zakoniku.

BREZ DARILA MANJŠI USPEH?

Hoteli smo zvedeti, koliko porabijo delovne organizacije za novoletna darila poslovnim partnerjem, toda ta podatek ni dosegljiv niti delavcem, ki so tako darila plačali, kaj šele nekomu, ki bi o tem rad vsem pripovedoval.

Bistvo je to: poslovna darila niso več darila, zato ni nič čudnega, da jih hočejo letos ukiniti. Politične organizacije se trudijo, da bi jih bilo čim manj, v nekaterih delovnih organizacijah pa so zaradi tega že v skrbeh, kajti brez poslovnega darila bi se lahko zmanjšal tudi poslovni uspeh...

Zadnje dni smo brali, da so se nekatere delovne organizacije odrekle podeljevanju novoletnih daril, denar, ki bi sicer odšel v zasebni žep poslovnega partnerja, pa bodo bolj koristno obrnile. Pobuda ni čisto nova, čeprav o njej v zadnjem času pogosto govorijo.

Predsednik občinskega sindikalnega sveta Celje Ivan Kramer pravi:

»O ukinitvi novoletnih daril poslovnim partnerjem smo na našem predsedstvu prvič spregovorili letos 21. junija okrog štirih popoldne. Zvedeli smo, da bodo samo celjska podjetja letos podarila poslovnim partnerjem daril za štiri sto do petsto milijonov starih dinarjev. Takrat smo vse delovne organizacije obvestili, naj se odločijo dragocehnih poslovnih daril. Seveda pa nismo proti pozornosti. Izdatki za darila so preveliki, to pa je že navzkriž s poslovno moralno. Ti ljudje so za svoje delo že plačani, precej dobro plačani, darila pa so le njihov dodatni vir dohodkov. To je preprosto prelivanje družbenega denarja v zasebne žepke. Na pripombe, da je omejevanje novoletnih daril vmešavanje v samoupravne pravice bi lahko odgovorili: ni vse družbeno upravičljivo, kar je »samoupravno« sprejeto. Tisti, ki dobi darilo, bi moral biti ravno toliko odgovoren kot tisti, ki ga je dal, kajti če gre za prenosne televizorje in umetniške slike, je to že podkupnina. Na občinskem sindikalnem svetu v Celju smo se odrekli celo novoletnim voščilom. Za tisti denar bomo raje kupili televizor za kako šolo. Če bodo podjetja kljub temu še naprej delila darila poslovnim partnerjem, ker se bojijo, da se jim bo zmanjšal poslovni uspeh, bomo zahtevali razpravo v delovni organizaciji. Sploh pa zahtevamo, da pridejo materialni stroški podjetja, iz katerih kupujejo darila, vsaj dvakrat na rešeto celega kolektiva. Našo akcijo podpira tudi zvezni sindikat.«

NEKAJ MILIJARD V ZASEBNE ŽEPE

Pred nekaj dnevi je o novoletnih darilih poslovnim partnerjem govoril na seji CK ZKS tudi Miran Potrč, predsed-

nik mestne konference ZKS v Mariboru. Na kratko povzemamo njegovo razpravo:

»... gospodarske organizacije iz Maribora so sprožile pobudo, naj bi vsa Slovenija v letošnjem letu zaradi varčevanja omejila, predlagamo, da bi celo ukinila, vsa novoletna darila. Na ta način pride nekaj milijard starih dinarjev družbenega denarja v zasebne roke, ker gre v bistvu le za to, da poslovni partnerji drug drugemu dajejo včasih majhna, pogosto pa tudi zelo velika darila. Na take predloge so v delovnih organizacijah doslej odgovarjali, da sami tega ne morejo začeti, saj bi to imelo zanje poslovne in ekonomske posledice. Če pa dosledno izpeljemo akcijo v vsej Sloveniji, če jo razširimo na Jugoslavijo, če bodo pri tem sodelovali komunisti in SDK, bi bila lahko uspešna.«

Še enkrat ponovimo podatek, ki je bistven: nekaj milijard starih dinarjev si ob novem letu izmenjajo poslovni partnerji! Lahko bi rekli, da spravijo v žepke manjše delavsko naselje!

Nekako v dneh seje CK ZKS so tudi delavci Tovarne avtomobilov Maribor predlagali, naj se slovenske delovne organizacije ob Novem letu odpovedo izmenjavi daril.

Takoj nato smo v dnevnem tisku prebrali, da so v kranjskem Tekstilindusu sprejeli mariborsko pobudo. V Kranju pravijo, da bodo denar, ki bi ga sicer porabili za darila, nakazali dobrodelnim organizacijam.

Unija papir servis v Ljubljani se je prav tako pridružil akciji, saj bo izkupiček za milijon kilogramov starega papirja porabil skupno z društvom za boj proti raku za koristno brošuro.

Ljubljanska Lesnina bo namesto novoletnih voščilnic podarila mladinske mu aktivu Reka na Ravnah na Koroškem sto stolov za mladinski kulturni dom ter sto stolov za kulturno prosvetno dvorano v Pristavi na Kozjanskem. Začetek veliko obeta.

KOLIKO DENARJA ZA REPREZENTANCO?

Na Službi družbenega knjigovodstva za Slovenijo smo skušali vsaj približno ugotoviti, koliko porabijo delovne organizacije za reprezentanco, kakor pravijo denarju, s katerim kupujejo tudi najrazličnejša darila. Žal takega podatka nimajo niti za posamezne delovne organizacije niti za vso Slovenijo, ker je vse to skrito pod materialne stroške.

PRISPEVEK K STABILIZACIJI

Zadnje čase je spet beseda o nepokritih investicijah.

O nepokritih investicijah je bilo veliko povedanega že dostikrat poprej. Rekel bi, da smo vseskozi pogosto opozarjali, obsojali pa tudi slovesno zagotavljali, da mora biti nepokrite investicije enkrat za vselej konec.

Prav zaradi tega ponovno opozarjanje človeka vznemirja. Je ta nadloga spet tu? In če je, od kod se je vzela? Zakaj doslej ni bilo ljudstvu vsakokrat lepo in kar se da poljudno pojasnjeno, da so nepokrite investicije družbeno zlo, potratnost, ki se je ne moremo in ne smemo več privoščiti.

Zaskrbljen za naša stabilizacijska prizadevanja sem torej začel na svojo roko raziskovati, kako je pravzaprav s tem našim mističnim pojavljanjem nepokritih investicij, ki nam kalijo zadovoljstvo ter nas ovirajo pri hitrejšem napredovanju. Po sistematičnem iskanju se mi je naposled posrečilo

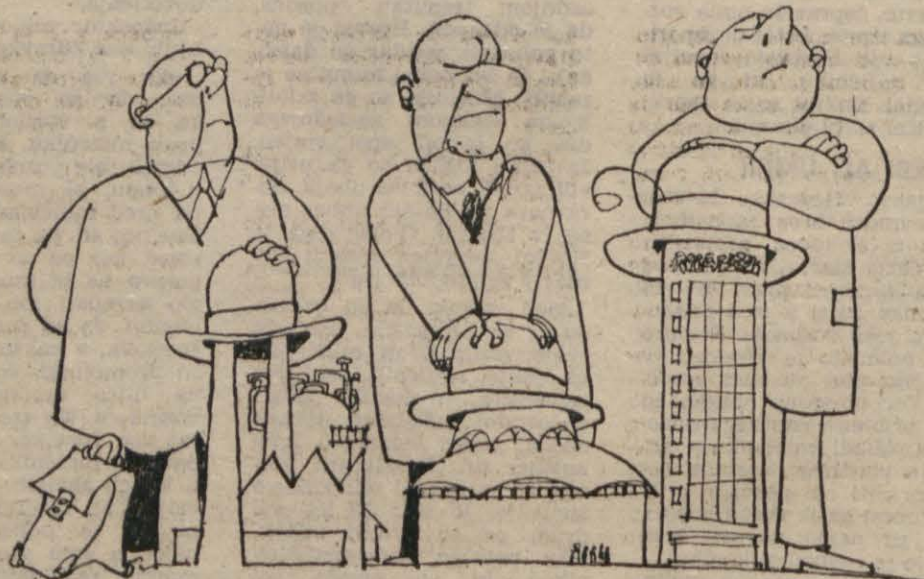
najti dokaz, da tolikanj preganjanih nepokritih investicij — sploh ni. Tovariši, če verjamete ali ne, ni jih! Zaman se torej jezimo nanje. Zaman žugamo.

Vsaka nepokrita investicija ima v resnici svoje pokrivalo, svoj klubok, kot pravimo, in svojega botra. V dokaz prilagam pred desetimi leti objavljeno karikatur (iz zbirke »Humoristova petletka«, izpolnjena leto dni pred rokom, 1961—1964).

Ker je z dokumentom nazorno razvidno s prostim očesom, da ne pokritih investicij zares ni, predlagam, da se v prihodnje namesto o njih pogovarjamo o naših nepokritih pokrivateljih...

Na svoj način pokrite nepokrite investicije ne morejo same nič zato, če so družbeno zlo. O nepokritih pokrivateljih s primki in imeni pa se še nismo začeli pogovarjati, ker je zelo težko spraviti z jezika domnevo, da bi bili lahko tudi oni družbeno zlo...

MILAN MAVER

NEPOKRITIH INVESTICIJ NI

Pod tem imenom pa v podjetjih obračunavajo potne stroške, dnevnice ter še marsikaj. Pred leti je imela SDK nekoliko več vpogleda kako podjetja uporabljajo denar. Do 1968. leta so v zaključnih računih imeli rubriko »stroški za reklamo in propagando, reprezentanco, udeležbo na sejnih, razstavah, filmskih festivalih ipd.« Že takrat so podjetja porabila za to precej denarja. Podatke za tri leta bomo navedli le zaradi tega, ker hočemo dokazati, kako naglo so se ti stroški dvigali. Gospodarstvo in negospodarstvo je 1966. leta porabilo za reklamo, propagando, reprezentanco 78 milijonov novih dinarjev, leto pozneje 116 in 1968. leta 157 milijonov novih dinarjev. Če so ti stroški tudi v prihodnjih letih tako naglo naraščali, porabijo podjetja zdaj že najmanj 300 milijonov. Kot rečeno, pa to ni le reprezentanca.

Za zadnje leto — 1968 — ko je SDK v zaključnih računih še prejemale podatke za reprezentančne stroške, lahko še navedemo, da sta industrija in rudarstvo porabila 104 milijone, trgovina in gostinstvo 49, kulturno socialna dejavnost pet, državni organi in družbene službe manj kot milijon. Našteli smo le nekatere.

Na ljubljanski podružnici SDK so povedali, da so doslej prepuščali porabo reprezentančnih skladov delovnim organizacijam in njihovim samoupravnim aktom. V nekaterih podjetjih imajo direktorji pravico neomejeno razpolagati z denarjem za reprezentanco, drugje jim zgornjo mejo določijo delavski svet, ponekod pa pride izdelek pred delavski svet šele post festum. Reprezentancijska sredstva so ponekod zelo velika, saj so podjetja tako financirala nekaj svetovnih prvenstev v Ljubljani. Podjetja oziroma vodilni v njih so imeli pri takih izdatkih proste roke še posebno zato, ker s skladom za skupne porabe delovna organizacija lahko svobodno razpolaga.

Nihče torej ne ve, koliko denarja gre za novoletna darila, misel o nekaj starih milijardah pa najbrž ni pretirana. Dobro bi bilo, ko bi delavci vsaj vedeli, koga so obdarili za Novo leto. In čemu!

DARILO PLAČAJO DELAVCI

Rudi Bregar, predsednik mestnega sindikalnega sveta Ljubljana, pravi o darilih:

»Ne gre za svinčnik ali nožek, temveč za precej večje stvari. Na prvi seji bomo zahtevali, naj delovne organizacije s tem prenehajo. Tako obdarovanje je zelo preprosto, kajti poslovni partnerja se lahko zmenita: ti meni, jaz tebi? Za oba pa plačajo delavci.

Predsednik občinskega sindikalnega sveta Maribor Slavko Ožbolt:

»Gotovo je le to, da gre za velike vsote, čeprav nihče ne ve, koliko denarja odide z darili v zasebne žepke. Ko bi ta denar namenili drugam, bi lahko pomagali tistim, ki imajo osebne dohodke še vedno pod 1.000 novih dinarjev. Vsem delovnim organizacijam na našem območju smo poslali predlog, naj opustijo novoletna darila. Seveda bo to moralo obveljati za vso Slovenijo, ne pa le za Maribor. Nimamo pa seveda nič proti, če kdo podari poslovnemu partnerju koledarček ali kaj podobnega.«

Tajnik obalnega sindikalnega sveta Marko Kren pravi, da gre za velika novoletna darila, kar pa seveda ni dokazano. Tudi v Kopru so se prejšnji teden zmenili, da bodo denar, ki so ga namenili za darila, porabili za humanitarne akcije.

Ker pa mnogi gotovo mislijo, da zahteva novoletna darila poslovnim partnerjem tudi lepo vedenje, smo naprosili publicista in avtorja zadnjega slovenskega bon-tona Jožeta Šircelja, naj nam pove, kakšno je najbolj primerno darilo za tako priložnost. Resno, hkrati pa nekoliko hudomušno, je odgovoril:

»Najboljše darilo je prisrčna čestitka, podprta s solidnim poslovanjem v tekočem letu. Ne gre le za luksuzni tisk in goli podpis šefa, marveč za nekaj prijaznih besed, ki sodijo zraven. Učinkovito darilo je kak izdelek firme same — razen če ne izdeluje pištol, spodnjic in pesarjev. Dober bi bil nekonvencionalen koledar, pa žal takih ni. Primerno je podariti kaj domačega, delo domače obrti. Krznjeni plašči so malo iz mode, hkrati pa je to očitek, da direktor sam ne zmore ženi kupiti pelca. Letos darujmo skromno. Kdor je razkošen v darilih, naj bi veljal za hohštaperja, ker rabi denar, ki ga še ni prislužil.«

Gotovo pa imajo prav tisti, ki pravijo: »Ali naj vsi prenehajo s poslovnimi darili, ali pa nihče! Razlike bi lahko pripeljale do čudnih posledic.«

Prav pa ima tudi delavec, ko nas je danes obiskal v uredništvu in o darilih dejal:

»Rad bi podaril delavcu iz sosednjega podjetja hladilnik, enako darilo pa pričakujem tudi od njega. Tako bova na račun podjetja oba prišla do hladilnikov.«

FERI ŽERDIN

Zaveze v naših gledališčih se že pridno odpirajo in zapirajo. Gledališka sezona je trdno stopila pred občinstvo, v tisti čas, ki je morebiti najbolj mikaven: ob začetku slednje gledališke sezone se namreč razkrije ali bi se vsaj moralo razkriti, kaj novega so si v gledaliških hišah izmislili, s čim so se namenili pritegniti gledavce v svoje, nikdar zadosti napolnjene dvorane.

To je bilo izhodišče, ki smo si ga zastavili v obliki vprašanj ob novi gledališki sezoni na Slovenskem. Želeli smo dobiti kar se da popoln pregled in hkrati tudi že napoved za celotno slovensko gledališko leto 1972-1973. Z drugimi besedami: kaj naša osrednja gledališča prikazujejo zdaj, kaj bodo prikazala do konca sezone, kaj novega so si omislila, da bi pridobila številnejše občinstvo, kako stoje v gmotnem pogledu itd. Danes bomo zapisali odgovore ravnateljev treh slovenskih gledaliških hiš, ki jih prištevamo med osrednja, drugač bomo dali besedo še ostalim trem. Ker nadvse obsežne snovi ni mogoče obdelati do zadnje nadrobnosti, smo se morali omejiti le na štiri poglavitna vprašanja.

1. Kako začenjajo naša gledališča svoje letošnje sezone? Pri tem imamo v mislih njihov okvirni program, število premier, predvideno število predstav in predvideno število obiskovavcev na teh predstavah z gostovanji vred. Skupne podatke bomo na koncu povzeli in tako dobili iz njih dokaj zgovorno predstavbo o razširjenosti in delu slovenskih gledališč.

Slovensko ljudsko gledališče v Celju je za novo sezono pripravilo devet premier, od tega pet izvirnih slovenskih, ki jih bomo našli ob drugem vprašanju. Štiri drame iz svetovne književnosti: Sofoklova »Antigona«, Marlowova »Tragična historija o dr. Faustu«, komedija »Utv« A. P. Čehova in Gombrowicza »Ivona, princesa Burgundijec«.

Ravnatelj Bojan Stih: »V tej sezoni načrtujemo okrog 220 predstav, 50 do 60 od teh na gostovanjih. Računamo na obisk 70 do 75 tisoč obiskovavcev.«

GLEDALIŠČE V OFENZIVI

Primorsko dramsko gledališče v Novi Gorici je začelo letošnjo gledališko sezono, kot nam je s svojimi besedami sporočil ravnatelj Jože Babič:

»Smo najbolj odprti gledališki prostor. V širši primorski regiji se občinstvu predstavljata dva gledališka ansambla. Stalno slovensko gledališče iz Trsta in Primorsko dramsko gledališče z domačo celovitim repertoarjem, poleg tega pa vsa ostala slovenska gledališča. Mestno gledališče ljubljansko s pestrejšim repertoarnim izborom, ostala gledališča pa v aranžmajih posebno še na festivalu eksperimentalnih in komornih malih odrov. To terja od nas usklajevanje in dopolnjevanje. Tržačanov ali našega PDG — posebno še na festivalu eksperimentalnih in komornih malih odrov. To terja od nas usklajevanje in dopolnjevanje repertoarja, pa tudi intenzivno organizacijsko povezavo z organizatorji gostovanj. Na vrata organizatorjev trka kvaliteta in privlačnost uprizoritve in ne nazadnje tudi renome posameznega ansambla, igravca — in vedno bolj — tudi režiserja.

V tej situaciji ni prostora za »rajonsko« samozadovoljnost in brezbriznost. Odločili smo se za ofenzivo. Vemo, katera kategorija dramskih del je v zadnjih petih letih odpirala prostor posameznim ansamblom. Naš program sloni na šestih delih rednega repertoarja in dveh mladinskih igrah. Novost je povečano število mladinskih predstav od 30 na 60. Ker se zavzemamo za povečanje števila obiskovavcev v mestnem jedru, bomo dodatni repertoar usmerili v »komorno« dvorano in za to pripravili še štiri dram-

ska dela. Naš cilj je dvesto predstav v sezoni in petdeset tisoč obiskovavcev.«

Stalno slovensko gledališče v Trstu je uvrstilo v svoj letošnji repertoar osem premier (od tega tri mladinske): Pirandellovo »Le premisi«, Giacominov, Filiberta Benedetiča »Pravila igre«, Ferdinanda Rainumda »Kralj gora in ljudomrzni«, Dieterja Forteja »Martin Luther in Thomas Münzer ali uvod v knjigovodstvo« in Pregljeve »Tolmince« v dramatizaciji Mitja Mejaka. Ravnatelj Filibert Benedetič:

»Število premier v letošnji sezoni je enako kot lani, tudi repertoarne smernice so ostale enake. Na kratko povzeto so te smernice: prednostno mesto za dela, ki so uprizorjena prvič v slovenščini, obvezno delo iz italijanske dramatike, obvezno delo iz slovenske dramatike, angažirano delo iz svetovne dramatike,

Ker pa domnevamo, da nacionalno gledališče ne opravi svojega poslanstva zadostno, če v prvi vrsti ne realizira, spodbuja in interpretira domače dramatike, smo povprašali še po tem: kakšen delež torej bo imela v repertoarju slovenskih gledališč izvirna slovenska dramatika?

POMEMBEN DELEŽ DOMAČE DRAMATIKE

Bojan Stih, ravnatelj Slovenskega ljudskega gledališča v Celju:

»V repertoarju za sezono 1972-73 je pet slovenskih del: Cankarjeve »Romantične duše«, Mikelnovi »Stalinovi zdravniki«, Smiljana Rozmana »Zvonovi«, Jureta Kislingerja »Igra o zmagu« in Leopolda Suhodolčana »Figole Fagolek«. To priča o našem odnosu do slovenske dramatike. Z »Romantičnimi dušami« nadaljujemo svoje poskuse, ka-

leg tega še v narečje prelita »Botra Franca 'spod klanca« (Vdova Rošinka) in priredba ter dopolnitev Kreftove »Krvave rihte« (Velika puntarija) ter igra za otroke Mirčeta Sušmela »Slon na trgu«.

Filibert Benedetič: »Na to vprašanje sem odgovoril že prej.«

ZA PRIDOBIVANJE OBČINSTVA

3. Dokaj v navado je že prišlo tarnanje slovenskih gledališč nad obiskom občinstva v dvoranah, ki je menda vse manjši. Vzrokov za to tokrat ne bomo iskali zunaj, marveč v gledaliških samih. Kaj so ta storila, da bi se zboljšal stik gledališča s publiko?

Bojan Stih, ravnatelj Slovenskega ljudskega gledališča v Celju:

»Svoj abonmajski sistem gradimo na interesnih podlagah: odprli smo abonma »Koz-

večjih delovnih organizacijah. V Novi Gorici se je uveljavila participacija sindikatov, ki finančno prispevajo dve tretjini sredstev k vstopnicam. Vendar pa menimo, da ni ne »trika« ne »prisile«, ki bi usmerila obiskovavca v gledališča, razen kvalitete in tiste medsebojne uglašenosti, ki jo rodi dobra in »pogojena« uprizoritev.«

Filibert Benedetič, ravnatelj Stalnega slovenskega gledališča v Trstu:

»Poleg tradicionalnih stikov z občinstvom, ki smo jih do danes opravljali v povezavi s slovenskimi kulturnimi organizacijami, smo se letos zelo tesno povezali z našo šolo, ki nam je dala vso pomoč ob podpori šolskih oblasti. Posebno pomembno je delovanje v Beneški Sloveniji, od koder prihajajo abonenti na predstave v Gorico. Uvedli smo tudi novo obliko gledališkega lista, ki ga brezplačno dajemo vsakemu obiskovavcu.«

OSREDNJIH GLEDALIŠČ NI

4. Po vseh teh zelo oprijemljivih podatkih se moramo seveda vprašati še o splošnem stanju v osrednjih slovenskih gledališčih. Kakšna je njih prihodnost? Ali lahko, denimo, na podlagi primera Mestnega gledališča ljubljanskega, kjer so morali letos odpreti celo vrsto novih abonmajev, sklepamo, da se je občinstvo začelo vračati h gledališču, da se je morebiti že naveličalo televizije?

Bojan Stih:

»Osrednjih slovenskih gledališč ni. So zdrava in živa gledališča, in so gledališča, ki niso takšna. So dobre in slabe gledališke predstave. Sijajni uspeh Mestnega gledališča ljubljanskega je dokaz, da naša gledališča imajo publiko. Veselimo se, da smo prav s tem gledališčem sklenili dolgoročen delovni načrt in program o sodelovanju.«

Jože Babič:

»Ena lastovka še ne predstavlja (prinese) pomladi.«

Filibert Benedetič:

»Tradicija in pomen gledališča v slovenskem kulturnem prostoru sta tako močna, da bi bilo nespametno misliti o kakršnemkoli nenadnem padcu. Krizne situacije v posameznih hišah so stvar dialektike, vendar bi rad poudaril, kar je Jože Pogačnik napisal v antologiji našega zamejskega pesništva: to, da je v strategiji kulture najboljša taktika »taktika odgovorne iskrenosti«.

MOREBITI PRVIČ BREZ IZGUBE

5. In seveda nazadnje: denar. Kakšna gmotna zagotovila imajo poklicna slovenska gledališča, da bodo lahko svoje tako ali drugače zastavljeno in zamišljeno delo speljala do konca, se pravi uresničila?

Bojan Stih:

»Sedaj imamo zadostna gmotna zagotovila. Toda če bodo cene tako divjale, kot divjajo sedaj, bo postala vprašljiva prihodnost našega dela.«

Jože Babič:

»Ustanovitelj je najprej postavil zahtevo 50-odstotne lastne realizacije, potem je to zahtevo znižal na 30 odstotkov. Obljubljeno je olajšanje še za pet odstotkov v letu 1973. Če bo to res, bomo začeli poslovati brez izgube.«

Filibert Benedetič:

»Gmotna zagotovila so pred začetkom vsake sezone ena, ob sklepih sezon pa je rezultat drugačen. Če bi se ravnali zgolj po tem, kar resnično dobimo, bi težko sploh začeli z delom. Zategadelj je potrebna taktika odgovorne iskrenosti.«

Prihodnjik bomo zvedeli še za stanje v drugih treh poklicnih slovenskih gledališčih. Ko bomo končno potegnili črto pod vsemi, si bomo vsaj približno mogli zamišljati, kakšna gledališka sezona se je pred kratkim začela na Slovenskem.

PRIPRAVIL:
HERMAN VOGEL

PREDSTAVA SE JE ZAČELA

MAJHNA ANKETA MED SLOVENSKIMI POKLICNIMI GLEDALIŠČI: CELJE, NOVA GORICA, TRST

prednostno mesto v repertoarju za slovensko izvirno delo in obvezno mladinsko delo.

Repertoar je sestavljen iz petih del, ki so v abonmaju in ki terjajo večje uprizoritvene zahteve na velikem odru. Eno delo bo na tako imenovanem ljudskem odru, katerega namen je, da s preprostim uprizoritvenim delom naše gledališče nastopa po vseh malih odrih v Deželi Furlaniji Julijski krajini, kjer prebivamo Slovenci. Delo na malem odru pa ima namen predstaviti občinstvu gledališki eksperiment. Premier bo osem (skupaj z mladinskim deležem), predstav bo čez dvesto (lani 204), obiskovavcev pa predvidevamo nad 50.000 (lani 51.729).«

2. Tako smo našli vrsto tujih in domačih dramskih del, ki bodo letos v teh gledališčih oživela na naših odrih,

ko oživetu po krivici zapostavljene slovenske tekste. Lanski primer »Veronike Deseniške« je bil namreč poučen.«

Jože Babič, ravnatelj Primorskega gledališča v Novi Gorici:

»Ze doslej predstavlja domača dramatika petdeset odstotkov našega repertoarja. To razmerje se bo še izboljšalo v korist domačih avtorjev. V tekoči sezoni bodo predstavljeni: »Deseti brat« Jurčiča-Roba (s tem smo odprli sezono, doslej že nad dvajset predstav), Vitomila Zupana »Bele rakete lete na Amsterdam« (doslej nad deset ponovitev v komorni dvorani), Prešernov »Krst pri Savici« v režiji in priredbi Toneta Peršaka, Pavleta Lužana »Zaščitna maska« ter recital slovenskih poetov-naivcev »Večer ob ognjišču«. Po-

janskov«, vpis je bil nadvse dober. V tej sezoni začenjamo s ciklom predstav pod naslovom »Kulturna akcija«, v katerem bi želeli zbrati predvsem obiskovavce iz tovarn in podjetij. V tej sezoni tudi nadaljujemo z abonmajem »Gledališka karavana iz Savinjske doline«, prav tako nadaljujemo z abonmajem »Gledališki amaterji«. Odprli smo tudi skrčen abonmajski sistem predstav v Hrastniku, v dogovorih pa smo z Zagorjem, Velenjem in še nekaterimi kraji. Število vseh abonmajev se bo tako povzpelo v našem gledališču približno na 22 do 25.«

Jože Babič, ravnatelj Primorskega dramskega gledališča:

»O stiku z mladino in šolami ste že pisali v vašem tedniku. Širi se ideja abonentskih povezav in poverjeništev v

YU-AHT

YU-AHT MOLČI, VESNA OSTALA ŽIVA

VESNA PŘEŽILA

Zadnje oktobrske dni se je na Češkoslovaškem mudila beograjska stewardesa Vesna Vulović: obiskala je usodne kraje, kjer je 26. januarja letos doživela grozljivo in nepopisno letalsko nesrečo in jo po nekem čudežu edina preživela. Obiskala je ljudi, »anđele varuhe«, ki so ji v tistih dneh stali ob strani in jo z nesebično skrbjo ohranili živo. Ob Vesninem obisku na Češkoslovaškem je v časopisu »Prboj«, ki izhaja v Ustju nad Labo, izšla reportaža Karla Semiráda o tragičnem dogodku. Čeprav so nam malone že vsi podatki znani, reportaža, ki so nam jo poslali iz ČSSR, vendarle objavljamo, saj nam — če drugega ne — živo prikazuje črni dan za Vesno Vulović in 27 žrtev letalske nesreče.

Oktobra namervam na povabilo mladinske socialistične zveze obiskati svojo drugo domovino — Češkoslovaško. Rada bi si ogledala vse kraje, ki so povezani z mojim življenjem, Srbsko Kamenico, Češko Kamenico in Prago. Na Češkoslovaškem sem povezana s številnimi ljudmi, ki se jim želim osebno zahvaliti. Predvsem gozdarju, ki mu je prvi priskočil na pomoč, dr. M. Randu in osebjem bolnišnice v Češki Kamenici, zdravnici dr. V. Fouskovii in drugim iz stredoškve bolnišnice v Pragi. Čez vse se veselim svidenja s svojimi anđeli varuhi — sestrami — tako v Kamenici kakor v Pragi, ki so bedele nad menoj ponoči in podnevi. Češkoslovaški in vsem njenim ljudem sem nadvse hvaležna.

Tako pravi Vesna Vulović, jugoslovanska stewardesa, ki je konec septembra na obalah sončnega Jadrana končala svojo rekonvalescenco. Opomogla, spet zdrava, polna volje do življenja. Tisti, ki so jo videli nekaj ur po katastrofi, trdijo, da jo je pri življenju ohranilo vsaj deset čudežev. Sama pa misli drugače. Odločilna za njeno življenje je bila hitra pomoč v prvih urah ter velika skrb in razumnost češkoslovaških zdravnikov.

Kaj in kako se je tisto sredo 26. januarja 1972 blizu Češke Kamenice zgodilo?

Hladen zimski večer je. V drobnih vasi Srbska Kamenica na Dečinskem se umirja vsakdanji vrvež. V hlevih državnega posestva opravljajo še zadnja dela, nedaleč odtod si petindvajsetletni Zdenko Kubik prizadeva postaviti novo televizijsko anteno. Na postaji javne varnosti v Češki Kamenici ima službo podporočnik Jan Martinjak. Gozdar Henke, enako kot zdravnik dr. Miroslav Randa, primarij češkokameniške bolnišnice, še ne veda, da bosta čez nekaj minut prva akterja drame, ki je do smrti ne bosta pozabila.

NEKAJ MINUT ČEZ PETO

Tisti čas, visoko nad njihovimi glavami, je v prostornem letalu pravkar umrlo 23 potujočih večerov. Nasmejana stewardesa prinaša potnikom kavo, čaj, cigarete ali častnike. Štiri majhne otroke, potujoče s svojimi starši, premaguje spanec. Posadka letala se je povezala z letališkim stolpom v Pragi, na

Ruzynih. Kazavci na uri potujejo svoj sedemnajsti krog tega dneva.

«... O. K. Razumem. Ob 17.03 Hermsdorf SOL 10.050. Konec.» To sporočilo je bilo kot zadnje zabeleženo ob 16.55. Pomenilo je, da bo redna linija jugoslovanskega JAT iz Stockholma prek Köbenhavna do Zagreba preletela češkoslovaško mejo nad Hermsdorffom v višini 10.050 metrov ob 17.03. Minute so bežale, praška kontrola za zamen čaka na potrditev preleta češkoslovaške meje. Ni ga dočakala. Letalo DC-9 YU-AHT molči...

Na redno grmenje preletavajočih letal so se prebivalci Srbske Kamenice že zdavnaj navadili. Nad njimi namreč teče mednarodna letalska proga. Tokrat pa je redno grmenje letala znenada presekan. Ura je natanko 17.03...

»Nekaj minut čez peto je bilo,« pripoveduje Zdenko Kubik, »ko sem zaslišal eksplozijo, čez nekaj trenutkov še eno. Potem sem zaslišal nekaj kakor kadar letita dve nadzvočni letali. Nisem pa ničesar videl. Rotop in tuljenje sta naraščala, znenada sem videl, kako je iz mraka poletelo v zelo ostrim kotu proti zemlji letalo. Najbrž je bilo krilo in zadnji del trupa. Trajalo je to le nekaj hipov in potem je letalo izginilo za hribom. Toda v tistem trenutku sem zaslišal natanko nad seboj šum padajočih predmetov. Potem zamolklo udarjanje ob tla. To so bili ljudje...«

Razleglo se je tuljenje siren. Zdenko Kubik, poveljnik mestne gasivske čete, kliče preplah. V slabih osmih minutah so gasivci z vozilom na kraju nesreče. Kosi letala so razmetani kakih tristo metrov od zadnje hišice Srbske Kamenice, ob gozdnati srani proti Novi Oleški.

Tema je že, ob pomoči žepnih svetilk vsi mrzlično iščejo. Je kdo preživel katastrofo? Ob pogledu na razbitine se zdi kaj takega nemogoče. Henke, ki je tudi član gasivskega društva, najde stokajnega človeka. Videti je samo njegove noge in del glave. Zlja pomagati ranjencu vlije vsem nadčloveško moč. Henke, Kubik, Janković in drugi z golimi rokami in ob nenehni nevarnosti eksplozij v razbitinah pogonskih gmet se bojujejo z zvito in razcefrano pločevino. Počasi, nadvse pazljivo potegnejo iz koščkov letala stokajno žensko. Hen-

ke jo prekrije s svojim plaščem in nadaljuje z nadaljnjim iskanjem. Najdejo le še mrtva trupla...

Ob 17.10 je na češkokameniški postaji javne varnosti zabrnel telefon. Dežurni podporočnik Jan Martinjak vzdigne slušalko in ne more verjeti svojim ušesom. V Oleški je strmoglavilo letalo, sporoča gospod Krus, v naslednjem telefonskem klicu sporoča gospa Popová, da je nad Srbsko Kamenico letelo letalo in da padajo z njega ljudje. Vmes potrdi to še gospa Červinková. Na vrtu pri njih leži mrtev človek, padel je z letala.

ODLOČILO POL LITRA KRV

S tem trenutkom se začne velika in prizadevna akcija za ohranitev človeških življenj. Podporočnik Martinjak označi preplah. Pokliče saniteto, pošlje sporočilo na miličniško postajo v Dečino in se takoj odpravi na kraj nezgode. Tam je pred saniteto, katere posadka je skušala med potjo pomagati žrtvam, ki jih je našla. A njihova pomoč je bila zaman. Našli so samo še mrtve...

»Vsaka minuta čakanja na saniteto se nam je zdela večnost,« pravi tovariš Martinjak. »Bali smo se, da nam bi umrla pod rokami.« Pravilno je domneval, da ima ženska poškodovano hrbtenico, zategadelj ni dovolil, da bi je kdo premikal, preden bo prišla strokovna pomoč. Kakor se je izkazalo pozneje, je bilo tako ravnanje odločilno za njeno nadaljnje življenje.

»Ko so okrog četrta na šest poklicali in povedali, da je padlo letalo, so vsi, ki so še bili tukaj, poskakali v vozilo in odhiteli na kraj tragedije,« pravi primarij češkokameniške bolnišnice dr. Randa. »Tako sem sklical polovico osebe s kirurškega oddelka in v pol ure so že vsi prišli. Ko so dekletu pripeljali, je minilo od katastrofe kakih petdeset minut. Njenega pritiska ni bilo mogoče zmeriti, srčnega utripa v resnici sploh ni bilo, mogoče ga je bilo poslušati samo s fonendoskopom. Dobro, da je ta pametni in zares zelo izkušen gozdar zavil dekletu v topel plašč. Umili smo blato z nje, laborant pa je začel takoj ugotavljati njeno krvno skupino. Imela je redko, manj navadno skupino — B s križcem. Takšne krvi smo imeli

samo pol litra. Dobili smo jo v Češki Lipi in v Ustju nad Labo. Prvo noč je je dobila četrta, drugo noč pa še 1,5 litra. Bila je v nezvesti, po vsem telesu hudo ranjena. Toda čez kake tri ure se je njena zavest za pet ali deset minut zbistrila in tako smo zvedeli za njeno ime — Vesna Vulović, stewardesa jugoslovanskega letalstva.

V času, ko so zdravniki začeli boj za Vesnino življenje, se je na kraju nezgode začela obsežna akcija. Prišli so ljudje s postaje javne varnosti v Dečino, vojski naše armade. Najdena še živa stewardesa je spodbudila reševalce k nadaljnjemu skrbnemu iskanju. Le kje bi bilo še mogoče koga rešiti?

Pritiska noč in stolpec v toplomeru se vztrajno niža. K vsemu se pridružuje še sneg. Vse to ne sme motiti tristo pripadnikov policije in vojakov češkoslovaške armade. Meter za metrom skrbno raziskujejo zaprti prostor. Le človek, ki dobro pozna okolje, lahko razume težavno iskanje na tako razgibanem terenu. Iskavci in prebivalci mesta postanejo nehote pričevalci grozljivega dogodka. Po vrtovih, v zgradbah državnega posestva in na cesti odkrivajo žrtve nesreče. Nihče razen Vesne ni preživel katastrofe...

Po besedah prič in po sporočilu letalskih kontrol se je eksplozija zgodila v času med 17.00 in 17.03, to je tik pred preletom češkoslovaške meje. Letalo je tisti čas letelo s hitrostjo kakih štirinajst kilometrov na minuto. Po eksploziji, ki jo je bilo po besedah nekaterih prič slišati, nadvse močno, se je prelomil sprednji del letala med pilotsko kabino in krili. Na tla so začeli padati ljudje, prtljaga in sedeži iz kabine. Pilotska kabina se je spremenila v nevodeno bombo in je v paraboli padala proti tlu. Levi motor se je odtrgal. Oba ta dela sta padla slabe tri kilometre vstran. Motor je poletel dlje. Za pilote in za tiste, pod katerimi se je odtrgala podlaga, se je tragedija že končala. Toda po zraku je še naprej letel zmrcvarjeni trup v padajoči spirali. Namesto repnega dela le še razcefrana pločevina, ki jo je krotovičil veter. Težko je razvozljati, kako dolgo so se ljudje v kabini zavedali, da padajo.

Čudovit opoldan je, četrtek,

3. februarja, malo pred štirinajsto uro. Mogočni listi rotorja helikopterja ČSLA vzdigujejo oblake belega prahu na nogometnem igrišču v Češki Kamenici. Zadnji pozdravi, zadnji stiski rok zdravnikom in pripadnikom javne varnosti, in avto z diplomatsko tablico odpelje proti Pragi. Helikopter odpelje beograjsko stewardeso Vesno Vulović v praško stredoškvo bolnišnico, v nadaljnje skrbstvo tamkajšnjih zdravnikov...

URADNO: BOMBA

Iz sporočila komisije, ki jo je imenoval minister češkoslovaškega prometa, o ugotovitvah letalske nesreče: Iz izjav prič te nesreče sledi, da se je destrukcija letala zgodila med letom. Destrukcije ni povzročilo tehnično stanje letala, vremenske razmere niti druge okoliščine letalskega poleta. Preiskava je prav tako spodbila možnost trčenja z drugim letalom in izločila možnost drugačnih zunanjih posegov. Komisija je ugotovila, da je destrukcijo letala povzročila eksplozija v sprednjem prtljažnem prostoru letala.

Vzrok je torej očiten, eksplozija v prtljažnem delu letala. Torej zločin nad 27 nedolžnimi ljudmi, med katerimi so bili trije komaj petletni otroci, potujoči s svojimi starši. Kdo ve, ali se bo nekoč sploh kje odkril pravi zločinec, ki ga je mogoče iskati v vrstah ustaških ekstremistov. Ena od števil tednika Vjesnik u sriedu je prinesla poročilo o iskanju terorista, ki je podtaknil razstrelivo v letalo. Piše, da je bila bomba podtaknjena v letalo v Stockholmu, tisti pa, ki je to storil, si je na lažno ime kupil vozovnico do Zagreba, vendar izginil na letališču v Köbenhavnu. Dalje navaja, da so človeka, ki je vnesel prtljago z bombo v letalo, videli trije uslužbenci jugoslovanske družbe na letališču v Stockholmu. Natančno so ga popisali in slišali tudi njegov glas, menda so se z njim celo pogovarjali.

Res pa ostaja, da ga policija do danes še ni našla in da smrt, povsem zastojna in nesmiselna smrt 27 ljudi, ostaja nekažnovana. Edina, ki je nesrečo preživela, je Vesna Vulović, ki se te dni mudi na Češkoslovaškem.

Pozdravimo tedaj Vesno, naj ti bo pri nas zares všeč.

KAREL SEMIRÁD

Mesto, v katerem sem se rodil in preživel rosna otroška leta, je bilo znano turistično zdravilišče in zbirališče svetovne gospode. Ti imenitniki so kadili cigarete v zlatih ustnikih in s tem zbujali v očeh nas raztrganih, napolnjenih, bosih in lačnih mulcev iz delavskih družin nemalo občudovanja.

Moj oče je, ko je le imel denar, kupoval in kadil »dravo«. A zelo poredko se je zgodilo, da ga je imel, denar namreč, zato sem mu jaz služil kot pomožna delovna sila pri reševanju njegovih kadilskih zadev. Komaj sem dobro shodil, že me je pošiljal na mestne ulice pobirati čike. Stvar pa je bila taka, da so bili ti ogorki navadno še tleči in da pogosto tak čik sploh še ni bil ta pravi čik, ampak še vedno cigareta zavirljive dolžine. »Mrzel« čik je bil prava redkost, zakaj prizadevnih iskancev nas je bilo veliko in smo vsak ogorek pobrali prej, preden se je na tleh lahko ohladil. Morda bo kdo pomislil, zakaj to takole posebej omenjam; gotovo samo zato, ker je to pripomoglo, da sem že tedaj, ko sem se šele postavil na svoje noge, začel vleči čike, kolikor mi je dala sapa.

Tako, namignil sem vam, kje sem se rodil, zdaj bi se moral še predstaviti. Ker vam moja osebna izkaznica ne bi nič koristnega povedala, dovolite, da se predstavim kot nekdanji tridesetletni kadilec cigaret (občasno tudi pipe in cigar). Redno sem začel kaditi, ko mi je bilo štirinajst let. Tistega časa, ko sem pred tem vlek el čike, listje, srobot, domači tobak in podobne smrdljive trave (skupaj z mestno mularijo), ne štejem v redno dobo svojega kajenja.

Ce bi me vprašali, zakaj sem začel kaditi, bi poleg že omenjenega lahko dodal še to, da sem bil večkrat lačen kot sit, pa sem mislil, da si s čiki tolažim prazen želodec. Pa brez šale, včasih je bilo to tudi res. Vzrokov je bilo seveda še več. Po mojem mnenju pa je bilo poglavitno to, da sem hotel posnemati očeta in druge kadilce. Ko sem bil močič pri petih letih, se je vsem v moji družini zdelo nadvse imenitno, da sem pihal predse kot pravi veliki mož. Še kot neveden otrok sem se nekako nezavedoma čutil takemu ravnanju odraslih. Zdaj seveda natanko vem, da je kajenje pravi nesmisel in da povzroča nepopravljivo škodo za zdravje ljudi. Ta misel me je po malem spremljala vse življenje. Končno sem po tridesetih letih prišel k pameti in vse skupaj vrgel v koš. Resnici na ljubo moram povedati, da trikrat po pet mesecev nisem kadil, vendar sem vsakokrat začel znova.

KADIL SEM ZARADI OSEBNE SLABOSTI

Zakaj sem sploh kadil toliko let? Edini pravi odgovor: samo zaradi osebne slabosti in neodločnosti.

Vsi vemo, da je nikotin droga in kajenje bolezen civilizacije. Iz čisto nedolžne uporabe tobaka za zdravilne namene v starih časih se je izcimila ena največjih nadlog današnjega človeka. S tobačno industrijo je povsod po svetu povezanih toliko različnih interesov, da še tako utemeljeno opozarjanje glede škodljivosti kajenja ne zaleže prav veliko.

Najmanjša in najmanj pomembna škoda, ki jo ima kadilec, je prav gotovo denarna škoda. Naj povem, kako je bilo z menoj: pokadil sem dvajset cigaret na dan. Trideset let je okroglo 11.000 dni. Vsak dan po 20 cigaret je 220.000 cigaret; naj stane vsaka le 10 par, nanese to 22.000.000 dinarjev. Toliko stane, recimo, manjši avtomobil... Res pa je tudi to, da tisti, ki bi se kanil odpovedati cigaretam zaradi varčevanja, ne bo nikoli opustil kajenja. Veliko odločilnejši so drugi vzgibi; predvsem vprašanje, zakaj človek sploh kadil in katere so dobre in slabe strani kajenja. Zakaj dojenček sesa prazno gumijasto dudo? Če ga mati ne bi navadila nanjo, je ne bi nikoli pogrešal in ne bi jokal, ko jo izgubi. Torej, kaj je to drugega kot navada. Enako je s kajenjem. Precej časa mine, preden preide kaka stvar človeku v navado, včasih je potrebna tudi vztrajnost. Veliko več časa in vztrajnosti pa potrebuješ, če se hočeš česa odvaditi. Jaz sem porabil leto dni.

STO SLABIH STRANI IN NOBENE DOBRE

Pogosto sem sedel in razmišljal, pogosto sem se sprehajal po parkih in travnikih, hribih in dolinah, da bi pogruntal vsaj eno dobro stran kajenja. Nisem znanstvenik, ampak čisto navaden grešnik. Trudil sem se, da bi razumno gledal na vso to zadevo. A kljub vsemu se mi ni hotelo »posvetiti«: nikakor nisem mogel najti kaj, kar bi govorilo kajenju v prid. Zdaj si upam trditi, da je to ena izmed redkih stvari, o katerih ni mogoče reči nič dobrega. Včasih pomislim, da morda le nisem bil popolnoma pravičen. Menim pa, da sem kaj ne smemo prištevati koristi, ki jih ima od tobačne industrije država, posamezne organizacije in posamezniki. To je drug problem, ki sem kaj ne sodi.

TOVARIŠEM IZ TEDENSKE TRIBUNE!

Odkar sem nehal zapisovati občutke, ki sem jih doživljal od časa, ko sem nehal kaditi, se dolgo časa nisem mogel odločiti, ali bi to, kar sem zapisal, še komu drugemu zapal ali ne. Končno sem sklenil, da ne more biti nobene škode, če vam to pošljem na vpogled. Vem, da je to čisto amaterska in groba stvar, iz katere boste pa vi kot strokovnjaki lahko kaj skomponirali, modernizirali, sfrizirali in kaj jaz vem kako se še vsemu temu (kar se iz slabega da narediti dobro) pravi. Mislim pa, da bi tistim, ki se želijo odvaditi kajenja, mogoče dobro prišlo. To računam sam po sebi. Če bi jaz bil imel kaj podobnega, ko sem se odločil, da ne bom več kadil, bi mi bilo prav prišlo, ker bi približno vedel, kaj me čaka jutri.

Takole nam je pred dnevi pisal neznani bralec in nam poslal kar zajeten spis o tem, kako se je odvadil kaditi. In ker sodimo, da je opis njegovega spopada s cigaretami zanimiv in poučen, smo se odločili, da ga objavimo.

Nasprotno pa sem slabih strani kajenja naštel približno sto. Najbrž je tudi brez znanstvenega dokazovanja vsakemu kadilcu (in nekadilcu) jasno, da tobačni dim ne pomirja živcev. To pomeni, da kajenje ne blaži človekove živčne napetosti, prej bo veljalo nasprotno. Živčen človek pa ni zbran pri delu, v prometu, in nesreča je tu. Mnoge požare zaneti jo cigaretni ogorki. Da ne govorimo o kadilski strasti, ki prišli človeka, da izda za cigareto zadnjo paro iz žepa. A pustimo to, nisem poklican, da bi klical na vojno proti kajenju; moj edini namen je, da vam povem, kakšni občutki so me obhajali, ko sem nehal kaditi. Če bo to komu kaj koristilo, bo dosežen glavni namen teh vrstic.

Omenil sem že, da sem ves čas, odkar sem kadil, razmišljal tudi o tem, kako bi se znebil te razvade. Priznati moram, da nisem imel občutkov, da bi se bil zaradi kajenja kaj slabše počutil. Šele sedaj, po enem letu nekajenja, sem ugotov-

vil, kako velika razlika je med počutjem kadilca in nekadilca.

Ko sem nazadnje sklenil napovedati neizprosno boj kajenju, sem si najprej naredil nekaj načrt. Zdi se mi, da je zelo pomembno določiti dan D. Zame je bil to Novo leto 1970-71. Še prej sem pripravil vse za zapisovanje občutkov; moram reči, da mi je prav ubadanje z zapiski precej pomagalo pri prenašanju težav. Premislil sem in sestavil načrt, kaj bom delal v času, ko me bo dajala kriza in ne bom obiskoval prijateljev in znancev, ki vsi po vrsti kadijo. Skratka, skrbno sem se pripravil in potem čakal dan D. Kdor še ni poskusil, ne more vedeti, zatorej iz srca svetujem vsakemu kandidatu za nekadilca, naj temeljito pretehta svoje možnosti in osebne lastnosti, drugače bo ves načrt stal na majavih nogah. Kot pripomoček za priprave lahko pomaga tudi ta grafikom mojih občutkov po dnevih.

Iz razpredelnice je razvidno, da sem

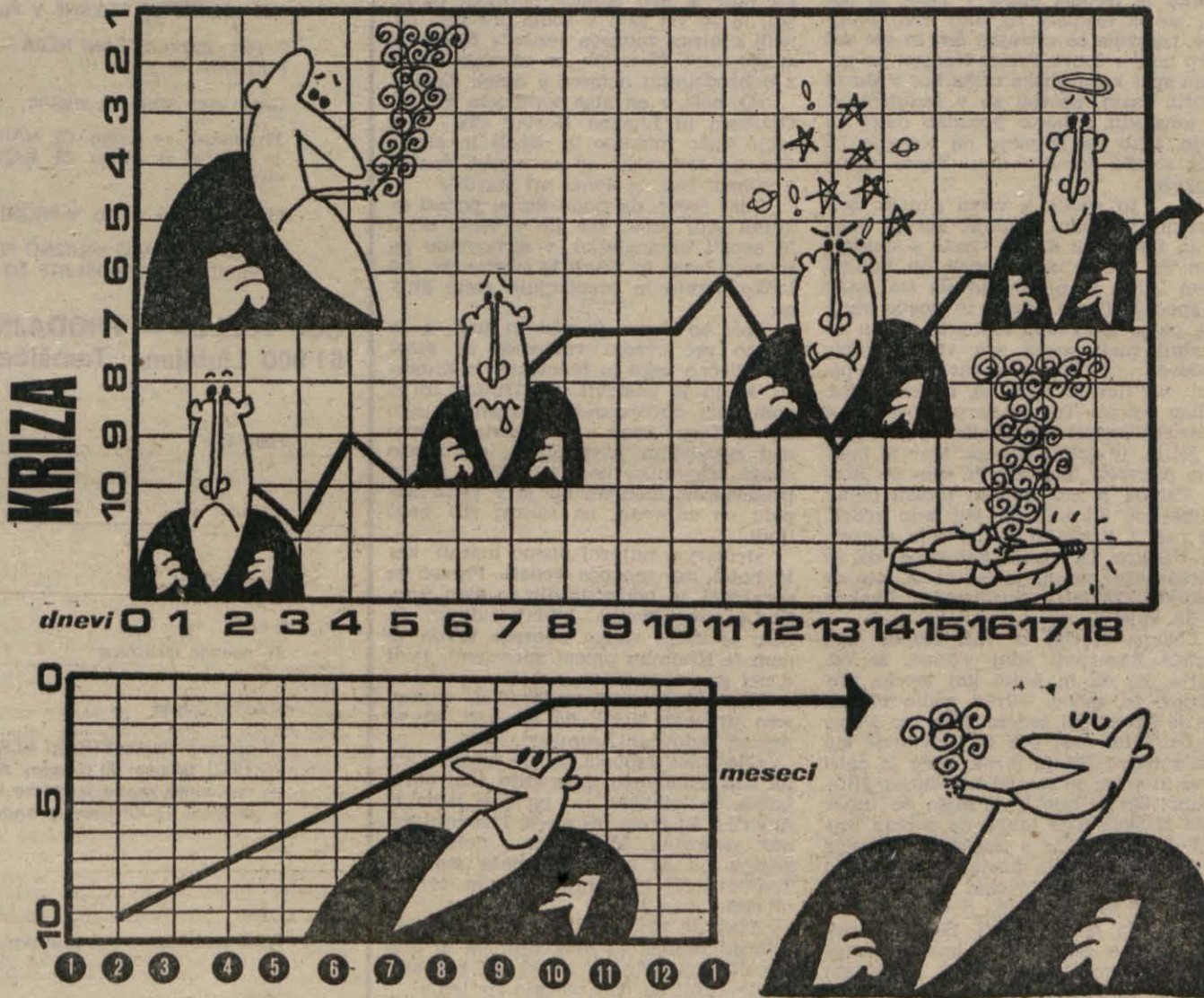
IZPOVED KADILCA, KI JE PO TRIDESETIH LETIH PREMAGAL SAMEGA SEBE

preživil največjo krizo oziroma čutil največjo željo po kajenju prvi in tretji dan. Nato se je postopoma zmanjševala in po devetnajstih dneh je najhujše minilo. Kriza se je potem ustalila pri četrtri stopnji in pri tem je ostalo približno sedem mesecev.

Lahko rečem, da je želja po kajenju znatno popustila šele po prvem mesecu. Celih devet mesecev je trajalo, da sem prignjal krizo do druge stopnje. In pri tem, menim, ostane za vedno: novo pečen nekadilec ne bo nikoli tako neprizadet do cigarete kot nekadilec, ki je nikdar ni okusil. To so mi potrdili tudi drugi, med njimi nekateri, ki so nehali kaditi celo pred petdesetimi leti. Vsekakor moram omeniti še to, da me je neznosna želja zagrabila pri 75 do 80 dneh. Nisem podlegel. Zdi se mi, da je bilo prav to premagovanje odločilno za mojo zmago.

Dosegel sem jo po hudih bojih; zvest zaveznik mi je bil vseskozi dnevnik.

NADALJEVANJE PRIHODNJIČ

ŠERPOVSKE ZGODBE ALI PO ČEM JE NJIHOVA SLAVA

HIMALAJSKI ODPRAVI NA ROB

NADALJEVANJE IZ PREJŠNJE ŠTEVILKE

Ta trgovina s Tibetom je za Nepal starejša kot trgovina z Indijo, saj so tudi stiki s Kitajsko starejši kot stiki z Indijo. Prvo kitajsko posaništvo v Nepal je bilo že pred več kot tisoč tristo leti. Vmes so bili sicer presledki brez prijateljstva in nekaj časa so tibetanskim trgovcem, ki so prihajali v Nepal, rezali ušesa. Imeli so tudi nekaj medsebojnih vojn in po vsaki so premaganci pošiljali vsako leto odkupnino v Lhaso ali Katmandu. Po zadnjem prihodu Kitajcev v Tibet pred dobrimi dvajsetimi leti je trgovina skoraj zamrla in se šele zdaj spet krepi. Pa ne brez spodrseljave.

Pemba Gjalzen? »Nekoč sem peljal zopkija v Tingri!« Z rokami in mimiko nazorno pokaže, kako težko je bilo zvleči muhasto kravgo žival čez 5800 metrov visoki Nangpa La. Potem dobi njegov obraz preplašen videz, povese se mu spodnja čeljust, in ta maska postaja še izrazitejša s pripovedjo, tako da ni nobenega dvoma o tem, kako je Pemba ta doživljal prevzel. »Onstran meje me ustavi kitajski vojak s puško. Ti si Kampa, prišel si ščuvat na upor proti Kitajcem! Jaz mu povem: Nisem Kampa, tudi Phepa nisem, sem pošten Serpa, v Tingriju me vsi poznajo... On pa ne verjame, mi tišči puško v hrbet in spet: Ti si Kampa...«

Pemba to pove natanko tolikokrat, kolikorokrat je vztrajni kitajski vojak prepričeval njega, da je tibetanski prebežnik v Nepal iz divjega plemena Kampa, da je Tibetanec (Phepa jim pravi jo Serpe), in kolikorokrat je on njemu zatrljeval, da je pošten Serpa. Pri tem si potiska vejo, ki ponazarja kitajčevo puško, vse globlje med rebra, in vsa pripoved seže skoraj brez sprememb že v drugo četrt ure.

V zadnjih letih so Kampe prenehali vdirati iz Nepala nazaj v Tibet in odtelej so se razmere na meji zelo zboljšale, trgovina se vztrajno širi in vse več Serp hodi v Tibet. Prelaz Nangpa La postaja spet karavanska cesta kot v starih dobrih časih. Kitajci so v zadnjem letu umaknili vojaško posadko daleč za mejo, tako da je meja na Nangpa La brez straže. Vendar moti Serpe nekaj drugega...

... to spada k vsem pravim šerpovskim storiljam. Zadnjič sta se Pemba in Lhakpa z drvmi vrnila s spodnje planine. Zvečer smo sedeli ob kuhinjskem ognju in pripovedovala sta, kako je spodaj. Tu je pihalo in nosilo sneg, doli pa je tako lepo toplo. le: »Tam na spodnji meji snega sva videla čudne sledove...« Vržene rokavice sem pobral: »Jetijeve?« »Oh, ne, najbrž lisica. Velika lisica!« To, da Serpe nočejo več izkoristiti vsake najmanjše priložnosti za jetija, je nekaj novega. Mar je business pokvaril tudi to? Pa sem se zmotil. Pemba je čez minuto molka dejal: »Tukaj ob Barunu je jeti zelo redek. Pri nas v Khumbu pa je zelo pogost. Na Nangpa La straši karavane, da se mnogi Serpe ne upajo čez in se zato ne morejo ukvarjati z businessom. Lhakpa ga je videl...«

Lhakpa Norbu iz vasi Kundo nad Namče Bazarjem zdaj vstane, se odkašlja, ko da bi hotel kaj lepega recitirati, in začne: »Pred sedmimi leti nas je šlo jeseni sedem Serp čez Nangpa La. Tudi moj oče in moj stric sta bila z nami. Bil je mrak, sneg je naletal in veter je zavijal kot danes. Hiti smo, ker je bilo le še malo do zavešča iz skal, kjer lahko na suhem prepiš. Tedaj se je s snežnega pobočja proti nam spustila postava, ki smo jo imeli najprej za človeka, pa se je pokazalo, ko se je ustavila dvajset metrov od nas, da je velik jeti. Bil je poraščen z dolgo črno dlako, imel je dolge roke in prikončeno glavo...« Ob tem Lhakpa, kot znajo vsi Serpe, prelepo zaigra jetija. S kleajočimi dolgimi koki, s stopali obrnjenimi rahlo navz-

noter, hodi po kuhinji in pri vsakem koraku opleta z rokami in rameni. »Svist! Svist!«, ko da bi švistnila sablja. Tu in tam se ustavi in praska po prsih in pod pazduho v najboljšem opičem slogu. »Jeti nas je mirno gledal, mi pa smo bili čisto trdi od strahu in smo se delali, ko da ga ne vidimo, korakali smo naprej po gazi in se nismo ozrli, dokler nismo prišli do skalnatega zavešča. Če se izdaš, da si ga opazil, je konec s teboj. Četudi nas je bilo sedem, bi nas bil gotovo napadel...« Potem Lhakpa pove še, da slišiš jetija v daljavi drugače kot v bližini. Ko ga opo- naša v daljavi, je, ko da bi se oglašal trop opic, ko je bliže, je podobno medvedjemu brundanju, čisto blizu pa razburjenemu ptičjemu vreščanju.

Potem se vmeša tudi Pemba: »In na Nangpa La se pojavita obe vrsti jetija, mali čuti in veliki miti. Čuti žre ljudi, miti pa se loti celo jaka in mu, like this! zlomi tilnik. Zato odsvetujemo Serpam, da bi hodili čez Nangpa La... In kako zna jeti plezati po snegu in ledu! Spleza tudi po čisto strmi ledeni steni...«

»In to brez derez...« pravim zamisljeno, pri tem pa preišlujem, da lahko jeti strahopetcem zares povsem pokvari business.

Pemba: »Nekateri pa so ponoči srečali snežno žensko, Nepalci ji pravijo tsurin, mi Serpe pa demo (Serpe se pogosto nimajo za Nepalce). Ta pa je zelo lepa in se pokaže v mesečnih nočeh mladeničem, da zgubijo glavo zaradi nje...«

»Pemba, kako pa se po šerpovsko reče business?«

»Mi Serpe pravimo le business!« Naši Serpe govorijo med seboj po šerpovsko, a zveznim oficirjem pa le uradni nepali. Pisati znajo le nepali, po svoje (to je v tibetanski pisavi) pa le Pemba Gjalzen in Navang Čumbi. »Prepozno ste se rodili,« jim pravim. »Zdaj, ko vam je mr. Hillary napravil toliko šol, bi se vsi tudi v šolah pravilno naučili svojega rodne jezika!« Nekdanji zmagovalec Everesta se ukvarja le še z dobrotelnimi nameni v deželi Serp.

»O, ne!« v en glas vzdihneta Pemba Gjalzen in Lhakpa Norbu. »Te šole učijo našo mladino le nepali in angleško, po šerpovsko se ne moreš naučiti v nobeni šoli, le doma pri starih!«

Zdaj zvem, da bodo Serpe počasi izgubili svoj jezik, ker jih v šolah učijo le nepali in angleško, v samostanu pa morajo brati in pisati le tibetansko, da lahko berejo in prepisujejo svete knjige.

Šole so dobre in učitelji tudi, a so očitno več vredni vodovodi pa most čez Mlečno reko in bolnišnica v Kunduju, ki jo je postavil mr. Hillary in jo vodi neki novozelandski zdravnik, tako da so Serpe vsaj v zdravstvu visoko nad nepalskim povprečjem, saj imajo enega zdravnika na dva tisoč petsto prebivalcev, medtem ko je v vsem Nepal en zdravnik na skoraj sto tisoč ljudi.

»Hillaryja najprej nismo marali, ker je hotel vse mogoče vedeti. Preveč je spraševal, in takšni ljudje so nam sumljivi,« pove Pemba. »Zdaj vidimo, da nam je storil veliko dobrega in da se nam je Khumbu precej spremenil. Tudi drugi ga posnemajo...«

»Kdo pa?« sem radoveden, čeprav sem pravkar slišal, da so tisti, ki so preveč radovedni, sumljivi.

»No, tisti Japonci, ki so zgradili hotel nad Kundujem in gradijo zdaj blizu hotela še letališče... pa tisti lama iz Amerike, ki gradi pri nas v Thameju lep nov samostan. Vse plača z dolarji in gampa bo še lepša kot naša stara v Thameju. Ko bo zgrajena, bo on vrhovni lama...«

Zdaj mi priznajte, da Serpe niso le višinski nosači, ki brez njih ne bi bilo himalajskih odprav in ki za petnajst ušvih rupij na dan tvegajo življenje.

Himalajске odprave so jim le dodaten business!

ZORAN JERIN

knjižna zbirka STRANI NEBA dokument našega časa v vaši knjižni polici

POSLEDNJI HABSBURŽAN

Knjiga o Karlu I. je v zelo zanimivo in priljudno pripovedovanje prelita zgodovina o poslednjem Habsburžanu.

NEVIDNA FRONTA

Slovenca Vauhniku uvrščajo med največje obveščevalce II. svetovne vojne in njegovi spomini so knjiga, ki bo pritegnila slehernega bralca.

DOLGI POHOD

V knjigi spremljamo Mao Ce Tungov Dolgi pohod leta 1932, danes simbol kitajske revolucije in tudi ključ za razumevanje sodobne Kitajske.

OPERACIJA ŠAKAL

Operacija Šakal je izredno razburljiva pripoved o zločinski dejavnosti francoske OAS, ki je z vsemi sredstvi skušala odstraniti nepopustljivega generala de Gaulle.

DOLGE NOČI POTOVANJE V DAN

V knjigi je slovenski publicist in novinar z vso zavzetostjo in velikim znanjem skušal prodreti pod površje običajnih predstav o življenju v ZDA.

VSE KNJIGE SO VEZANE V PLATNO IN OPREMLJENE S ŠCITNIM OVITKOM

Knjižna zbirka STRANI NEBA — V PREDNAROČILU PO IZREDNO UGODNIH POGOJIH

Gene vseh knjig so enotne:

39 dinarjev za knjigo. ČE NAROČITE VSO ZBIRKO
45 dinarjev za knjigo. ČE NAROČITE SAMO POSAMEZNO KNJIGO

55 dinarjev za knjigo. V PROSTI PRODAJI

OBOGATITE VASO KNJIŽNO POLICO —
IZPOLNITE IN ODPOŠLJITE TO NAROČILNICO

ČGP »DELO« — PRODAJNA SLUŽBA
61 000 Ljubljana, Tomšičeva 1

Podpisani

stanujoč v

zaposlen pri

št. osebne izkaznice

NAROČAM

— celotno zbirko STRANI NEBA (program 1972) po ceni 39 dinarjev za knjigo
— naslednje knjige iz zbirke STRANI NEBA po ceni 45 dinarjev za knjigo:

Prednaročniško ceno bom poravnal(a) ob prevzemu vsake posamezne knjige.

Podpis

VAŠ KRAJ V NAŠEM ZRCALU

KADAR MATI POKOPLJE SINA, TISTA JE GRENKA

Ivana Mazi ali po domače Matevževa mati je že v štirindevetdesetem. Če je lep dan, sedi pred hišo v Velikih Blokah in opazuje vrvenje na vaški cesti.

»Sedim pred hišo pa me ljudje ogo-varjajo. Me je kar sram, mislijo, baba bi lahko delala. Zato se raje umaknem za hišo,« je povedala. V besedah pa tudi v nogah je kljub visokim letom še vsa gibčna. »Saj bi rada delala, pa... Nevesta mi pravi: Bodite pri miru.«

Matevževa mati je v življenju veliko delala, zdravnika pa ni poznala, bolnišnice pa sploh ne. Sama pravi:

»Bolna nisem bila nikoli. Nisem vedela, kaj je bolnica. Pred enim mesecem sem bila prvokrat v njej. Poleno mi je padlo na oko, bi bila skoro ob oko. So fajn ljudje v bolnici, bolelo pa me je, ko so me operirali in šivali. Se jim je zdelo v bolnici kar čudno, da sem toliko stara. »Mat, kaj ste pa jedli, da ste toliko časa živeli?« me je vprašal en zdravnik. Sem mu odgovorila, da sem imela kmetiško hrano, kar družina, tisto jaz. Sedaj imam najraje kofe. Če človek ni scartan, je z vsem zadovoljen.«

»Ko ste šli v bolnišnico, ste pogledali tudi Ljubljano?«

»Saj je lepa, Ljubljana, a se mi ni dopadla. Gneča je prevelika, če me ne bi ta mlada za roko peljala, bi me kar poteptali. Za starega človeka ni pa tudi slisiti nič.«

Matevževi materi sta starša umrla drug za drugim, ko je bila stara kakih deset let. Še se spomni, da se je kot dekletce prepeljavala tako kot drugi Bločani okrog hiše na doma izdelanih bloških smučeh. Imela je pet sester in brata, a so že vsi med pokojnimi. Omožila se je leta 1897, stara osemnajst let. Potem pa je prišlo na svet enajst otrok. Njen mož je že dvajset let pod zemljo. Tja pa mu je sledilo pet njenih otrok.

»Tri sinove sem pokopala v treh letih,« pripoveduje z žalostnim glasom Matevževa mati. »Pa take sinove. Dobro so začeli dobivati pokojnino, pa so umrli. Žalostno je, kadar sin pokoplje mater, a kadar mati pokoplje sina, tista je grenka.«

Okusila je trpljenje dveh vojska. Med prvo vojno je šel mož na vojsko in ji pustil doma sedem otrok.

»Življenje je sedaj boljše,« meni. »Kruh je boljši, kdor ga more jest, jaz ga ne morem več. Sedaj je bel kruh, prej je bil ječmen — mešano žito na črn kamen mletu. Tudi meso je, a ga prej ni bilo. Prej je bilo samo domače meso od prašiča, sedaj ga tudi kupijo.«

In ko se tako lepo pogovarjava, iznenada vpraša, za kam bodo njene besede dobre Razložim ji. »Al se bodo smejal, če bom v časopisu,« odvrne. »Naj se smejejo. Smeh, pravijo, da je priporočljiv.«

Tako živi Matevževa mati, ki si je nadela deseti križ. A tako živi še prav precej Bločanov in Bločank, ki se približujejo devetdesetim ali pa so že čez.

PROSPEKT ZA TUJSKI PROMET

»Bloška visoka planota je dolga 12 km in široka 8 km ter obstoji iz valovitih goljav in lazov. Bloke nudijo na izbiro krasnega sveta za vsake vrste smučanja... Stanovanjske prilike so dobre in prikladne tudi za večje skupine in daljše bivanje. Dohod iz Ljubljane najugodnejši s Pečnikarjevim avtobusom do Nove vasi ali preko Rakeka z avtobusom do Bloške police, odkoder je še 4 km do Nove vasi. Kadar je avtobusni promet ukinjen, stavijo Bločani na Rakek ali Velike Lašče sani proti majhnemu odškodnini na razpolago. Informacije daje A. Lavrič ali pa tujsko prometni odsek v Novi vasi brezplačno. Za daljše izlete v okolico daje odsek izletnikom vodnike na razpolago.«

Vse to je natisnjeno v lepem, s številnimi slikami opremljenem prospektu, ki je med vojnami vabil na Bloke tujski promet. Iz prospekta je tudi razvidno, da je »terenska konstelacija Bloške planote naravnost idealna za brezmotorno letenje«. Okolica Nove vasi je bila pred vojno jadralni center v državi.

Danes Bloke ne premorejo svojega prospekta, »brezmotorno letenje« se je po vojni preselilo v Lesce, »valovite goljave in lazovi« so še samotnejši, kot so bili. Slavne Bloke, zibelka slovenskega smučarstva, se zde kar zapuščene. Zraslo je nekaj počitniških hišic ob Bloškem jezercu, gostilne so le štiri. Kljub temu je mogoče ob poletnih sobotah in nedeljah videti na Blokah registrske tablice od vsepovsod, tudi italijanske.

Ivan Miklavčič, gostilničar v Velikih Blokah in predsednik turističnega društva Bloke, pravi: »Smučanje da, toda rabili bi vlečnico. Če bomo uspeli dobiti

novem obratu tovarne Veriga — tudi tisti, ki so zaposleni drugod, bi raje delali doma, o novem vodovodu in o novi šoli.«

Cesto že grade, buldožer že razširja traso na vse strani, če bo vse po sreči, bodo prihodnje leto polivali asfalt. Nova šola je zakoličena in tudi vodovod že napeljujejo. Vse v teh dneh, vse naenkrat! Lepše bi ne moglo biti, zatrjujejo Novci in Novščice, le da bi bilo čimprej vse narejeno.

POŠTA SE PIŠE LAVRIČ

V Novi vasi, središču Blok, imajo pošto 104 leta. In že vsa 104 leta se upravniški pošte vedno pišejo Lavrič.

Leta 1868 je pošto ustanovil Anton Lavrič. Za njim jo je prevzela njegova hči Marija, potem njegova žena Terezija in zatem njegov sin Jože. Jože Lavrič je izročil pošto svojemu sinu Aleksan-

trjuje: »Če bi še enkrat živela, bi šla samo na pošto. Vse življenje sva bila z možem skupaj na pošti, še skregati se nisva utegnila.«

»Ali lahko poveste, zakaj vam je prav pošta pustila tako prijetne spomine?«

»Dinamično delo je to, vsak dan imate opraviti z ljudmi, ženske smo še bolj radovedne povrh. Na pošti se je vse zvedelo, ni bilo treba nikamor iti. Jaz sem bila strašno rada med ljudmi. Pošta je bila pri nas svetinja. Pogosto sem šla opolnoči klicat rešilca za porodnico. Tako je šlo vse življenje. Za vsak porod sem vedela. Iz porodnišnice so spet najprej poklicali mene, jaz sem novico o sinu ali hčeri sporočila naprej. Kadar je prišel kmet, naj pokličem živinozdravnika, sem že natanko vedela, kaj vse ga moram izprašati o bolezni živali.«

Ne trobi več postiljon, preminili so poštni konji, pošta v Novi vasi pa se še vedno piše Lavrič. Novska pošta je še vedno središče življenja na Blokah.

BLOČANI NISO LJUDOŽERC

Ni še dolgo tega, ko je svet preletela novica, da je umrl Anglež sir Francis Chichester, avanturist svetovne slave, ki je nenehno polnil strani svetovnega tiska s svojimi drznimi pustolovčinami. V mladosti se je spuščal na tvegane poti s športnimi letali, v starejših letih je plul okrog sveta v krhkih jadrih. Pred slovesom od življenja si je privoščil še svoje poslednje junaštvo, svoj poslednji podvig, jadrnanje čez Atlantik.

Ob njegovi smrti so se naši časniki na široko razpisali o Chichestrovih junaštvih, nikjer pa ni bilo omenjeno, da se je ena njegovih mladostnih avantur končala na naših tleh, in to prav na Blokah.

Pisalo se je leto 1929, Chichestru je bilo tedaj 28 let. Z dvokrilnim letalom Gipsy Moth se je odpravil na izlet po Evropi. Ustavil se je tudi v Benetkah, kjer so ga posvarili, naj nikar ne pristane med balkanskimi ljudožerci.

A glej, komaj je preletel jugoslovansko mejo, že je zašel v meglo. Ko je videl, da ne bo dosegel Ljubljane, se je odločil za zasilen pristanek. Mračilo se je že, pod sabo je videl le ozko dolino, razdeljeno na stotine ozkih obdelanih površin. Strmo je zaokrožil in pristal na sveže zorani njivi. Kolesa letala so se ugreznila, rep se je dvignil, Moth se je postavila na nos. Pilot je obvisel tri metre nad zemljo, privezan s trakovi na sedež.

S Chichestrom je prvi govoril domačin Janez Milavec. Enajst let je delal v Ameriki pa mu je zato angleščina gladko stekla. Rešil je pilota iz vezi in ga popeljal v novsko gostilno.

Novci se še danes spominjajo, kako je Anglež prišel v gostilno. Stisnil se je k steni, za hrbtom pa je držal dolg nož. Tista o balkanskih ljudožercih mu je šla do živega. V sobo se je vedno zaklenil. Gospodinja je bila kar huda: »Kaj se vedno zaklepa, saj nismo ravbarji!«

Kmalu je opazil, da nima opraviti z razbojniki, ampak s prijaznimi Bločani. Če ne drugače, so se sporazumeli kar z rokami. Bločani še danes vedo, da je najraje jedel jajca in gnjat. Čudil se je, da tudi na Blokah poznajo »ham and eggs«.

Chichester se je povezal z ljubljanskim aeroklubom. Čez pet dni so mu iz Berlina poslali nov propeler. Ko se je poslavljaj, je bil to za Bločane pravi praznik. Župana je v zahvalo popeljal v zrak, za vaščane pa je napravil v zraku nekaj akrobacij, lopingov, svedrov in podobnih umetnij. Zanimivo je, da Chichester na Bloke tudi v svojih zrelih letih ni pozabil. Bloško dogodivščino je celo popisal v svoji zadnji knjigi. Značilno je, da jo je Angležu, vajenemu londonske megle, zagodla na naših tleh prav — megla.

JANEZ KAJZER

MATEVŽEVA MATI: v štirindevetdesetem je še vsa bistra in čila

vlečnico, lahko pričakujemo velik obisk. Zal pa še nimamo investitorja. Imeli smo ga že, a se nam je izmuznil. Sto dvainsedemdeset starih milijonov, toliko bi vlečnica stala, je tisto kislo jabolko, v katero noče nihče ugrizniti.«

Bloško turistično društvo obstaja šele šest let in nima nobenih virov dohodka. Vse, kar store, naredi s prostovoljnimi delom. Upajo, da bodo v prihodnosti dosegli predvojni tujski promet in ga nato tudi presegli. Saj je vse več ljudi, ki jih veseli predvsem neokrnjena narava.

Bločani se za sedaj več ubadajo s svojimi lastnimi problemi.

Predsednik krajevnne skupnosti Franc Lipovec jih stresa kar iz rokava.

»Na sestankih se pogovarjamo o modernizaciji ceste iz Bloške police, o

dru in snahi Ivani. Ivana Lavrič je dočakala stoletnico novske pošte za pošt-nim okencem, potem pa je šla v pokoj in predala poštni pečat svoji hčerki Aleksandri. Po 104 letih se novska pošta še vedno piše Lavrič.

Aleksander in Ivana Lavrič sedaj uživata zaslužen pokoj. Pripovedujeta, da so se Lavriči skozi vseh sto let trudili, da bi pošto dostavljali čim hitreje, tudi v hudih snežnih zemetih. Enkrat samkrat se je zgodilo v vseh sto letih, da so pošno vrečo pozabili oddati avtobusnemu sprevodniku. Malomarnost je zakrivila takrat štirinajstletna Tanja. Med igranjem z otroki je pozabila na svojo dolžnost. Malomarnosti si ni nikoli odpustila. Dogodek pa so si za zmerom vtisnili v spomin tudi odrasli Lavriči.

Ivanka Lavrič, ki je stopila v pokoj natanko ob stoletnici novske pošte, za-

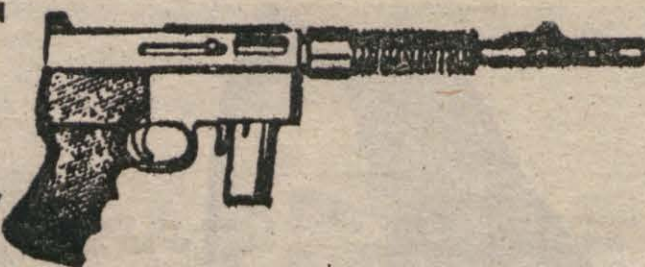

JOSÉ ROMERO: »Američan mi je dal 850.000 mark, da bi Johna Kennedyja položil v Parizu.«

TUDI KENNEDYJA JE ČAKAL

»ČAKAL«

ČLOVEK Z IMENOM JOSÉ LUIS ROMERO TRDI, DA JE IMEL NALOGO USTRELITI AMERIŠKEGA PREDSEDNIKA MED OBISKOM V PARIZU LETA 1961

Spominja na izkušnega lovca divjih zveri: visok je meter in 87 centimetrov, širokopleč, s šapami kot medved in tetoviranimi risbami ter brazgotinami po vsem telesu. Pravi, da mu je ime José Luis Romero, toda to ime je prav tako ponarejeno kot njegovi priplepljeni brki in svetla lasulja. José Luis Romero, nekdanji pripadnik tajske legije in najeti morilec, se boji. Ime in preobleko menja kot drugi ljudje srajce, in to že enajst let. Toliko časa je namreč velikan v elegantnih oblekah na begu — in če je njegova povest resnična, potem ima upravičen razlog, da se boji zasledovalcev: »Razkritja tega človeka.« je napisal ugledni pariški dnevnik »L'Aurore«, »bi lahko postavila na glavo celo poglavje zgodovine našega časa.«

José Luis Romero namreč trdi: »Že dve leti in pol preden je Lee Harvey Oswald umoril Johna Kennedyja, so me Američani nagovorili, naj ubijem Kennedyja. Ustrelil naj bi ga bil 31. maja 1961 v Parizu med državiškim obiskom v Franciji. Vse skupaj naj bi bilo videti kot ponesrečen atentat na tedanjega francoskega predsednika Charlesa de Gaulle. Za to bi bil dobil 200 milijonov starih frankov (približno 9 milijonov novih dinarjev). Polovico tega denarja sem pospravil kot naplačilo.«

FANTASTIČNA ZGODBA?

To bi bila fantastična zgodba, če ne bi bil John F. Ken-

nedy v resnici 22. novembra 1963 ustreljen v Dallasu, v okoliščinah, ki še vedno niso popolnoma razčiščene.

Sum, da atentator Oswald ni delal na svojo roko, ampak po naročilu neke skupine, je star prav toliko kot smrtni strel. Tudi »Warrenovo poročilo«, ki je skušalo uradno razložiti, kako je prišlo do umora, ni moglo tega suma dokončno ovreči. Po atentatu je preveč ljudi umrlo na skrivnostni način: najprej je Jack Ruby pred očmi policajev ustrelil domnevnega Kennedyjevega morilca Oswald, nato je pomrlo ali na nepojasnjen način izginilo še štirinajst prič in oseb, ki so se vneto ukvarjale z raziskavo Kennedyjevega umora. In nato je za skrivnostno boleznijo, baje za rakom, umrl tudi morilec domnevnega Kennedyjevega morilca — Jack Ruby.

EDEN NAJBOLJŠIH OSTROSTRELCEV

José Luis Romero sedaj trdi, da bi lahko podprl tezo o zaroti ameriških finančnikov zoper Kennedyja z ameriškim naročilom za umor: »Imam zadosti dokazov — pisma naročnikov, ponarejene potne liste in tudi podroben načrt za atentat. Vse to leži v trezorju neke švicarske banke.« Francoskemu novinarju, ki bo Romerovo pričevanje objavil v knjigi, je nesojeni atentator izjavil: »Človek se lahko skriva dolga leta, toda nazadnje napoči trenutek resnice. So stvari, ki jih ne moreš večno nositi sam v sebi.« José Luis Romero, ki se je

baje rodil leta 1926 v Madridu, je bil nedvomno pravi mož za tak umor. »Takrat sem bil eden najboljših ostrostrelcev v francoski vojski,« pravi ne brez ponosa — in bilo mu je precej vseeno, na koga strelja. Z dvajsetimi leti se je pridružil tujski legiji. Udeležil se je vojn v Indokini in Alžiriji in se povzpел — večkrat ranjen in odlikovan — od navadnega vojaka do »enega najsposobnejših francoskih oficirjev«, kot trdi »L'Aurore«.

Kar zadeva politično pričanje, je sodil med nepopustljive desničarje. Ko je general de Gaulle konec petdesetih let obljubil francoski koloniji Alžiriji neodvisnost, se je Romero, ki je imel takrat čin poročnika, pridružil tajni organizaciji OAS, ki se je z bombnimi atentati in požigi bojevala za »francosko Alžirijo«. Postal je vodja skupine »delta-komandos«, tolpe brezobzirnih morilcev. V tistem času je spoznal nekega »Mika« z ameriškega konzulata v Alžiru, ki je delal »po naročilih neke ameriške finančne skupine«, ki si je prav tako želela »francosko Alžirijo«. Mike je Romero večkrat priskrbel ponarejene dokumente, orožje in denar. Taisti Mike igra tudi odločilno vlogo v Romerovi zgodbi o atentatu na Kennedyja.

Nekega majskega večera bi se bila morala Mike in Romero, kot sta se že večkrat, dobiti v neki kitajski restavraciji v pristanišču Alžir. Namesto ameriškega diplomata sta se znašla pred njim dva moža v črnih klobukih s širokimi krajci. Romero pravi:

»Rekla sta, da prihajata od Mika. Dala sta mi obljubljene dokumente in me povabila na kratek izlet. Nobenega razloga nisem imel, da jima ne bi zaupal. Tako smo se odpravljali.«

Avto se je ustavil v gozdiču Sidi Feruh. Tedaj sta prešla neznanca k stvari: ostrostrelec Romero — »Od stotih strelcev zadenem 98-krat v polno« — naj bi po navodilu zainteresiranih ameriških krogov ustrelil predsednika Kennedyja. In sicer čez dva dneva, 31. maja med njegovim državiškim obiskom v Parizu. Vse skupaj naj bi bilo videti kot ponesrečen atentat OAS na de Gaulle. Prvo polovico plačila za umor — 4,5 milijona novih dinarjev — bi Romero dobil takoj, v zahodnonemških markah. Romero: »Moral sem se odločiti takoj. Rekel sem da.«

MIKE JE VSE PRIPRAVIL

Romero trdi, da sta ga nato Američana odpeljala naravnost v ribiško pristanišče Bou-Harun. Tam sta mu dala švicarski potni list na ime Broeger, izdan 20. aprila 1961 v kantonu Genf. Romero se je vkrcal na francosko ribiško ladjo, ki je takoj izplula. Naslednje jutro so pristali v Puerto de Andraitx na Mallorci. Romero: »Tam sem videl, kako so ladjo čez noč spreminili iz francoske v špansko — špansko ime, španska številka, španska zastava.« Organizatorji so vse natančno pripravili. Avtomobil znamke »seata« ga je popeljal iz pristanišča v neko vilo, kjer se je lahko obril in preoblekel

— srajca, suknjič, hlače in čevlji so ga že čakali, vsa oblačila prave velikosti. Z vseh kosov obleke so bili odstranjeni znaki izdelovalca.

Romero se spominja: »Nenadoma je v sobo stopil Mike. Rekel mi je: Vedel sem, da boš prišel! Dal mi je švicarsko vozniško dovoljenje na ime Broeger, člansko izkaznico nekega kluba v Genfu in mi povedal številko bančnega računa v Lausannu, na katerega so že vložili 425 tisoč nemških mark. Poleg tega mi je dal pas, v katerem je bila skrita enako vsota.« To je bila prva polovica plačila.

Z drugim avtomobilom se je Romero odpeljal v Lausanne. Tam je nakazal pripravljeni denar (»Vedno sem bil previden«) na drug račun. S taksijem se je odpeljal v Pariz, kamor je prišel zvečer 30. maja. Nekaj ur prej je v francosko glavno mesto prispel John F. Kennedy.

Naslednjega dne se je Romero v kavarni »Le Paris« na Champs-Élysées sestal z agentom za zvezo, ki mu je izročil načrt operacije: Kennedy se bo peljal po Rue de Rivoli mimo Louvra. Romero naj bi bil v neki hiši ob tej cesti vdrl v eno od natančno popisanih stanovanj, v katerih sta sama živela dva stara zakonska para. Stanovalce bi moral spraviti s poti in z okna ustreliti Kennedyja.

Na izbiro je imel še drugo inačico. Atentat bi lahko po enakem načrtu opravil na trgu l'Etoile. Romero se še spomni naslova podstrešnega stanovanja, od koder naj bi ustrelil Kennedyja, ko bi se peljal mimo slavloloka zmage. »Podobno je ravnal Oswald dve leti kasneje v Dallasu...« opozarja Romero.

Neki drug agent je dal baje Romeru na železniški postaji »Gare du Nord« ključ kovčka, ki je čakal v garderobi. V njem je bilo orožje: karabinka remington 280 z merilno napravo na infrardeče žarke. Pripravljena je bila tudi pot, po kateri bi atentator pobegnil po opravljenem delu. Na raznih krajih ga je čakalo več avtomobilov, s katerimi bi takoj zapustiti Francijo.

OAS: TO NAJ UREDIJO AMERIČANI SAMI

Šele v hotelu — od srečanja v Alžiru je minilo komaj 30 ur — se je Romero zamilil: »Nenadoma me je spreletel občutek: tile te bodo po atentatu kratko in malo odstranili — kot so kasneje tudi storili z Oswaldom. Nato bodo še laže naprtili, naključni umor Kennedyja na pleča OAS.« Iz hotelske sobe je Romero telefoniral svojemu šefu v organizaciji OAS v Alžiru. Čez pol ure je dobil odgovor. To je bilo povelje: »Ne vtičaj prstov v ta posel! To naj uredijo Američani sami med sabo.«

Romero se ni dolgo obotavljal. Pariz je poznal bolje kot njegovi »zaupniki«, agenti, ki so mu ves čas sledili. Na divjem lovu po železniških postajah in stranskih cestah se jih je otresel in zbežal — z denarjem v žepu — v Švico in naprej v Rim. Tam se je pridružil skupini vojakov, ki je takoj odšla v Kongo, kjer so divjali krvavi nemiri. Romero: »To je bilo najboljšje skrivališče. V Kongu me gotovo ni nihče iskal.«

Danes živi José Luis Romero nekeje v Južni Ameriki, kjer redi govedo. Z denarjem, ki ga je dobil za neopravljeni umor, si je kupil kmetijo. Se le delo za objavo njegove življenjske zgodbe ga je za nekaj časa pripeljalo nazaj v Pariz. »Prijetelj iz OAS so mi končno prižgali zeleno luč. Menili so, da je sedaj napočil čas, da pride resnica na dan. Zame je ta pustolovščina končana.«

Pustolovščina prav gotovo še ni čisto končana — drugače se ne bi še naprej skrival za izmišljenim imenom, za lasuljo in umetnimi brki, kot to dela že enajst let.

NAŠI RAZGLEDI

ZAPIS OB ŠTEVILKI 500

Namesto poročila o novih knjigah se bomo danes na kratko ustavili ob prazniku — resda samo številčnem — »Naših razgledov«, štiri-najst dnevnika za politična, gospodarska in kulturna vprašanja, kakor se sami natančneje določajo. Če nam naj številke kaj povedo, potem jih skušajmo spraviti vsaj v bolj otipljivo obliko: Naši razgledi izhajajo 21. leto in so tedaj eno izmed slovenskih množičnih občil, ki se ponajajo z najdaljšo tradicijo; v njih se je s pisano besedo oglasilo doslej kakih 800 sodelavcev; če bi objavljene strani preračunali v knjižno obliko, bi videli, da pomeni vsaka številka že kar zajetno knjigo — petsto številk torej petsto kar zajetnih knjig; knjižnica, ki bi bila že marsikateremu Slovincu v ponos.

Bolj kakor teh sicer zgovornih števil in računov pa se velja ob redki priložnosti spomniti nečesa drugega: ob resnici, da se je doslej v »Naših razgledih«, ki veljajo s svojimi sedmimi tisoči izvodi naklad za najbolj množično revijo na Slovenskem, oglasil malone vsakdo, kdor zna pismeno izpovedovati svoja stališča, mnenja, dognanja, svojo kritičnost in svoj zagovor. Zategadelj najbrž ni prebahavo, če slišimo tedi dni, da so »Naši razgledi« odprta tribuna. Kakor vsak časnik ali revija se tudi NR snovno napajajo iz širokega kroga svojih sodelavcev — privrženec in miselnih nasprotnikov. Ta krog pa zajema, lahko rečemo, vse plasti piščočih strokovnjakov: prosvetne delavce, zdravnike, pravnike, ekonomiste, politike, umetnostne publiciste, humanistične strokovnjake najrazličnejših smeri itd. In česar tudi ne smemo pozabiti: v »Naših razgledih« je dobivala pomemben prostor — na žalost pa zadnje čase manj — tudi umetnost sama. Koliko, denimo, je pesnikov, prozaistov, kritikov, ki so prvič stopili iz anonimnosti pred javnost prav v NR.

Oblika množičnega občila, kakršni so »Naši razgledi«, je na Slovenskem in na svetu sploh dokaj redka. Ustavili so se namreč na meji med revijo v klasičnem pomenu in aktualnim časnikom v klasičnem pomenu. Razumljivo, da sledijo iz tega tudi pogostni nesporazumi, bolj rečeno: očitki. Privrženec časnika bo v njih pogrešal sprotosti (ažurnosti) poročanja, privrženec revialnega občila bo v njih pogrešal širše obdelanih vprašanj in tem. S tem kajpak ne čemo reči, da so NR hibridna oblika, ki ne stoji z obema nogama trdno na svojih tleh, narobe, pravimo, da prav takšno vmesno obliko javnega sporočanja potrebujemo. Če navedemo parafrazo Stefana Kališnika, urednika NR, da so NR »štirinajst dnevnik«, ki ima vse slabe lastnosti časopisa in vse slabe lastnosti revije, hočemo s tem samo potrditi posebno mesto, ki ga štirinajst dnevnik ima. Tisti trenutek namreč, ko bi s svojega mesta stopil na to ali ono stran, bi se pridružil ali številnim »dobrim« revijam ali še številnejšim »dobrim« časnikom. S tem pa seveda spet nismo hoteli reči, da so »Naši razgledi« takšni, kakršni so dandanašnji ob svoji 500. številki, najboljše med vsemi mogočimi različicami.

HERMAN VOGEL

FILM

NOVO V KINU

NED KELLY

Irec, avstralski Robin Hood, legendarni izobčenec, ki se je s svojimi brati klatil po gozdovih in strahoval zločesto in nepošteno policijo, ki je spravljala ljudi, posebno Kellyjeve (ti so bili krivi vsega, tudi če kure niso nesle jajc, je pripovedovala baladna pesmica), za zapah za prazen nič. In če Kellyjevi fantje — njihovemu očetu so sodili na smrt zato, ker je ukradel del prašička, je pela balada — niso hoteli prebiti še tisti košček svojega življenja, ki so ga imeli na voljo, v zaporih, jim ni preostalo drugega, kot da so zakonu res pokazali roge in začeli živeti veliko bolj veselo in slavno (časopisi so krepko podpihovali njihova junstva, ki bi sicer veljala za nepomembna protizakonita in svojeglava dejanja).

Ned Kelly je bil, pravijo, legendarna osebnost in angleški režiser Tony Richardson je vanj maskiral in oblekel samega Micka Jaggerja, pop pevca, ki spravlja svoje mlade oboževalce v delirij, samo da stopi na oder (Gimm Shelter, celovečerni dokumentarec o njem in o Rolling Stonih smo pri nas videli).

Seveda grešimo, ko si pod robinhoodovskim pojmom vedno predstavljamo le Roberta Taylorja in njemu podobne može, enako večše romantike kot krvavega boja. Toda Micku Jaggerju (na platnu brez publike, brez pesmic, zakaj balado, ki splete ves film v Nedov pre zgodnji konec, poje nekdo drug) manjka vsa tista očarljivost, ves tisti magnetizem, s katerima nekateri igralci, še posebno, če igrajo takšne zgodovinske pravljice, pravičnike, kakršen je bil Ned Kelly, napolnijo platno in gozd in kinodvorano tisti hip, ko se pojavijo. Okrog Micka in v Micku pa zeva pusta praznina in zato začnemo na sredini filma že kar čakati, kdaj ga bo že konec.

Tony Richardson ljubi naravo: v filmu je nekaj prav lepih, lirčnih prizorov, v katerih pa nastopajo konji in zahajajoče sonce.

Marianne Faithfull v tem filmu ne nastopa.

TOM IN JERRY – VELIKA PARADA

Zelo kratka parada, saj traja skupaj z reklamo za cigarete in s še kar dolgo zagrebško risanko o profesorju Baltazarju komaj uro in četrt.

Toda otroci so hvaležni tudi za borne mimohode, saj imajo takšne parade le ob velikih praznikih, kot so počitnice in novo leto. Se za Nuno iz Monze pred blagajno kina Komune ni bilo takšnih vrst.

MOJA PIŠTOLA – MOJA PRAVICA

Zagotovo ena najslabših kavbojk, kar smo jih v svoji dolgoletni kavbojski karieri uspeli videti.

Deset jih pade, kjer porine sin italijanske rančevine.

Ta črni, tisti, ki jo skupi zadnji in čisto na koncu, ni nihče drug kot naš Dragomir Bojžnič-Gidra, ki ga poznamo predvsem iz Enajste zapovedi. Toda kadar govori angleško in veliko strelja je Anthony Ghidra.

VESNA MARINČIČ

KULTURNA POLITIKA

K DILEMAM NEKE PRIREDITVE

Te dni so že šla v svet prva povabila za sodelovanje na 10. mednarodnem grafičnem bienalu v Ljubljani. Jubilejni bienale, v okviru katerega bo v posebni sekciji predstavljeno tudi delo nagajencev vseh dosedanjih, naj bi bil tudi nekakšen prelom z dosedanjimi. Nesporo je namreč, da ljubljanski grafični bienale danes v svetu ne pomeni več tistega, kar je nekoč, namreč osvežujoče novosti, in to, da so ga — zgledujoč se po njem — nekateri drugi v Evropi in svetu dosegli in presegli.

Kako ljubljanski bienale posodobiti? In ali pravzaprav ni že sam v sebi odmri, ko se je ponavljal v presledku dveh let po istih kolesnicah, ko je sicer vselej prinašal vznemirljive novosti v predstavitvi in imenih, ki so šele nastajala, hkrati pa rutinsko odklanjal konflikte v našem likovnem življenju in predstavljal iskanju nasproti neke — že v zgodovini likovne umetnosti živeče ustvarjalce.

10. mednarodni grafični bienale prihodnje leto bo imel izredno priložnost, da se sreča s svetom kritike, da se prvič resnično znajde v središču pozornosti svetovne strokovne javnosti. V dneh namreč, ko bo odprt, bo v Jugoslaviji (v Ljubljani, Zagrebu, Beogradu in Dubrovniku) potekalo zasedanje mednarodnega združenja umetnostnih kritikov — AICA). To dejstvo prireditelja še posebej obvezuje, hkrati pa mu nudi izredno priložnost, da utrdi zastavljeno pot — ali pa jo, kar bi bilo pravzaprav pričakovati, obrne v stran od dosedanjih, že utečenih prirediteljev. Problem ljubljanskega grafičnega bienala, ki je bil zlasti ob zadnjih dveh najbolj očitni, je problem selekcije, in to ne samo selekcije del, ki prihajajo iz tujine, ampak predvsem selekcije prispevkov iz Jugoslavije.

Ali smo, navsezadnje, dolžni ostajati pri naših kompromisih in prej ko slej ostajati na pozicijah provincialne mentalitete, se podrežati pritiskom, ki so daleč od oblik pravega kulturnega vedenja, in slednjim, ali smo dolžni — v imenu blagega miru zaradi miru — predstavljati ob bok največjim dosežkom grafike v svetu tudi dela, ki — preprosto — ostajajo za konceptom bienala.

V bližnjih Benetkah so pred nedavnim pokazali naravnost odlični primer grafične razstave, Primer, ki je zgledovanja vreden. Razstavo grafike v Benetkah so to leto postavili ob bok beneškemu bienalu in vzbudila je resnične pomisleke zoper koncept bienala umetnosti, pripravljen po »ključu« nacionalnih paviljonov. Ta grafična razstava je imela eno samo merilo, in sicer merilo kvalitete.

Ljubljanski grafični bienale ne more biti torej — če hoče preseči svoje stagniranje — priložnost, da se na njem predstavi domača ustvarjalnost. Ta se lahko predstavi v drugih sekcijah našega likovnega življenja — v stalnih zbirkah Moderne galerije in drugih modernih galerij v Jugoslaviji, na razstavah društva likovnih umetnikov po Jugoslaviji, na samostojnih razstavah v številnih galerijah in galerijicah po Sloveniji in drugod. Na bienalu pa naj bi bila samo tista dela, ki so vrasla v njegov koncept ali so v njem rasla, ki so postala resnično — pa naj bodo pota za to še tako »privatniška« ali kakršna koli — del evropskega vsakdana, del tega, kar soustvarjamo.

Te besede so izziv bienalu.

PETER BREŠČAK

NAŠ VSAKDANJI JEZIK:

LOTION ALI LOUŠN?

Odgovor dolgujem še dvema dopisnikoma. Eden izmed njiju, ki se ni podpisal, mi piše, kako je v Nedeljskem dnevniku najprej zvesto prebral Modrov jezikovni kotiček z obravnavo besede »poroden« in se razveselil predloga »blatnica, blatnice« namesto »avtomobilske zavesice«. Njegovo veselje pa je bilo kratko, zakaj ko je list obrnil, je lahko bral kar v naslovu »Spet dovolj Duet lotiona proti prhljaju«, in potem seveda v dolgem članku še šestdesetkrat o »lotionu«. »Kako naj verjamemo«, vzklika moj dopisnik, »da bodo avtomobilisti sprejeli predloženo besedo namesto izraza, ki je vendarle vsaj napol slovenski, če pa tovarne tako očitno prezirajo slovenščino, da pošiljajo na trg »lotione«?!

V svoji jezi je odprl svoj najobsežnejši angleško-slovenski besednjak in našel razlago: »kozmetična ali farmacevtska tekočina«. No, seveda, da bi tovarna svoj izdelek priporočala kot »kozmetično tekočino«, ni pričakovati. Kaj tedaj? Naj obdržimo — ne tuljko, temveč angleško besedo! pravi dopisnik — kako pa naj Slovenci vedo, kako se izgovarja? Bodo govorili »locion«, ali pra-

vilno po angleško loušn ali louš'n? Imamo jezikoslovce, ki se potegujejo za to, da je treba tuljke takoj pisati tako, kot se izgovarjajo — torej bi bilo treba tudi pisati loušn? »Le zakaj«, vprašuje moj razkačeni dopisnik, »smo se nekoč toliko upirali raznim spačenkam iz nemščine, ki jih vendarle nismo mogli izrinuti iz govorice in jih je vsakdanja slovenščina še zmeraj polna? Če lahko pišemo loušn, lahko pišemo tudi ksiht in špampet, v čem je prvo boljše od drugega?!

Tu je mojega dopisnika očitno zaneslo predaleč, njegova jeza pa ni nič manj upravičena. Če bi mu hotel odgovoriti na splošno, bi moral ponoviti nekaj, kar sem zapisal že nekajkrat: bravci bi se dolgočasili, učinka pa še zmeraj ne bi bilo nobenega. Zapisati bi namreč moral da slovenščina v javni rabi tako dolgo ne bo varna pred malicjenjem te vrste, dokler ne bo s káko uredbo predpisano, kakšne pogoje morajo izpolnjevati (med drugim) imena podjetij in njihovih izdelkov.

Lahko pa se omejim tudi na ta konkretni primer. Potem bi rekel, da je tovarna Lek

— In z njo vse druge tovarne, ki izdelujejo »lotione« — naredila premalo. Če pošilja med Slovence izdelek, naj mu poišče tudi slovensko ime. To nikakor ne bi bilo tako težko, kot se je zdelo mojemu dopisniku, ko je odprl svoj slovar. Tovarne imajo večje možnosti, dostopen jim je še kak večji besednjak, ki bi jim olajšal pot k domačemu izrazu. V Muret-Sandersovem (Langenscheidtovem) slovarju imajo pri angleškem lotion navedeno: 1. Waschmittel, kar tu ne prihaja v poštev; 2. Hautwasser in sicer hair lotion = Haarwasser, shaving lotion = Rasierwasser. Zadržje je torej voda za britje, predzadržje pa tisto, kar iščemo: Harwasser, ki mu Tomšič v svojem slovarju pravi lasna voda. Tako smo po nekaj kratkih ovinkih prišli do povsem uporabnega in pač tudi že zdavnaj rabljenega izraza. »Lotion« je postalo to šele tedaj, ko je prišlo v veliko modo, da se reči imenujejo z njihovimi angleškimi imeni, kakor da bi bile zaradi tega bolj imenitne. Skoraj gotovo se podjetju zdi, da je tudi reklama učinkovitejša, če ne priporoča lasne vode, temveč skrivnostno zvaneči lotion, pri katerem si

kupec lahko misli vse mogoče.

Dopisnikovim mislim moram dodati še eno: ko bi tovarna svojem izdelku pravila »lasna voda«, ga verjetno tudi ne bi priporočala v taki neslovenski vezavi, kot je »Duet lotion«, temveč bi mu rekla po slovensko lasna voda Duet.

Nikar pa naj dopisnik ne misli, da danes ne kujemo več izrazov pod nemškimi vplivi, čeprav je angleških več. Naše tovarne in trgovine še zmeraj ponujajo »svetlobna telesa«, ker se pač po nemško reče Leuchtkörper, in povečini ne poznajo slovenske besede svetila. In v Delu je bil 13. septembra člančič, ki je poročal, da so v Potrošniškem informativnem centru »razstavljena nova grelna telesa«. Ali so tudi na razstavi pravili »grelna telesa«, ne vem, ker si je nisem ogledal. Vem pa, da se temu po slovensko reče grelnik: tako namreč Splošni tehniški slovar pravi grelnim napravam, za katere je v tem primeru šlo. »Grelna telo« je pa seveda — Heizkörper.

Drugi dopisnik pride na vrsto prihodnjik.

JANEZ GRADIŠNIK

KDO BO SPROŽIL ALARM?

(TT ŠT. 45 — KAJ NAM PODIRA DIMNIKE?)

Hvala inž. Dušanu Gregorki in novinarji Bernardi Rakovec, ki se je z njim pogovarjala. Tehtno in vendarle preprosto nam sporočata vznemirljivo novico o tem, kako kurjenje z gorilnim oljem že v nekaj letih povsem uniči na običajen način postavljene dimnike. Novica je takšne narave, da bi morali odgovorni strokovni organi nemudoma sprožiti alarm, nemudoma bi morali sprejeti utrezne ukrepe. Bojim pa se, da alarma še zlepa ne bo. Bomo raje počakali, da se nam bodo začeli dimniki sesipati drug za drugim.

Če ima kurjenje z gorilnim oljem zares tako hitre uničevalne posledice za dimnik, kot zatrjuje inž. Gregorka, potem bi morali projektantski biroji v projektih načrtovati le dimnike, postavljene iz posebnih šamotnih elementov. Komisije, ki izdajajo vselitvena dovoljenja, pa bi morale preverjati, ali so se graditelji načrta držali. Toda začeti je treba pri glavi, pri projektu. Naši projektantski biroji nam za sedaj še vedno ponujajo narisane le dimnike iz klasične opeke.

Druga stvar pa je s takoiimenovani-

mi družbenimi stanovanji. Že sedaj lahko vidimo na bencinskih postajah dolge vrste ljudi, ki čakajo na gorilno olje. Ko bo pritisnil prvi resnejši mrz, se bodo te vrste neznansko podaljšale. Znano je, da so številni najemniki stanovanj zamenjali premog z gospodinjskim kurilnim oljem. To so storili v dobri veri, da ne počno nič napačnega. Se sanjalo se jim ni, da bo »nafta« ž v nekaj letih hudo načela družbene dimnike. Dimnike, ki so najpogostejše grajeni le za kurjenje z lesom ali s premogom! Danes že mnogi tožijo, da jim dimniki ne vlečejo. Po stanovanjih so se že pojavili madeži. Si predstavljate, kako drago bo rušenje starih dimnikov in postavljanje novih? In kako nevšečno delo bo to? Kdo bo plačeval visoke stroške?

Menim, da bi morali v stavbah brez ustreznih dimnikov nemudoma prevesti uporabo gorilnega olja. To bi bilo samo v korist stanovalcem, saj se sicer zares lahko zgodi, da se bodo dimniki sesuli. Vsako odlaganje z alarmom lahko povzroči hude posledice.

Matevž Plešivec, Celje

SLOVENSKI KNJIŽNI TOP-POPS 1972

V tednu od 2. do 9. novembra — tako nam sporočajo slovenske knjigarne — so bralci najbolj spraševali po tehle knjigah:

Naslov dela:

1. Najlepše pravljice
2. Atlasi znanja 1—9 (1)
3. Umetnostni zakladi Jugoslavije
4. Civilizacija (2)
5. Goya (3)
6. Cankarjev album
7. Zbrano delo (8)
8. Zbrano delo
9. Osmi dan
10. Čas knjige

Avtor:

Clark
Andrić
Dobrovoljc
Kästner
Molière
Wilder
Bratko

V istem času je v prvem slovenskem knjižnem klubu »Svet knjige« najbolj šla med člane knjiga Thomasa Hardyja »Daleč od ponorelega sveta«.

nr
naši razgledi

500. jubilejna številka

POMANJKLJIVA INFORMACIJA

(TT ŠT. 45 — PREDMETNI UČITELJ ZGODOVINE)

V vašem cenjenem časniku ste 8. 11. 1972 objavili v rubriki »Predstavljamo poklice« informacijo z naslovom »Predmetni učitelj zgodovine«. Objavljena informacija je pomanjkljiva in lahko zavaja kandidate za študij. Zato vas prosim, da v prihodnji številki na istem mestu objavite naslednji popravek:

PREDMETNI UČITELJ ZGODOVINE:

Solanje: 1. Pedagoška akademija v Ljubljani, oddelek za predmetni pouk, smer zgodovina — zemljepis. Vpišejo se lahko kandidati, ki so končali gimnazijo ali vzgojiteljsko šolo; kandidati s srednjo strokovno izobrazbo opravljajo sprejemni izpit iz slovenščine, družbene ureditve in zgodovine. Študij traja dve leti. Možne so povezave zgodovine z jeziki in likovno vzgojo. Naziv diplomanta: predmetni učitelj zgodovine in zemljepisa. Dobri diplomanti se lahko z dodatnim izpitom vpišejo na 2. stopnjo študija zgodovine na filozofski fakulteti.

2. Pedagoška akademija v Mariboru, oddelek za zemljepis in zgodovino. Enaki vpisni pogoji. Študij je dvopredmeten in traja dve leti. Naziv diplomanta: predmetni učitelj za zemljepis in zgodovino.

3. Oddelek za zgodovino na filozofski fakulteti univerze v Ljubljani. Diplomanti prve stopnje dobijo naziv predmetni učitelj zgodovine. Druge informacije so navedene v prejšnji številki. Študij na akademijah se priporoča kandidatom, ki so se odločili za pedagoški poklic, študij na filozofski fakulteti pa tistim, ki se nameravajo poglobljeno ukvarjati z zgodovino. Predmetni učitelji zgodovine so usposobljeni predvsem za poučevanje zgodovine v višjih razredih osnovne šole.

Več informacij dobijo kandidati v publikaciji »Izbira visokošolskega študija«, Republiški zavod za zaposlovanje, Ljubljana 1972, str. 30, 179, 237, ter na obeh akademijah in na oddelku za zgodovino filozofske fakultete.

Referent za študijske zadeve
Univerze v Ljubljani
Bogomir Mihevc

ŽIVALSKI SVET

(TT — FOTOGRAFIJE NA ZADNJIH STRANEH)

TT se je torej podražil, in sicer kar občutno podražil. Že od nekdanj skušajo vsi časopisi neprijetni vtis, ki ga

napravi podražitev, ublažiti in omiliti z boljšo in bolj pisano vsebino, tovarišem pri TT pa do sedaj to še ni prišlo na misel. In vendar mislim, da bi TT to prav lahko izvedel, saj mu ne bi bilo treba ne povečati obsega ne uvesti kake nove reubrike. Zadostuje, da se povrne na nivo, na katerem je bil pred 1. 1. 1972, torej pred znano okrnitvijo zadnje strani. Na njej se namreč še vedno pozna učinek sporočila, ki ga je zagrizeni, a žal nepodpisani moralnež na svoji vožnji skozi Postojno vrgel v tamkajšnji nabiralnik. Seveda mu je bilo takoj ugodeno, medtem ko mi drugi lahko pisarimo in pisarimo, a je vse zaman. Če bo prišlo do tega, da bom TT odpovedal, tega ne bom storil zaradi podražitve, pač pa zaradi raznih slonov, kamel, konj, mul, oslov, koz in kokoši. Kakor vem, je »Pisani živalski svet« izdala že neka druga založba in je torej odveč, da ta izhaja še v TT. Če boste hoteli opravičiti svojo stoo odstotno podražitev, se bo nam bralcem moralo smejeti z zadnje strani že kaj drugega, ne pa konji. Smo se razumeli?

Franc Mohorič,
Vitanje

SREČA NA VASI

(TT ŠT. 45 — OPRAVLJAM PAČ PRILOŽNOSTNO DELO NA TEM SVETU)

Rad sem prebral Voglov pogovor z Miškom Kranjcem. Posebno mi je všeč pisateljeva razumevala širina in hkrati zraščenoost z domačo zemljo, z našo slovensko resničnostjo, ko pravi, da ne zna povedati, kateri stil je bolj svet, da pa želi, naj bi se pisatelj zavedali, da so vendarle slovenski pisatelji. Vendar zdaj nekateri mladi eksperimentirajo, ker je za mlade vselej lepo in prav — če so iskreni, če njihova ustvarjalnost izvira iz notranje iskrenosti in doživetja, ne pa iz nekakih nadčasovnih, kje šele slovenskih ali evropskih, ampak kozmičnih »izhodišč«.

No, nemara sem res že za naftalin in mi gre dober cviček bolj v tek od marihuane, pardon, od gin fizza. Ampak tak sem in bržkone ne samo jaz.

Se to bi dodal, da se strinjam s Kranjcem, ko pravi, da se mu zde novele popolnejši del lastnega pisanja. Meni, denimo, je najgloblje v spominu njegova kratka povest »Sreča na vasi«. Kakor se dandanašnji vidi »diletna«, je bila takrat, ko jo je napisal, pošteno angažirana, saj je nazorno kazala, kako je takratna poniglava družbena stvarnost dobrega in pametnega človeka, učitelja potisnila v »zavetje« tihe zasebne »sreče na vasi«.

Laci Horvat,
Lendava

edinstvena knjiga pri nas:
"7000 dni v Sibiriji"
opozorilo in klic človeštvu!

SIBIRIJA

zločini v imenu
komunizma
nečloveške politične
čistke
koncentracijska
taborišča
na tisoče
nedolžnih žrtev

NAROČILNICA

nepreklicno naročam knjigo "7000 DNI V SIBIRIJI", cena 140.00 din
naročnino bom poravnal

- a) takoj v celoti
- b) v dveh mesečnih obrokih

priimek in ime: _____

reg. št. osebne izkaznice: _____

naslov: _____

datum: _____

podpis: _____

naročilnico pošljite na naslov: PARTIZANSKA KNJIGA, VODNIKOVA 43,
61000 LJUBLJANA

PRISLUŠKOVALNA NAPRAVA: drzen vdor v gangsterski brlog

VELIKI LOV V NEW YORKU

KRIMINAL

Newyorška policija je pred kratkim priredila velik lov. Tisoč dvesto policajev v civilu se je v zgodnjih jutranjih urah razkropilo po predmestju. Uspeh te akcije: 677 osumljencev se bo moralo zagovarjati pred sodiščem. Državni tožilec za brooklynsko okrožje Eugene Gold je to akcijo imenoval »najobsežnejša preiskava organiziranega kriminala v zgodovini Združenih držav«.

Gold je novinarjem natančno prikazal, kako se je policija sprijela s kriminalci. Popeljal jih je celo v gangsterski vrhovni štab — veliko avtomobilsko prikolico, parkirano za neko brooklynsko prodajalno rabljenih avtomobilov. V prikolici je odstranil del prevleke s stropa in pokazal majhen mikrofoni in radijski oddajnik — le malo večji od zavojčka cigaret. S to prisluškovalno napravo je policija več mesecev prisluškovala dogajanje v gangsterskem štabu.

Preiskava se je začela decembra lani, ko so se v prodajalce božičnih drevesc preoblečeni policaji utaborili pred neko brooklynsko restavracijo, v kateri so se zbirali kriminalci. Obveščevalci so pripeljali policaje do avtomobilske prikolice, v kateri je Paul Vario, šef kriminalne skupine Carmine Tramunti, spre-

jemal svoje sodelavce, ali pa se z njim pogovarjal po treh telefonih. Gold ni povedal, kako so v prikolico namestili prisluškovalno napravo, vendar je namignil, da je odločilno vlogo odigral neki član tolpe, ki je začel sodelovati s FBI.

Policija si je uredila opazovalno postajo v najvišjem nadstropju gimnazije, ki stoji blizu prodajalne rabljenih avtomobilov. Na 450 km dolg magnetofonski trak so posneli pogovore, ki so jih ujeli s prisluškovalno napravo. Poleg tega so posneli tudi dolge metre barvnega filma in fotografij osumljencev, ki so stopali v prikolico ali izstopali iz nje. Gold je povedal: »Seznani smo se s prodajo mamil, izžemanjem, goljufijami, poneverbami, napadi in ropi, tatvinami, ponarejanjem, ugrabljanjem ukradenih predmetov, prodajanjem orožja, s trgovino z ukradenimi avtomobili, peocarnjenimi cigaretami, s prostitucijo in kršenjem zakona o alkoholnih pijačah.«

V preiskovalnem postopku je tudi sto policajev, ki so stopili

v prikolico. Osumljeni so sprejemanja podkupnin. Na magnetofonskem traku je odlomek, ko Vario zagleda policaja, ki prihaja k prikolici, in vzkligne: »Tukaj prihaja ta pogoltni pasji sin.« Ko nato policaj vstopi, Vario prijažno reče: »Zdravo, kolega!«

Nekateri poznavalci mafije se sprašujejo, ali je mogoče imeti gangster z razmeroma majhnim vplivom, kot je Paul Vario, tako široko razpredeno mrežo dejavnosti, kot trdi Gold. Toda policija pravi, da bo večina osumljenih tudi obsojena. Gold zatrjuje: »Mislim, da bomo spravili nekaj sto teh tipov v zapor. Kaj takega se še ni zgodilo.«

BELGIJA

SPOMENIK ESESOVCU

V belgijskem mestecu Stekene divja hud spor zaradi postavitve prvega spomenika kakemu esesovskemu oficirju. Gre za spominsko ploščo poročniku Kamielu da Wildeu, ki je padel na vzhodni fronti kot nemški vojak. Spominsko ploščo so postavili člani flamskega nacionalističnega gibanja, posvetili pa jo je katoliški duhovnik. Nasprotniki so jo kmalu razbili in obtožili flamske nacionaliste, da so med vojno sodelovali z nacisti.

Nacisti so se med vojno zelo trudili, da bi pridobili Flamce na svojo stran. Flamci, ki so pomenili približno polovico belgijskega prebivalstva, so bili nezadovoljni, ker niso imeli politične moči, niti dostopa do najboljših služb. Nemci so trdili, da so tudi Flamci pripadniki »nordijske« rase in torej njihovi zavezniki zoper »latince«, ki so tudi francosko govoreči Valonci (druga narodnost, ki tvori belgijsko prebivalstvo). Precej flamskih nacionalistov je nasledilo temu prepričevanju in se pridružilo nemškemu križarskemu pohodu zoper komunizem. Treba je tudi povedati, da je bilo flamsko nacionalistično gibanje že od nekdaj precej desničarsko usmerjeno.

Kamiel de Wilde, ki se je tudi pridružil SS, se je rodil leta

1912. Bil je učitelj in od leta 1936, ko si je ogledal olimpijado v Berlinu, navdušen nad nacistično ideologijo. Kljub temu je služil v belgijski armadi leta 1940. V času, ko so skoro vsi belgijski oficirji poveljevali flamsko govorečim vojakom v francosčini, čeprav jih ti niso razumeli, je de Wilde govoril svoj rodni jezik, zaradi česar je po-

stal v očeh svojih vojakov pravi junak. Leta 1942 je šel na vzhodno fronto, kjer je padel marca naslednje leto.

Ko so mu hoteli posvetiti park sredi Stekene, so izbruhnili divji spori. Kljub moderni politični preobleki, je očitno, da poravnava svoje račune pronacistična in antinacistična skupina iz časa druge svetovne vojne.

NOVA GVINEJA

NAMESTO ČLOVEŠKEGA ZREZKA

Avstralska vlada je nazadnje sklenila novogvinejskim domorodcem pomagati s po pol kilograma riža in eno tableto C vitamina na dan. Plemena na novogvinejskem višavju namreč že dalj časa trpijo hudo lakoto. Se vedno živijo tako kot v davnih časih — z eno samo pomembno spremembo: kanibalizem, ki je bil edini vir proteinov, je sedaj prepovedan.

Domorodci na Novi Gvineji so se že od nekdaj hranili predvsem z ogljikovimi hidrati. Z zažiganjem so si v gozdu krčili začasne »vrtove«, na katerih so gojili koristne rastline in korenine. Navada, da so jedli trupla sovražnikov in celo svojih pokojnih rojakov, je prispevala k prehrani njihove potrebne beljakovine, toda preveč neredno. Gojili so tudi prašiče. Ko je avstralska

vlada prepovedala kanibalizem, ni spodbudila prašičereje, in plemena so ostala skoro brez beljakovinske hrane. Živijo od pridelkov svojih »vrtov« ter konzerv japonskih skuš, ki jim jih včasih pošlje vlada.

Pred mesecem dni je nastopila nenadna zmrzal, ki je opustošila vrtove. Nato je zavladala suša, in domorodcem je začela groziti lakota. Težava je v tem, da avstralska vlada domorodcem ne le ni dala nadomestila za človeško meso, ampak tudi ni poskrbela za prometne zveze. Zato jim morajo voziti hrano z letali in helikopterji.

Avstralska vlada je obljubila za 40 milijonov novih dinarjev riža in druge hrane ter helikopterje, s katerimi bodo odpeljali pomoč v težko dostopne kraje. Poznavalci razmer pa trdijo, da

je pomoč premalo učinkovita. 130.000 domorodcev v osrednjem delu Nove Gvineje je popolnoma odvisnih od hrane, ki jim jo pošilja vlada. Če se bo suša nadaljevala, grozi enaka usoda še 140.000 domorodcem.

ZOBNE PASTE

UNIČEVANJE ZOB

Kaže, da si z zobnimi pastami ne varujemo zob, ampak si jih uničujemo. To so ugotovili raziskovalci švedske tovarne Bofors. Tovarna Bofors je seveda potem poslala na trg lastno zobno pasto, ki pa je, kakor sami trdijo za razliko od vseh drugih past, popolnoma neškodljiva.

Večina znanih past za zobe vsebuje hrapave snovi, bodisi oborjeno kredo (kalcijev karbonat) ali drobno mlet lehnjak in

BOFORSOVA IN NAVADNA PASTA: povečana reklama?

včasih sodo bikarbono. Družba Bofors, ki je znana po svojih puškah in drugem orožju in v zadnjem času izdeluje tudi vedno več plastičnih mas, je izdelala zobno pasto, ki ne vsebuje hrapavih snovi. V boforski pasti »standkram« so plastične kroglice s premerom dvetisočinke milimetra. Te kroglice učinkovito odstranjajo zobni kamen in umazanijo, vendar ne poškodujejo sklenine.

Drobci krede ali lehnjaka so pod mikroskopom videti kot nazobčani kristali. Z večletno uporabo ti delci obrabijo sklenino in pripomorejo k nastanku zobne gnilebe. Plastične kroglice ne morejo načeti površine zoba, pač pa odstranjujejo umazanijo. Seveda pa je velikost in oblika delcev v zobni pasti le en dejavnik pri poškodbah zobne sklenine. Na obrabo sklenine vpliva tudi pritisk na zobno ščetko in material, iz katerega so narejene ščetke.

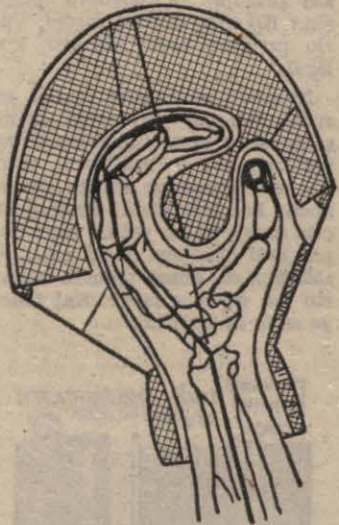

BOKS

ROKAVICA ZA TREPLJANJE

V boksarskem ringu še vedno prihaja do tragičnih poškodb. Zato je sovjetski boksarski sodnik Georgij Zibalov izdelal posebno boksarsko rokavico, ki naj bi omilila udarec in preprečila poškodbe.

Uničujoči udarec mora imeti za sabo težo celega telesa. To

PREREZ BLAGIH ROKAVIC:
knockoutiranje 'knockouta'

doseže boksar tako, da sune s telesom v smeri udarca, trenutek preden šine pest. Ko pest udari, je trdno stisnjena v rokavici in roka — iztegnjena ali upognjena — je toga, podlaket pa v ravni črti s pestjo. Tako se teža telesa prenese na mesto udarca.

To se zgodi le, če je orokavljena pest stisnjena. Zibalov se

je vprašal, kaj bi se zgodilo, če pest ne bi bila čisto stisnjena. S poskusi je ugotovil, da je moč udarca v tem primeru 15 do 30-krat manjša. Dvestokilogramski udarec na pravo mesto mora povzročiti knockout. Z novo rokavico bi tak udarec dosegel moč le 10 do 15 kilogramov.

Zibalovova rokavica je že na zunaj drugačna od navadne boksarske rokavice, saj nima palca. Prednja stran je iz prožne snovi. Znotraj sta dva prekata. Spodnji je namenjen palcu. S palcem v posebnem prekatu boksar ne more skriti pesti. Drugi štirje prsti v gornjem prekatu so usločeni in tako tudi sami omilijo udarec.

Oglasili so se že kritiki, ki pravijo, da bi nova rokavica povsem spremenila način boksanja. Zibalov pravi, da to tudi hoče. Boksarji bodo z novimi rokavicami skušali prizadejati čimveč lahkih udarcev, da bi si nabrali točke. Tako boksanje bo zahtevalo več spretnosti, več aktivnosti, boljše reflekse in boljše telesno pripravljenost.

Nekateri boksarski strokovnjaki pa se bojijo, da bo boks postal dolgočasen, če ne bo več močnih udarcev. Nekateri trenerji pravijo: »Mislite si, kaj bi bilo, če bi pri plezanju v gorah ali dirkah z motorji odstranili tveganje. Oba športa bi takoj izgubila precej privlačnosti.« Drugi pa se spet bojijo, da bodo zaradi nove rokavice pogostnejše poškodbe zapestja. Na dokončno sodbo bo treba še počakati. Zibalovova rokavica mora najprej na preizkušnjo.

V SUPERMARKETU: vsega dovolj in še milijon avtomobilov

ČSSR

SPET POLNE TRGOVINE

V zadnjem času se na Češko-slovaškem kaže obilje, h kateremu je gotovo pripomogla obilna sovjetska finančna pomoč, ki je po ocenah dosegla okoli 16 milijard Ndin v našem denarju. Praga se spet blešči, potem ko so obnovili in pozlatili številne cerkve in spomenike.

Izložbe trgovin so polne potrošniškega blaga, ki ga uvažajo tako iz zahoda kot iz vzhoda. Čehi lahko kupujejo španske banane in pomaranče, italijanske čevlje ter francoski sir in vino. Na ce-

stah se gnete milijon avtomobilov — od francoskih simc do domačih škod — kar je precej za deželo s 14 milijoni prebivalci. Restavracije so polne domačih in tujih turistov, ki pijejo pivo in jedo mesne ali sadne omake. Morda se ravno zaradi tega Čehi in Slovaki zdaj še bolj vneto navdušujejo za telesno vzgojo. Neka praška trgovina s športnimi potrebščinami imenitno zasluzi s prodajo telovadnega orožja.

Na političnem področju je bil

najpomembnejši proces »konsolidacije« partije, pri čemer se je število članov komunistične partije zmanjšalo skoraj za polovico, tako da jih je sedaj le še milijon. Izključeni komunisti so obenem s članskimi izkaznicami izgubili tudi svoje funkcije. Nekdanji voditelj Aleksander Dubček pa dela kot uradnik v slovaškem ministrstvu za gozdarstvo, toda zasluži dvakrat več kot tisoči manj pomembnih funkcionarjev, ki so bili izključeni hkrati z njim. Pred kratkim je Dubček pisal prijatelju: »Če mi plačujejo za to, kar vem o svojem poslu, potem je 3.200 kron mesečno preveč.«

Kulturno življenje v Pragi je precej pusto. Slavno avantgardno gledališče Za vrati je zaprto. Politični kabareti, ki so cveteli v šestdesetih letih, so zaprti. Značna češka filmska režiserja Miloš Forman (Plavalaskine ljubezni) in Ján Kadar (Trgovina na glavni ulici) delata v Ameriki (Sláčenje), tisti, ki so ostali doma, pa ne morejo kaj prida delati. Medtem, ko so sodobne politične teme za umetnika še vedno tabu, pa je spolnost sprejemljiva. Narodno gledališče je pripravilo uprizoritev Bizetove Karmen, ki je gotovo ena najbolj erotičnih verzij te opere. V neki sceni zapleše Carmen striptease in se nato v spodnjem perilu vrže na posteljo, kjer se oklene Don Joseja. Kasneje oba pevca zapojeta ljubzenski duet, medtem ko se strastno objemata v postelji.

MARK SPITZ

IZ VODE PO PET MILIJONOV

Sedem zlatih medalj, ki jih je Mark Spitz osvojil poleti v Münchnu, je zaklenjenih v blagajni kalifornijske banke. Carmichael. Super-olimpijec ni skočil v plavalni bazen, odkar je preplaval zadnjo zmagovito progo na olimpiadi, vendar ni nehal loviti zlata. Še preden si je obrišal klorirano vodo z brkov, so mu ponudili 25.000 dolarjev, da bi si jih obrišal za televizijsko reklamo. To ponudbo je zavrnil, toda prihajajo vedno nove.

Odkar je Spitz podpisal pogodbo z agencijo William Morris, je njegov agent Jay Bernstein za-

vrnil več kot štiristo prošenj za nastope na televiziji, intervjuje in filmske vloge. Vsak hoče Spitz, vendar ne pride do nje, kajti njegovi agenti imajo načrt, po katerem nameravajo Spitzu v prihodnjih dveh letih zagotoviti 5 milijonov dolarjev za služka.

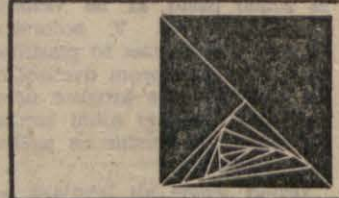
Njihovo osnovno geslo je »čas in varnost«. »Vse pogodbe morajo biti doigročne,« pravijo. »Poleg tega mora biti delo tako, da mu bo Mark kos.« Zavračajo vse, ki želijo izključne pravice, tako da se bo Mark lahko vrnil na univerzo, če bo hotel, pogod-

be bodo pa kljub temu veljale. Med drugim je Spitz sklenil pogodbo z neko tovarno oblek za 99 let.

Naslednja stopnja, ki jo predvideva načrt, je uveljavitev v igralskem poklicu. Spitz je dobil 10.000 dolarjev, da je zaigral zobozdravnika v odcapi komika Boba Hopa. V prihodnje naj bi se uveljavil pri filmu, vendar so njegovi agenti previdni. »Filmi, v katerih bo igral Spitz, ne bodo komercialni,« pravijo. »Iščemo podobno kvaliteto, kot bi jo iskal Warren Beatty.«

SPREMLJAJTE
TV
PROGRAM
Z REVIJO
STOP
V ROKI!

V ŽARIŠČU

Britanski prestolonaslednik princ Karel se je prijavil na tečaj za osvežitev letalske spretnosti v letalskem oporišču Yeovilton. Princ, ki je doslej letel že z enomotornimi in dvomotornimi šolskimi letali, pa tudi s sodobnejšimi reaktivci, je bil pripravljen za nekaj novega. Usedel se je na sedež drugega pilota helikopterja tipa wessex in z odločnim izrazom na obra-

PRINC KAREL: v helikopterju

zu odletel pod nebo. Kasneje je odšel na vojaško letalsko šolo v Cranwellu, kjer je lani diplomiral. Sedaj si hoče svoje znanje o letalih še izpopolniti. Načrti za prihodnost: osvojiti hoče morja na krovu minolovca in fregate, potem pa bo morda prevzel svojo prvo poveljniško dolžnost.

Novembrska številka ameriške revije »Ladies' Home Journal« prinaša dolg intervju s Traphesom Bryantom, upokojenim nadzornikom pesjaka v Beli hiši. Bryant je povedal precej o odnosih med ameriškim predsednikom po letu 1951 in psi. Povedal je, da so predsedniški cučki opravičljivi potrebo na preprogi, na kipi in ob neki priložnosti tudi na Jacqueline Kennedy. Eisenhowerjeva psica je spravljal svojo razburljivo gospodarja v bes, kadar mu je odnesla žogico za golf. John F. Kennedy se je med kubansko

krizo tolažil tako, da je ljubkoval terierja svoje hčerke Caroline. Največji ljubitelj psov med ameriškim predsedniki je bil Lyndon B. Johnson, ki je enemu izmed svojih štirinožnih prijateljev dovolil, da je spal pri njem v postelji. Johnson je oboževal svojega škotskega ovčarja Blanca, čeprav je bil tako divji, da so mu morali dajati pomirjevalna sredstva. Ko mu je umrl Old Beagle, je bil tako pretresen, da ga je dal sežgati v krematoriju. Nato je hranil njegove ostanke v skatli v hladilniku.

Norman Mailer je na univerzi Berkley predaval o temi: »Richard Milhous Nixon in feministično gibanje.« Z izjavami kot: »Kakšno posilstvo dobro vpliva na duševnost moškega,« je med poslušalci povzročil divje razburjenje. Med drugim je tudi povedal: »Richard Nixon hodi kot lutka, katere niti vodi roka v njegovi lastni glavi.« »Ve-

MAILER: opolzlost

čina žensk je začela misliti šele v zadnjih dveh letih,« in »McGovern je edini človek, ki me v moralnem pogledu prekaša.« Nazadnje je Mailer povabil vse feministke v dvorani, naj ga izžvižgajo. Ko so se feministke v zadostnem številu odzvale njegovemu vabilu, je rekel, »Poslušne psice.«

V ŽARIŠČU

Vino naj bi postalo hrana. Mnogi pravijo, da to ni pijača, zaradi katere bi ljudje drveli v alkoholizem, temveč sodi kozarec k vsakemu kosilu. In če bi vino postalo hrana, porabniki nanj ne bi več plačevali prometnega davka, zato pa bi se pocenilo. V hrvaškem saboru je dr. Vladimir Hudolin napadel ta predlog zveznega izvršnega sveta. Dr. Hudolin trdi, da je na Hrvaškem 15 odstotkov delovnih invalidov prišlo tako daleč samo

zaradi alkoholizma. Na Hrvaškem se zdravi okrog 7.000 alkoholikov, za vsakega pa stane zdravljenje 100.000 novih dinarjev. Je potemtakem vino res hrana?

Jugoslovani, ki bodo potovali v tujino, bodo lahko kupili pri avto moto zvezi za dinarje bencinske bone. Enkrat na leto bodo lahko kupili 200 litrov bencina za vožnjo po tujih cestah.

Skupni dohodki zaposlenega delavca v Srbiji ne bi smeli presegati 6.750 novih dinarjev na mesec. Tako predlaga odbor za delo in delovne odnose republiškega sveta skupščine Srbije. Splošni družbeni dogovor naj bi se spremenil tako, da tudi dohodki tistih, ki delajo honorarno, ne bi smeli presegati te meje. Te osnove ne bi smel nihče prekoračiti niti s honorarnim niti z nadurnim ali nočnim delom.

Redoljub Čolaković je na seji centralnega komiteja ZK Bosne

in Hercegovine te dni dejal:

»V nekaterih naših mestih izdajajo knjižice stihov. To niso pesmi, kajti ne bodo živele dlje kot vodna cvetlica. Mladi ljudje, ki kujejo verze, naj bi jih raje prebirali v šoli, kot je bilo nekoč. Čas bo pokazal, kdo se bo uveljavil, kdo je pesnik in čigavo knjigo bi morali izdati. Zdaj pa se bojimo, da ne bi zgubili talentov, zato izdajamo vse, mladeničem pa dajemo upanje, da so geniji...«

Statistiki so izračunali, da so se cene blaga na drobno v Sloveniji v oktobru občutno dvignile, in sicer so za 2,1 odstotka višje kot meseca septembra in za 14,8 odstotka višje kot oktobra lani. Življenjski stroški pa so za 18,6 odstotka večji kot pred enim letom.

V Ljubljani so odprli prvi slovenski knjižni sejem, na katerem so slovenske založbe razstavile svoje najnovejše izdaje. V celoti daje sejem prav skromen

vtis. Založbe so kupcem na sejmu omogočile le desetodstoten popust. Ob otvoritvi sejma je Kulturna skupnost Slovenije podelila denarno nagrado za knjižni let. Dobila sta jih Lojze Kovčič za knjigo »Sporočila v spanju-Resničnost« in dr. Adolf Bičič za družboslovno delo »Zasebnost in skupnost«. Kulturna skupnost Ljubljane pa je prav takšno nagrado prisodila Pavletu Zidarju za mladinsko knjigo »Kukavičji Mihec«.

Levstikove nagrade je podelila tudi založba Mladinska knjiga. Letos so jih dobili slikar Ive Šubic za ilustracije v knjigi Ferda Godine »Kos rženega kruha«, Lojze Zupanc za mladinsko knjigo »Zlato pod Blegošem«, Luc Menaše za izvirno poljudnoznanstveno delo »Evropski umetnostno zgodovinski leksikon« in Janez Bitenc za pesmarico »Ciciban poje«.

V Ljubljani je izšla petstota številka štirinajst dnevnika. Naši

razgledi, ki so začeli izhajati pred enainvajsetimi leti. Edini kulturni štirinajst dnevnik pri nas izhaja sedaj v nakladi 7000 izvodov.

Zrak v Ljubljani je v teh poznih jesenskih dneh hudo onesnažen. Zveplovega dioksida je v zraku dvakrat več, kot pa je dopustno. Ni čudno, če Ljubljančani tožijo, da jih boli glava. Strokovnjaki svetujejo, naj mestne oblasti sprejmejo ob takem kritičnem onesnaženju zraka posebne ukrepe. Predvsem naj bi omejili uporabo motornih vozil. Za sedaj ostaja pri nasvetih.

Kmetijski kombinat v Zalcu je že poslal na trg prvo količino savinjskega vitloofa — belgijskega radiča. V celoti ga bodo pridelali 45.000 kilogramov, za desetinno več kot lani. Čeprav se zanj zanimajo v drugih republikah in celo v tujini, ga bodo letos prodajali le v Sloveniji. Maloprodajna cena za kilogram belgijskega radiča je 11,50 dinarja.

PANORAMA

JUGOSLAVIJA

GLAVOBOL

ČAKAJO BOLNIKI ZAMAN?

Lekarnar Dragan Plehati, izumitelj masti za nos, za katero pravijo, da ozdravi glavobol, je spet v ospredju pozornosti. Svojo delovno enoto je naprosil, naj razpiše natečaj za njegovo delovno mesto. To je najnovejši podatek o usodi izuma, ki je februarja lani polnil naše in svetovne časopise.

Kaj se je zgodilo? Služba družbenega knjigovodstva iz Reke je na podlagi poročila inšpektorja, ki je kontroliral poslovanje senjske lekarne, vložila proti magistru Plehatiju kazensko prijavo. Prijavo so poslali Okrožnemu javnemu tožilstvu, ki je ukazalo, naj kriminalistični inšpektorji opravijo prva zaslišanja.

Reška služba družbenega knjigovodstva meni, da je izumitelj masti za nos napravil kup napak. Lekarna bi namreč morala za izdelano mast plačati prometni davek.

Inšpektor pa je magistru najbolj zameril, da ne vodi laboratorijskega dnevnika. Proizvodnja masti je bila prepovedana, deset-tisoči ljudi so vztrajno spraševali po masti. Lekarnar je uvidel, da v Senju ne bo več mogoče izdelovati toliko iskane masti.

Takole je povedal sam: »Ni res, da ne bi pisal laboratorijskega dnevnika. Pišem ga od prvega dne, ko sem prišel v to lekarno. Ne vem, zakaj naj bi mi plačevali prometni davek od masti,

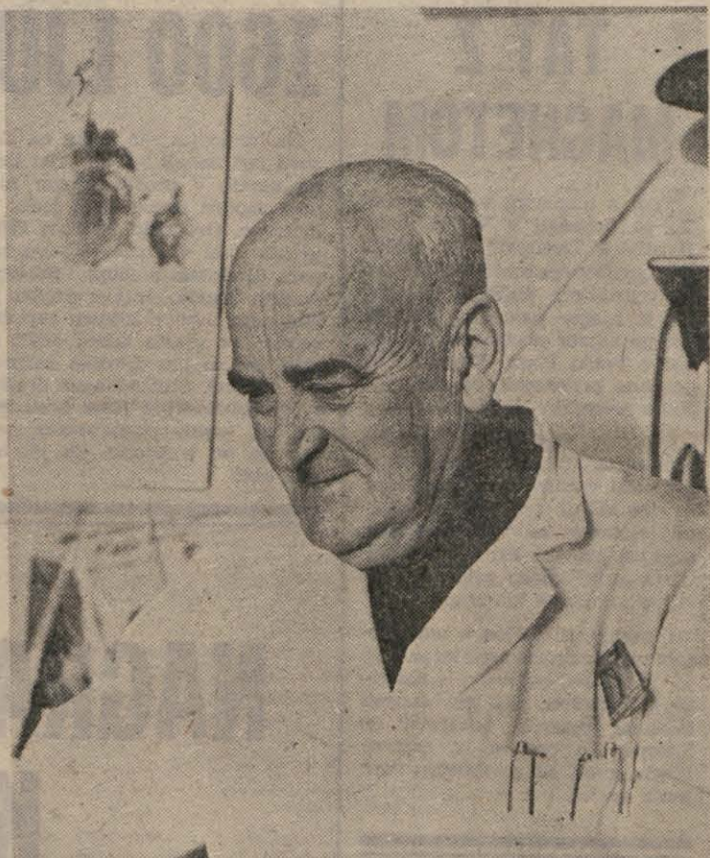
ko je že plačan pri nabavitelju. Razen tega se za magistratna zdravila prometnega davka ne plačuje.«

V senjski lekarni imajo za več kot za milijon dinarjev naročil za senjsko mast. Toda naročila mečejo v predal.

Znano je, da zagrebška »Pliva« mast strokovno raziskuje in da jo bo registrirala. To traja že poldrugo leto. Lekarnarju so zadnjikrat obljubili, da se bo zvezna komisija za registracijo zdravil sestala med 18. in 20. oktobrom. Od takrat dalje senjski lekarnar čaka na sporočilo.

Pacienti čakajo na zdravilo, telefonirajo, so nestrpni. Plehati je izum je bil deležen velike publicitete in ljudje zaupajo vanj. Toda še vedno obstaja prepoved o proizvodnji masti, ki jo je izdala republiška sanitarna inšpekcija. Kaj se bo zgodilo, če bo komisija za registracijo zdravil odklonila Plehatijev izum?

Za sedaj čudodelna mast senjskega magistra čaka na bolj naklonjene čase. Paciente pa boli glava.

DRAGAN PLEHATI: bolnike boli glava, senjski lekarnar pa jim ne more pomagati.

PONAREJANJE

ČIGAV JE PEČAT NA POŠILJKI SMRTI?

V Libanon so prispele pošiljke z eksplozivom, na njih pa je bil beograjski poštni žig. Najprej so domnevali, da so teroristi pošiljali svoje pakete s smrtjo za beograjske pošte, zdaj pa so ugotovili, da je žig ponarejen. Pečat, ki je bil na pošiljkah je bil narejen nekje v tujini, enake pečate pa je naša pošta uporabljala pred enim letom. Stare pečate podjetja za PTT Beograd so uničili.

Na pošiljkah, ki so prispele v Libanon, je pečat beograjske pošte števil. 6, vendar je zanesljivo ponarejen.

Beograjski poštni pečati, ki so jih uporabljali pred letom dni, so zelo značilni: če so v imenu imeli skupno s številko pošte več kot petnajst znamenj, je bil napisan le v latinici, če pa so imeli manj kot petnajst znamenj, je bilo ime »Beograda« napisano v latinici in cirilici.

»Poštne pečate ni težko ponarediti. To je pred nekaj leti uspelo tudi nekemu dijaku, ki je s ponarejenim pečatom na zemunski pošti dvignil denar. Strokovnjak pa lahko takoj ugotovi,

da gre za ponaredek, kajti pomembna je razdalja med črkami. Poleg tega ima vsak pečat še posebno oznako, ki je ni mogoče ponarediti,« pravi Momčilo Jancić, pomočnik direktorja za PTT promet v Beogradu.

Ne more se zgoditi, da bi poštni žig prišel v nepravne roke. Če bi se kak pečat izgubil, ga takoj razveljavijo ter izdelajo novega. Poštne žige izdeluje umetno kovništvo v Kropi. O vsakem izdelanem žigu vodijo posebno evidenco tako v Kropi kot v PTT podjetju. Za zlorabo skorajda ni možnosti.

»Stare poštne žige smo ukinili takrat, ko smo začeli uvajati poštne številke. Ukaz o uničenju poštne žigov je bil izdan 23. novembra lani. Vse delovne enote so takrat ustanovile tričlanske komisije, ki so v stiskalnicah uničevale poštne pečate,« pravi Jancić.

Jasno je torej, da eksplozivna pisma, ki so jih našli v Bejrutu, Kairu, Tripolisu in Alžiru, niso poslana iz naše države, pišejo beograjske Večernje novosti. Interpol je že začel preiskavo.

GLEDALIŠČE

TROJNI USPEH DRAME SNG

V Drami Slovenskega narodnega gledališča v Ljubljani so minuli četrtek uprizorili romantično ekspresionistično dramo Georga Büchnerja »Vojčeka«, ki jo je režiral Peter Lutschak, v naslovni vlogi pa je zaigral Boris Juh. Z izrednim občutkom za psihološko niansiranje je bil skozi vso predstavo prepričljivi duševno prizadeti vojak Vojček, ki brije stotnika in opravlja pri zdravniški naloge poskusnega zajca. Vojček ljubi radoživu Marijo, ki mu je sredi socialne revščine rodila otroka. Njena nezvestoba se kmalu vse bolj grozljivo odraža v že tako obremenjeni duševnosti nezakonskega očeta. Vojček je poleg vsega še slabši, ki slednjič s smrtjo kaznuje Marijo.

Ljudje, med katerimi živi Vojček, predstavljajo oblast, to je stotnik, ki ga je živo upodobil Jurij Souček; inteligenca, ki jo zastopa zdravnik (Janez Albreht), in proletariat, kamor sodita Voj-

ček in Marija (Mojca Ribičeva). Pisatelj je v tem delu, ki je nastalo v prvi polovici preteklega stoletja, z zelo sodobnimi, revolucionarnimi pogledi na svet pokazal družbeno nasprotja svojega časa ter s tem prispeval k osvoboditvi brezpravnih ljudskih množic.

Uprizoritev Vojčka v ljubljanski Drami je doživela izredno tople sprejem pri gledalcih, ki so tokrat imeli priložnost videti tragično dramo človeške neprizadetosti, kot so režiser Lutschak in igralci upodobili Büchnerjevega Vojčka.

Minuli ponedeljek je bila prva prav tako uspešna repriza te predstave v Jugoslovanskem dramskem gledališču v Beogradu, kjer je Drama že v soboto, 11. novembra, z velikim uspehom uprizorila Molièrovo Improvizacijo v Versaillesu in Skapinove zvijače, tudi v režiji Petra Lot-

schaka. Drevi pa bo v dvorani Bojan Stupica prikazal Javorškovo delo Konec hrepenenja v režiji Aleša Jana.

S temi predstavami ljubljanska Drama vrača obisk Jugoslovanskemu dramskemu gledališču, ki je maja letos gostovalo v Ljubljani. Hkrati pa želi utrditi že priznano sodelovanje s tem gledališčem. V takšnem razpoloženju tečejo tudi strokovni pogovori o položaju osrednjih gledališč, o sodobnem gledališkem iskanju ter o mnogih drugih vprašanjih, ki zadevajo obe gledališki hiši.

Beograjski gostitelji so temu srečanju dali očitno velik poudarek, saj je ansambel ljubljanske Drame vse dni gostovanja v središču pozornosti beograjske kulturne javnosti. Gledališke vstopnice pa so bile že pred sobotnim nastopom Ljubljancov razprodane za vse tri predstave.

ŠTRAJK ZARADI TELEVIZIJE

Dvesto delavcev prve izmene Industrije trikotarje in pletenin »Jablanica« v Lebanu je prekinilo delo v protest proti televizijski oddaji. Gre za oddajo z naslovom »Reflektors«, ki je bila na sporedu beograjske televizije.

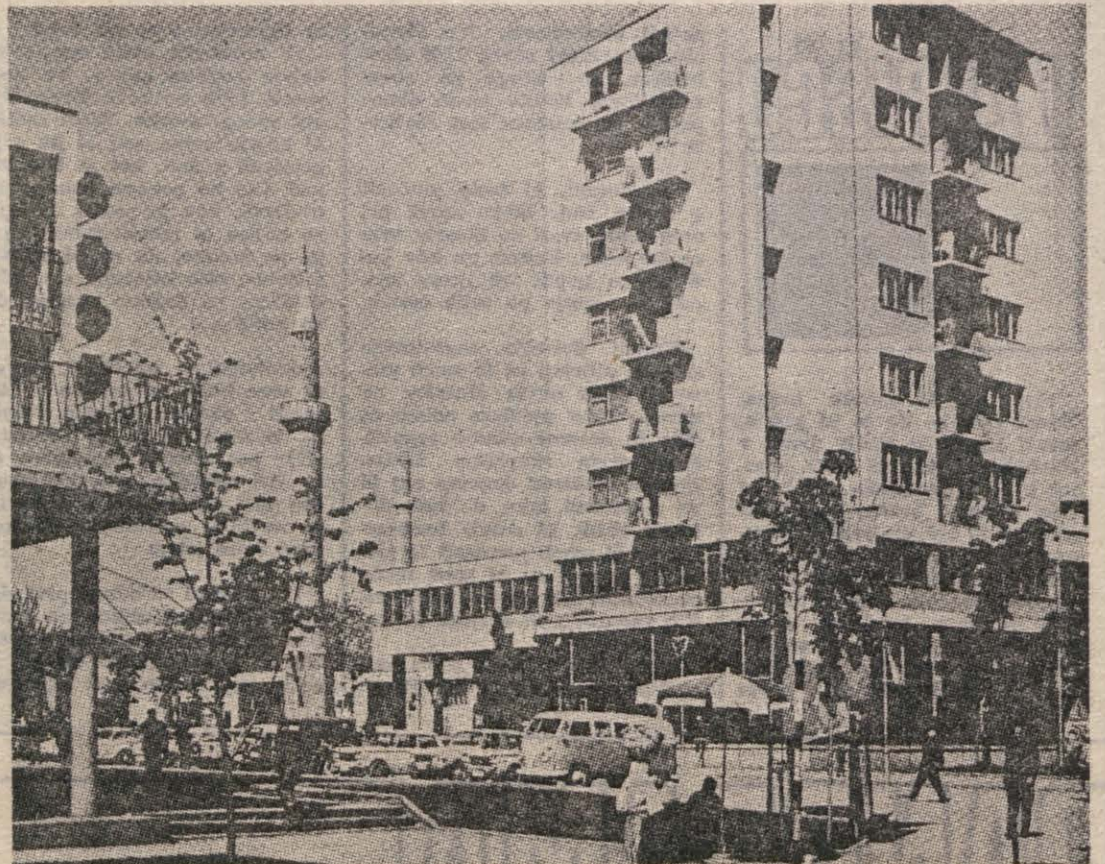
V »Jablanici« pravijo, da je prišla televizija v Lebanu na povabilo občinskega sindikalnega sveta. Televizijski časniki so se pogovarjali s predsednikom sindikalnega sveta, s predsednikom izvršnega odbora Socialistične zveze in z odpoklicanimi člani delavskega sveta »Jablanice«.

V »Jablanici« tožijo, da je televizija pogovore s temi ljudmi pokazala v celoti, razgovore z drugimi ljudmi iz »Jablanice« pa le v iztrganih delih. Gledalci tako niso mogli dobiti prave slike o stanju v tovarni. Ljudje zunaj tovarne pa so na televiziji lagali.

Na zboru delovnih ljudi so delavci obsodili tudi izjavo delavke Sofije Mišić, za katero pravijo, da pripada taboru odpoklicanega delavskega sveta. Za televizijo je izjavila, da dobiva samo 550 dinarjev plače, v resnici pa dobiva 1100 dinarjev, zadnji mesec pa je zaslužila celo 1300 dinarjev.

Delavce »Jablanice« je še prav posebej užalila trditev, da je bil delavski svet odpoklican nezakonito. In to prav v trenutku, ko je Okrožno sodišče v Leskovcu odklonilo pritožbo enajstih članov odpoklicanega delavskega sveta.

Delavci »Jablanice« bodo prosili za varstvo republiški sindikalni svet, republiško skupščino in Centralni komite Zveze komunistov Srbije. Pravijo, da ne marajo, da bi se posamezniki zunaj kolektiva mešali v njihove pravice.

SREDIŠČE PRIZRENA: le nekaj kilometrov vstran živijo ljudje v prostovoljnem zaporu.

TATVINE

TAT Z MAGNETOM

Tudi z magnetom se da krasti. To so dokazali v Veliki Plani. Hristivoje Lazarević, šef skladišča gradbenega materiala in kurir trgovskega podjetja »Jošanica« in njegov pomočnik Slavnić sta prodajala premog in skladišču v Veliki Plani. Kupci so se nenehno pritoževali, da dobivajo šibko mero.

Direktor trgovskega podjetja »Jošanica« Muhamed Sukić se je naveličal večnih pritožb in je zato sam stopil v skladišče. Ugotovil je, da je na vzvod tehtnice pritrjen magnet. Pri vsakem tehtanju je bil kupec prikrajšan za štirinosemdeset kilogramov.

Direktor, ki skriva v sebi sposobnosti kriminalnega inšpektorja, je sestavil zapisnik, iz katerega je razvidno, da sta magnet bržkone postavila Lazarević in Slavnić. Le onadva bi namreč mogla imeti od goljufivega merjenja korist.

DENAR

SO ČLANI VLADE SLABO PLAČANI

Člani zvezne vlade protizakonito prejmejo vsak mesec 750 dinarjev pavšalnega dohodka. Tako so prejšnji teden ugotovili na seji administrativne komisije zvezne skupščine. Komisija meni, da člani vlade ne bi smeli dobiti tega denarja, zato bi ga morali vrniti.

Člani ZIS so prejšnjega leta lahko bili hkrati tudi zvezni poslanci. Sedanja zakon veleva, da noben član zvezne vlade ne sme biti zvezni poslanec. Kljub temu pa zvezni izvršni svet še naprej plačuje svojim članom pavšalne dodatke, kot bi bili zvezni poslanci. Člani vlade nimajo pravice do pavšala, lahko pa si za potovanje obračunajo dnevnice.

Administrativna komisija meni, da članj vlade zdaj dobijo pavšal in dnevnice, poslanci pa le pavšal.

Najnižji dohodek članov zvezne vlade je 6.135 novih dinarjev, nekateri poslanci pa zaslužijo le 3.930 din.

MAŠČEVANJE

1600 LJUDI V PROSTOVOLJNEM ZAPORU

Skoraj vse te družine živijo na vasi v težkih gnočnih razmerah. Njihova polja niso obdelana, kajti možje ne smejo iz hiše. Otroci teh družin morajo po končanem četrtem razredu osnovne šole nehati s šolanjem.

V vasi Dulje živi v hišnem priporu družina Ljugaj. Po ograženem dvorišču so se podili otroci, mlajši od desetih let. Ko so nas opazili, so takoj izginili v hišo, piše zagrebški Vjesnik. Čez nekaj minut je prišla iz hiše njihova mati Hamida.

»Kaj želite? Sama sem doma,« je preplašeno povedala. »Moža ni doma. Odšel je k prijatelju. Doma je tudi moj šestnajstletni sin, ki zaradi krvnega maščevanja ne sme iz hiše.«

»Kako živite v hišnem zaporu?«

»Teško. Zelo težko. Kmalu bo minilo osem mesecev, odkar smo zaprti med štirimi zidovi. Sinovi niso ubogali in so se zaradi vode ubili človeka,« pravi mati.

Njen šestnajstletni sin pripoveduje:

»Moral bi končati osnovno šolo. Ko se je to zgodilo, takoj po uboju, sem nehal obiskovati šolo ter se zaprl med zidove. Hotel sem nadaljevati šolanje in pomagati revnim staršem, tako pa je zavedno končano. Pa tudi moje življenje je v nenehni nevarnosti.«

»Zahtevali smo beso, zaobljubo, da nas ne bodo napadali, vsaj za otroke, a nam je niso dali. Tako lahko naši otroci obiskujejo šolo le do četrtega razreda, nato pa morajo v hišni zapor. Ne dovolijo nam, da bi obdelovali polja, obdelujejo nam jo prijatelji. Tudi živež nam prinašajo. Zeleli bi med ljudi, na čisti zrak. Na srečo smo zdravi, kajti pod takimi pogoji ne bi smeli niti po zdravnika,« pripoveduje mati Hamida.

V Suvi Reki, mestecu, ki je blizu Prizrena, je že osem let v hišnem zaporu družina s 35 člani. Abedin Kući jim je 1965. leta zagrozil, da se bo maščeval zaradi spora z otroki. Spremljal jih je na vsakem koraku in čakal na primeren trenutek. Konec istega leta je izstreljen naboj na srečo zgrešil žrtev. Po opozorilu je spet pomeril pištolo, vendar mu ni uspelo.

»Nisem mogel storiti drugega, kot da sem se sam nameril pištolo in ga ustrelil,« pravi Balija Kući, Abedinov sorodnik.

»Bil sem na sodišču, a so me oprostili, ker sem ga ubil v samoočrambi. Tako se mi je uradni zapor spremenil v hišnega. Tukaj živimo že osem let,« pravi Balija.

Številna družina se je znašla tako, da je začela izdelovati v svojem dvorišču betonske zidake.

Na Kosovu skorajda ni človeka, ki ne bi poznal Sadrija Hadžija, kmeta iz vasi Koriše, ki že dve desetletji miri sprte družine. Sadrija, ki mu pravijo tudi zasebni sodnik, doseže največ z lepimi besedami. Pomiril je že več kot 250 družin.

»Družine, ki jih pomirim, se nikdar več ne sprejo. V Mamuški sem spravil družini, ki sta imeli čez 350 družinskih članov.«

Predsednik poravnalnega sveta v Prizrenu Ali Dauti pravi:

»Bil sem posrednik v sporu med družinami v Mamuški, ki sta živeli v neslogi že od 1937. leta. Vsi smo jokali od veselja, ko sta se družini 1971. leta končno pobotali. Edini način, da bi preprečili kruto nasledstvo preteklosti je to, da moramo razvijati socialistične in moralne norme ter odnose med ljudmi.«

ŠKANDAL

NAGRADA BORCU PROTI KOMUNIZMU?

Občinska skupščina v Osijeku je ob priložnosti jubilejne proslave vstaje podelila nagrado dr. Kamilo Firingeru, dolgoletnemu vodnji zgodovinskega arhiva in avtorju številnih publicističnih del iz preteklosti Osijeka. Pravniki dr. Kamilo Firinger je dobil nagrado milijon starih dinarjev pravzaprav ob izidu svoje knjige »Zgodovina bolnic v Osijeku od 1739 do 1930 let.«

Vse bi bilo v redu, če se ne bi oglasil narodni heroj Rade Knežević, eden od najbolj znanih prvoborcev v teh krajih. Proti nagradi, ki jo je dobil dr. Kamilo Firinger, je protistiral javno.

Takole je general povedal za javnost: »Nobenih pripomb nimam na strokovno delo dr. Firingerja. Vseeno bi mi bilo, če bi dobil za svojo knjigo tudi pet milijonov. Toda on je bil nagrajen ob tridesetletnem jubileju začetka revolucije in na dan osvoboditve Osijeka. To so bili dnevi spominov na slavne dni vstaje, ko je jedro KPJ popeljalo ljudstvo v boj, dr. Firinger pa je bil pred vojno na čelu organizacije, ki si je prizadevala z vsemi močmi to jedro uničiti. Mislim, da lahko dobi nagrado za življenjsko delo nekomunist in nerevolucionar, toda vsekakor vsaj lojalen državljan.«

Generalni major Rade Knežević je na sestanku občinske kon-

ference ZK prebral odlomke iz zaupnega policijskega poročila iz leta 1937, iz katerega je nedvomno razvidno, da je bil dr. Firinger na čelu skrivnega »Antimarksističnega komiteja« oziroma na čelu takojmenovanega gibanja zasebne pobude za pobijanje komunizma. Na začetku skrajnega policijskega akta iz leta 1937 šef mestne policije ugotavlja: »V cilju ustanavljanja antimarksističnega komiteja za mesto Osijek se je izkazalo enoglasno mišljenje, da ne bi smeli imeti javnouradnega značaja... Zato je enoglasno sprejeto, da ostane akcija tajna...«

Zatem je v dokumentu poudarjeno:

»... Zato je odločeno, naj bo zasebna pobuda v boju proti komunizmu neuradna in sestavljena iz skupin ljudi, katerih pogledi na naše politično življenje so enaki ali podobni... in da vso politično akcijo vodi tujakinja odvetnik dr. Kamilo Firinger, o katerem poročamo... On je zelo primerna osebnost za to akcijo in uživa simpatije vseh krogov, ki prihajajo v poštev za to akcijo...«

V policijskem sporočilu je še zapisano, »da je dr. Kamilo Firinger ob najdiskretnijšem sodelovanju s tem predstojnikom takoj vodil dva sestanka na področju mesta Osijeka.«

»Dr. Kamilo Firinger je pojasnil cilj in naloge dobronamernih elementov v boju proti komunizmu. Sklenil je, da se z vsemi silami, vsakdo v svojem delokrogu, dela na tem. Razložil je, da se bodo ti ad hoc sestavljeni odbori sestajali po potrebi in občasno...«

Tako piše šef policije in posebej poudarja:

»Ob priložnosti papeške proslave v prepolnem Narodnem gledališču v Osijeku je imel dr. Firinger prepričljiv govor, v katerem je uspešno ovrgel delo in rovarjenje komunistov in marksistov, kar so prisotni sprejeli z velikim odobravanjem. Na njegovo pobudo se bodo vršila v Osijeku še številna javna antikomunistična in antimarksistična predavanja...«

To, kar je prebral generalni major Knežević, je v Osijeku že dalj časa javna skrivnost. Policijski akt, iz katerega jebral, je znan v Osijeku že od leta 1969, o zadevi pa je general enkrat že govoril in sicer na sestanku nekakega občinskega telesa in ob prisotnosti najvišjih mestnih funkcionarjev.

Navkljub temu ni nihče ukrenil ničesar. Nasprotno, pet mesecev zatem je bil predvojni antikomunistični bojevnik nagrajen — in to na dan obletnice vstaje.

Neki učitelj v Afriki je dejal, da je njegov največji problem spraviti učence po pouku domov. Ne, sploh ne gre za potepanje ali kaj takega. Njegova težava je čisto druga. Učenci tako strašno radi hodijo v šolo, da se jim zdi enostavno nemogoče biti brez šole do naslednjega dne. Če sklepamo po izostankih od pouka pri nas potem lahko ugotovimo, da utegnemo pri nas doseči naroben pojav: kako spraviti učenca v šolo.

Pri tem pravzaprav šola niti ni veliko kriva, da v tekmovanju z domom ali s čim drugim ne odnese vedno najboljši konec. Dom se je namreč v zadnjih dvasetih letih neverjetno spremenil. Učenec doma lahko posluša plošče ali magnetofon, gleda televizijo, si vrti filme, ki so jih posneli njegovi kolegi ali pa sam, in kmalu bo lahko doma sam snemal tudi televizijske oddaje.

Vprašanje je, kaj od tega mu lahko nudi šola, čeprav vse od prve do zadnje tehnične stvari, ki smo jih našli, so dijo med učne pripomočke, med tako imenovana »učila«.

Če ima, na primer učenec doma komplet gramofonskih plošč in knjig za učenje tujega jezika, lahko spregovori v tem jeziku trikrat hitreje, kot bi to zmožel v šoli.

Šola je torej z domom pa tudi z drugimi izvenšolskimi okolji v vedno hujši konkurenci in je le od družbe odvisno, če bo dala šoli vsaj enake, če že ne boljše možnosti za opravljanje njenega poslanstva.

Pri tem pa so učitelji že tako ali tako oškodovani. Vsa leta nazaj so namreč imeli tako nizke plače, da si za svojo privatno uporabo (s tem se namreč začne tehnična izobrazba) kratko in malo niso mogli kupiti vse te tehnike, ki bi jo učitelj prvi moral imeti, jo pa njihovi učenci ali očetje njihovih učencev že zdavnaj imajo.

Popolnoma normalno je torej, če bomo pri uvajanju nove učne tehnike v šole našli na odpor nekatere učitelje. To so samo stari grehi, ki se maščujejo in dalo se jih bo delno popraviti le s tem, da bomo učiteljem nudili dodatno izobrazbo in pomoč pri uporabi teh sredstev, tako da jih bodo obvladali, si tako olajšali pedagoško delo, pa hkrati zvišali privlačnost in kvaliteto učne ure ter število prenesenih informacij na učence.

UČITELJ PRIČARA SLIKE

Toda kakšna naj bo videti taka za sedanje razmere, idealna učna ura z uporabo tehnike za prenos znanja. Pri oblikovanju take ure je sodelovalo seveda več znanosti. Psihologi so ugotovili, da mlad človek kakih pet minut nima nobenih težav s koncentracijo. Didaktiki so ugotovili, da je najbolje, če se informacije, ki jih je mladi človek sprejel, takoj preverijo in hkrati ta čas izrabi za aktivizacijo učencev. Sociologi pravijo, da je to preverjanje potrebno tudi za ugotavljanje različne sprejemljivosti učencev za informacije, sprejemljivosti, ki je odvisna od učenčevega domačega okolja. Pedagogi nasploh pravijo, da mora imeti učitelj možnost individualizacije učne ure, kar pomeni, da ima kljub tehniki celotna ura pečat njegove osebnosti. S tem ima tudi možnost učence navdušiti za svoj predmet, saj ogrožju snovi, ki ga podaja tehnika, doda snov, oblikovano z njegovega zornega kota.

Prav, poznamo zahteve, ki jih posamezne vede znanosti postavljajo do učne ure, vendar o njej še vedno nismo narisali prave slike. Kaj se tam dogaja? Kaj dela učitelj in kakšno vlogo imajo avdio-vizuelna sredstva »slišno-vidna« pripomočki za učenje).

Če je tabla sestavni del razreda, potem sodi v razred prav tako, kot tabla tudi »stroj« za prikazovanje živih slik. Namerno ga imenujemo »stroj« ker bomo pozneje razpravljali o tem, ali naj bo to projektor, ali televizor ali kaj drugega.

Ta stroj mora dajati od sebe slike v barvah, v velikosti televizijskega ekrana ali tudi v velikosti projekcijskega platna. Slike spremlja zvok. Slike so tako močne in tako živih barv, da za temnitev razreda ni potrebna. »Stroj za žive slike« je priročen, lahak, tako narejen, da se zaradi uporabe oziroma ravnanja z njim ne more pokvariti, tudi če ravna s njim oseba, ki ni poučena o njegovih tehničnih posebnostih. Ni več vtikovanja trakov s sliko, so samo kasete. Samo en gib zadostuje, da je kaset pripravljena za delo. Kaset sploh ni moč napačno vtakniti v stroj.

Učitelj upravlja stroj daljinsko. Sploh ni vezan na stroj. Verjetno je blizu slike, da jo lahko razloži. Ima možnost vsak trenutek ustaviti sliko jo zavrteti nazaj, ali podajati sličico za sličico ne da bi pristopil k stroju. Kadar

UČITELJEVA ČAROBNA PALIČICA

UVAJANJE AVDIO-VIZUELNIH METOD V ŠOLO

slika obstane, ima isto svetlobno moč in sijaj, kakor če teče. Trak, ki daje sliko, se v nobenem primeru ne more prežgati. Ko pride trak s sliko do konca, ga ni treba previjati, ker je kaset tako narejena, da je konec traku zvezan z začetkom. Če hoče film ponavljati ga učitelj kratko in malo vrti dalje.

Ker ta stroj na daljinsko povelje prav tako dobro prikazuje posamezne sličice kakor neprekinjeni film, ga lahko učitelj uporablja tudi kot diaproskop. Da, diaproskop postane sploh nepotreben, kajti veliko ceneje je presneti vse diapozitive in diafilme na trak, ki je v tem stroju. Ta trak je neprimerno cenejši in ga je moč laže razmnoževati kakor petintridesetmilimetrski ali še katere večje, ki jih tudi uporabljajo v diaproskopih. Pripravljanje sličic za ta stroj, če ga uporabljamo kot diaproskop, je tako preprosto, da lahko vsak učitelj mimogrede iz literature, knjig, ali drugih diapozitivov, brez težav in izgube časa, presname, kar potrebuje za svoje predavanje. Seveda lahko posname tudi odlomke žive slike ali če ima čas celo odlomke animirane slike. Vse to pa z največjim veseljem storijo zanj tudi učenci, saj ima vedno večje število šol filmske krožke.

UČENČEVH PET MINUT ZBRANOSTI

Rekli smo že, da mladi ljudje zmorojo brez težav ostati zbrani pet minut. Če je snov za njih zanimiva, ostanejo zbrani tudi dlje, toda tedaj že nastopi nekakšna hipnoza, ki ji podležemo, če gledamo zelo zanimiv film ali oddajo. Neprimerno je zasledujemo in pozabimo celo na to, da smo žejni, ali še kaj drugega. To stanje za šolo nikakor ni zaželeno. Res je, da si učenci zapomnijo 20 odstotkov tistega, kar jim je bilo povedano, in kar 70 odstotkov tistega, kar jim je bilo prikazano z živo sliko, vendar je odstotek sprejetih informacij še veliko večji, če so sami aktivni in postavljajo miselne kombinacije, ki se izražajo tudi v obliki vprašanj.

Učitelj torej prikazuje snov, ki je zaokrožena v recimo petminutnem filmu, nadaljnjih pet minut se pogovarja z učenci in izve, kaj so razumeli napak. Takrat jim tudi vnovič zavrti tiste odlomke, ki jih niso popolnoma dojeli, jih ustavlja in razlaga.

Naslednjih pet minut je učiteljevih. Z diapozitivi, ki jih je mimogrede, med pripravo za pouk, sam posnel, ali so mu jih posneli učenci po njegovih navodilih, ali pa tudi brez njih, doda snovi tisto, kar je po njegovem mnenju pomembno,

ali pa tisto, kar je v učnem načrtu, pa ni bilo v filmu. To je tisti njegov »osebni pečat« učne ure. Nato prikazuje snov dalje v naslednjem petminutnem filmu in cel ciklus — pet minut filma, pet minut preverjanja, pet učiteljevih minut — se začne znova, seveda z nadaljevanjem snovi.

Proti koncu ure razdeli vprašalnike, ki jih je prejel hkrati s filmi in tiskanimi pripomočki za uro (»temu pravijo učni paketi«), in učenci se grede nekakšen kviz. Nič ni pisanja in izgubljanja časa, samo pravilne odgovore najdejo med nepravilnimi in jih prekrizajo.

Ni kaj reči — tak pouk se že zelo bliža zabavi...

KAJ V RAZRED — FILM ALI TELEVIZIJO?

Najbolj preprost in tudi najboljši odgovor je, če rečemo: oba.

Vendar pa pri nas nismo tako daleč od uvedbe avdio-vizuelnih sredstev v šole, kot ljudje po navadi mislijo; in, resnično, četudi se vsi strinjamo z odgovorom »oba«, nastane vprašanje, kaj najprej? Za oboje za sedaj ni denarja. Kateri izmed obeh medijev ima prednost?

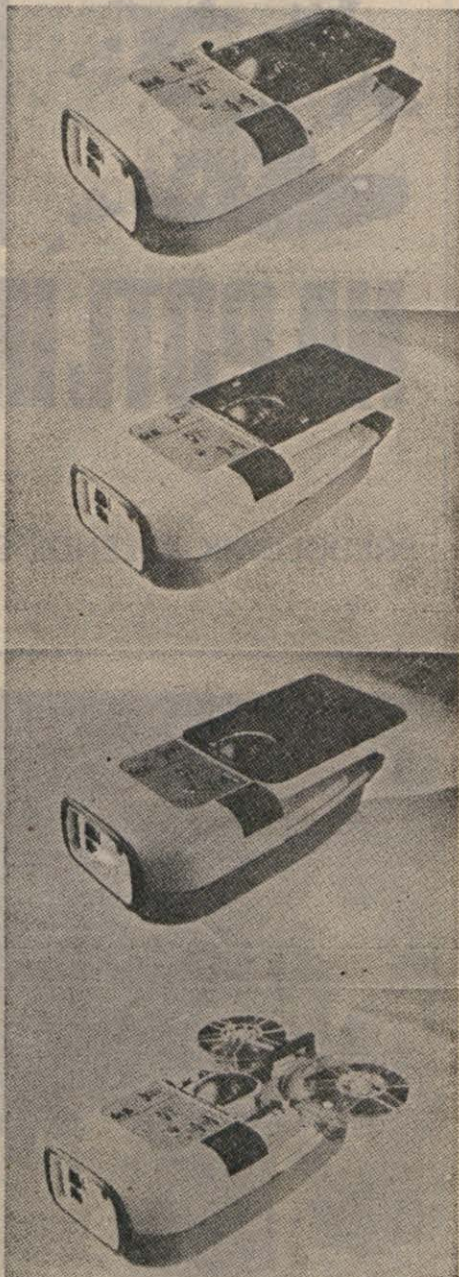
To je zelo pomembno vprašanje in niso redke tiste dežele, ki so ga napačno rešile in običale na pol poti.

Najprej bi morda pregledali prednosti enega ali drugega medija in ko bi to razčistili, bi si ogledali še cene ter končno na podlagi vseh podatkov odločili, v kaj bi najprej kazalo vložiti denar.

Toda še preden se lotimo tega, je treba pojasniti, da bo ne glede na to, kateri medij bomo uporabljali v razredu, šolska televizija prav kmalu segla do učitelja in učenca, vendar verjetno bolj doma kot v šoli in zaenkrat, dokler ne bo delovala v barvah, kot podrejen faktor, saj smo ugotovili, da avdio-vizuelnemu vzgojnemu sredstvu šole barve prinesejo pravo učinkovitost. Televizija lahko seže v razred na dva načina.

Eden je neposreden, drugi pa posreden.

Pri neposrednem načinu vse šole, ki si želijo šolske oddaje sprejemati, prilagodijo urnik njim. Ni treba posebej omenjati, da je to na vseh šolah na svetu eden najbolj nepriljubljenih ukrepov. Kljub temu dela hamburška šolska televizija na tem načelu, toda to predvsem zaradi tega, ker za predmet matematike ni učiteljev. Ta način tudi zares negira učitelje, saj je, tudi če je navzoč, brez moči. Nič ne more ustavljati, nič ponavljati. Samo po končani oddaji lahko morebiti še kaj pomaga.

PROJEKTOR TADIE: eden najboljših avdio-vizuelnih pripomočkov za v razred; vanj je moč vlagati vse kasete, ki so sedaj v rabi, in celo trak brez kasete

Posreden način je že bolj zanimiv. Pri njem šola posname šolsko oddajo na magnetoskop in jo potem prikaže v razredu. Ta način ima to prednost, da ni treba trakov pošiljati po pošti, učitelj pa lahko sam sproži in ustavi oddajo.

Vendar pa mora šola imeti koga, ki stalno nenehno »dežura« pri sprejemanju oddaj in jih potem prepisuje, da bi jih lahko šolarji uporabljali v večih razredih hkrati. Pravzaprav je na večji šoli dela za dva človeka. Če sta torej v vsaki šoli potrebna eden od dva človeka za sprejemanje oddaj, potem je tudi po tej plati očitna prednost osrednjega distribucijskega sistema učnih filmov na »super osem« milimetrskem traku, ki za vse šole skupaj zaposluje samo tri ljudi.

Če bi že imela šola barvne televizorje in barvne magnetoskope, potem bi bilo prava malenkost dokupiti še televizijsko kamero in mešalni pult ter dobila tako svoj tako imenovani »zaprt TV sistem«. »Zaprt« zato ker ima tak sistem skoraj vso tehniko kot javna televizijska oddajna postaja in lahko v šoli sami snemajo program, toda ker nimajo oddajnika, lahko tudi samo oni sami gledajo tisto, kar so posneli. Vendar o tem pozneje.

SLABOSTI MAGNETNEGA ZAPISA SLIKE

Za sedaj še ni magnetoskopa, ki bi ga lahko učitelj daljinsko upravljal. Se pravi: učitelj je vezan na aparat. Nima jo še »neskončnih« kaset in jih je treba previjati.

Trakove napada čas. Čez približno dve leti je zapis slike na njih že neuporaben. Slika je omejena na velikost televizijskega zaslona. Se ni za šolo uporabne projekcije. Slika ima pogoste motnje.

Najhuje pa je to, da lahko za isti denar, ki si ga porabil, da si opremil en razred z barvnim magnetoskopom in barvnim televizorjem, opreliš šest razredov z najboljšo tehniko za super osem — učni film, ki zaenkrat, kot smo videli, po razvoju še vsestranko prekaša magnetni zapis slike za šolsko uporabo.

**MAKO SAJKO
PRIHODNJIČ: TRI ROKE,
KI PRINAŠAJO ZNANJE**

KAMENJE

NA POTI IMENOVANI »VIA CHILENA«

PRESIEDNIK ALLENDE SE JE ZNAŠEL SREDI HUDO NEVARNIH NASPROTIJ MED SKRAJNO LEVICO IN DESNICO

ČILSKI SENATORJI: na robu državljanske vojne?

Dve leti potem, ko je čilski predsednik Salvador Allende sklenil popeljati deželo v socializem, se je država, ki se kot oster jezik steza ob Tihem oceanu, znašla pred eno najhujših preizkušenj. Stavka, ki so jo 8. oktobra začeli lastniki prevoznih podjetij (kasneje so se jim pridružili še trgovci, iz solidarnosti pa zdravniki, odvetniki in drugi), je ohromila življenje v državi in danes, ko se je končala, so izračunali, da je — do vrha zadolženo — čilsko skupnost stala okrog 200 milijonov dolarjev.

Bila je izraz notranje napetosti Čila, eno izmed znamenj, da so na poti, imenovali »via chilena«, trnjeje barikade od tistih, ki so jih postavili na ceste stavkajoči in katere so tanki generala Carlosa Pratsa odstranjevali dan za dnem. Bila je eno tistih opozoril predsedniku Allendeju, ki zahtevajo uro odločitve: ali nadaljevati radikalizacijo poti v socializem ali pa znova popuščati na levo in desno in ostajati pri statusu quo. Kot kaže, se predsednik Allende, marksist, te dni ni odločil ne za eno ne za drugo pot. Sprejel je sicer v novo vlado tri vojake, med njimi poveljnika čilske vojske Carlosa Pratsa in ga celo imenoval za novega notranjega ministra, hkrati pa je popustil zahtevam

stavkajočih in obljubil, da država ne bo nacionalizirala niti nekaterih velikih podjetij niti zasebnega trgovskega sektorja. Po drugi strani pa se je Allende odločil spremeniti ustavo, po kateri bo mogoč hitrejši prehod v nacionalizacijo, prehod po zakoniti poti, ter tako še bolj približati resničnosti vizijo socializma, o kateri pravijo nekateri, da ni daleč od kubanske.

Allendejevo »sivo« leto je tako zado bilo nekoliko jasnejše obrise. S prihodom vojakov v vlado se zdi, da je zatrti pričakovanja desnice, da bi se vojska mogla vmešati v notranje življenje Čila — pač po zgledih, ki jih je v Latinski Ameriki bržkone največ na svetu.

Ena najbolj trdih zadev današnjega Čila je posledica nacionalizacije velikih tujih družb — predvsem ameriških — ki so tu izkoriščale rudnike bakra. Odškodnina družbam ni plačana, od tod vse večji pritisk ZDA, po drugi strani pa je zaradi nacionalizacije prišlo do tehničnih težav, tuji, pa tudi domači strokovnjaki so odšli in proizvodnja nazaduje. Z gospodarsko zagato, ki ji botrujejo veliki dolgovi tujini, pa se je povečevala tudi zagata čilskega vsakdanjika.

Vstop vojske v vlado pomeni — pa čeprav vojska trdi, da se ne bo vmeša-

vala v njene zadeve in da bo le branila ustavo — nov element v čilskem življenju, element, ki bo morda usoden za nadaljnjo pot. Z njim sta v nekem smislu blokirani tako skrajna levica kot desnica. Obe sta se — med drugim — tudi sami oboroževali.

»RDEČI GARDISTI« ČILA

Medtem ko se skrajna desnica ne strinja z Allendejevo socialistično usmeritvijo, pa levičarji oponašajo njegovi vladi, da je v ukrepih prepočasna, premalo radikalna, preveč kompromisarska. MIR, levičarsko revolucionarno gibanje, ki je najprej gostovalo med študenti, potem pa je zajelo vso deželo, je v začetku sicer podpiralo načelno usmeritev Allendejeve vlade, vendar pa so bili razločki med njimi in Allendejem iz meseca v mesec večji. 5. avgusta je, na primer, izbruhnil prvi boj med policijo, ki je iskala orožje v revnih četrti v Santiagu, in člani gibanja revnih, katerega nadzoruje in usmerja MIR. Nekaj pred tem je v Santiagu zavladovala panika, ko so se začele širiti govorice, da bodo pripadniki organizacije MIR zavzeli električne centrale in vodovod, kar bi v mestu povzročilo zmešnjavo. »Prebujanje delovnih množic je edino zagotovilo za čilsko pot v socializem,« so oznanili revolucionarji v časopisu »El

Rebele«, ki ga ureja Andres Allende, predsednikov nečak.

MI OSVAJAMO

Stranka MIR je, naposled, tudi napovedala nemire, češ da bo prišlo do njih zaradi nezadovoljstva množic. Buržoazija bo, je zapisano v eni izmed izjav voditeljev tega gibanja pred dvema letoma, zelo verjetno počakala te okoliščine in krenila v napad, ki ga bo prikazala kot reševanje domovine.

Toda revolucionarnih sprememb si ne želi samo stranka MIR, ki so jo ob stavkah ta mesec prosili, naj se ne vmešava v dogajanja in naj miruje (pa je kljub temu izzvala incidente s stavkajočimi). Veliko najsiromašnejših ima na svoji strani tudi vaško revolucionarno gibanje (MCR), ki je pustilo v prve vrste fronte za spremembo razmer obubožano indijansko pleme Mapuče, ki si hočejo pridobiti nazaj svojo zemljo. Zavzemanje zemlje, pišejo politični opazovalci, ki poteka pod geslom »Nedujaj mapu« (vrniti zemljo — v jeziku indijancev Mapuče), je konkretna akcija, ki jo vodi revolucionarno vaško gibanje. Pripadniki organizacije MIR so v deželi osnovali tabore in v enem izmed njih so izobesili geslo: »Mi ne sodelujemo, mi osvajamo«.

Bolj kot orožje, ki ga je policija doslej zaplenila v taboriških organizacije MIR, pa zbujajo zaskrbljenost čilske vlade dejstva, da to levičarsko revolucionarno vretje lahko zavre vladna prizadevanja po postopnem prehodu v socializem in pride v vstaje, ki bi porušile za seboj dosedanje, čeprav ne preveč postopno prehajanje v socializem.

Stavko, ki je ohromila življenje v Čilu (ker so stavkali lastniki prevoznih podjetij, je deželi grozila lakota), je izšla iz drugih, levičar povsem nasprotnih pobud. Planila je na ulice Santiaga in Valparaísa takrat, ko se je začelo govoriti, da bo vlada nadaljevala nacionalizacijo v deželi. Pri prejšnjih nacionalizacijah so bili namreč v glavnem prizadeti tujci, tokrat pa je šlo za drobne domače kapitaliste.

NAGRAIDA VOJAKOM

V zadnjih 23 mesecih, ko je prvi človek Čila Allende, je vlada izvedla vrsto reform, ki naj bi odstranile stare, anahronistične strukture: izvedli so agrarno reformo, v državne roke so prešla glavna industrijska podjetja, osnovali so prve samoupravljaljske celice. Leva vladna koalicija, ki je na vladi (in ima v skupščini manjšino), si je s temi ukrepi nakopala nezadovoljstvo desnice, ki je v opoziciji. Ta uporablja znane metode. Tako ji je še pred prihodom Allendeja ameriška družba ITT ponujala velikanse vsote denarja, da bi izvedli »tihi puč«, se pravi, da bi vojska prevzela oblast v državi. Ko je bila ta zarota pozabljena, je začela pritiskati ameriška družba Kennecott, ki je do nedavnega imela v lasti v Čilu največje rudnike bakra na svetu. Družba je sklenila zapleniti čilske tovore bakra, ki plujejo po svetu, prav ta čas, ki ga označuje vse večji pritisk tujine, pa je izbrala domačo reakcijo za stavko. Stavko je podpirala zlasti ekstremistična desničarska organizacija »Domovina in svoboda«, pridružila pa se ji je tudi opozicijska demokratska stranka. Allende se je znašel v ognju nasprotujočih si interesov Čila in razpustil vlado z motivacijo, da bo to omogočilo prodornejši uspeh vladne koalicije narodne enotnosti na volitvah v marcu prihodnjega leta, vanjo pa je sprejel tri predstavnike vojske. Bilo je to več kot kompliment oboroženim silam Čila za njihovo lojalnost v dneh, ko je v Santiagu vladala zmešnjava.

KDOR SEJE VETER...

Kot da bi bil s tem, ko se je stavka nehala (zagrozili so celo, da bo vojska odprla trgovine) in ko so v vlado sprejeli vojake, položaj uravnotežen, je Allende napovedal za ta mesec obisk na Kubi, v Mehiki in na sedežu OZN v New Yorku, menijo pa, da pojde v kratkem tudi v Sovjetsko zvezo.

Danes, po stavkah, je gospodarski položaj v državi vse prej kot rožnat. Čilski »eskudo« je bil od leta 1970 do danes že štirikrat devalviran, veliko je tudi pomanjkanje živil, na primer mesa, jajc, mleka in celo rib. Primanjkljaja v plačilni bilanci bo letos za 395 milijonov dolarjev. Posojila ki so pritekala iz ZDA, so se v 18 mesecih zmanjšala od 220 na 26 milijonov dolarjev. V takem položaju sprejema Čile naklonjenost LR Kitajske in njena brezobrestna posojila, vendar pa bo kljub vsemu moral poiskati moč, da bi se postavil na svoje noge, v sebi samem.

Predvsem bo moral uravnovesiti sile v državi, to pa bo mogoče samo v daljšem času. Napetost med vladno koalicijo in opozicijo v parlamentu se da ublažiti, toda napetosti, ki nastajajo med pripadniki skrajne levice in desnice, so veliko nevarnejše.

Oboji se namreč še naprej — oborožujejo. Kdor pa seje veter, žanje nevinoto, pravi pregovor iz dežele ob Pacifiku.

PETER BREŠČAK

DARILO, ki je
več kot DARILO

DARILNI BON

VELEBLAGOVNICA
V CELJU

V torinskem Fiatu ima precejšnja skupina uslužbencev (približno 4.000 ljudi) dokaj nenavaden delovni čas, tako imenovane »elastične ure«. To pomeni, da prihajajo na delo, kadar jih je volja, in da prav tako zapuščajo urade, kadar se jim zljubi. Zadeva seveda ni tako preprosta; Fiatovi uslužbenci so navsezadnje le dolžni, da se pokoravajo nekaterim pravilom — kljub temu pa je mogoče trditi, da se v največjem italijanskem industrijskem podjetju odvija poskus, katerega namen je, proučiti novi sistem delovnega časa.

Zadeva je kajpada dvignila precej prahu — prav tako kot pred tem v drugih državah. V Italiji morda še bolj, kajti — lepo prosim! — če se tako uspešna firma, kot je Fiat, strinja s tem tveganim poskusom, potem je pričakovati, da bo »elastični delovni čas« kaj kmalu postal nekaj vsakdanjega po vsej deželi. Zlasti za tiste uslužbenke in delavce, ki so doslej brezvoljno dan za dnem sedem ali osem ur čakali, kdaj bo konec »šišta«, novi sistem obeta rožnate perspektive. To so navsezadnje potrdili poskusi v nekaterih drugih zahodnih državah.

Američani pravijo celo takole: tudi v delovnem razmerju naj velja načelo »fifty-

fifty« — pol na pol! Teden dni garaj, od sebe daj res zadnji atom moči, potem pa teden dni zares sproščeno počivaj. No, morda je tvoje delo tako, da ti bo bolj ustrezal en mesec ustvarjalnega dela, ki pa mu bo zato sledil prav tako en mesec počitka. Ali pa šest mesecev hoje v službo, potem pa šest mesecev oddiha. Skratka, pol dela, pol počitka. Predlog zahteva seveda nekaj razlage.

Dejstvo: svet se hitro spreminja. Človekova razporeditev delovnega časa se v novem okolju in v novem času ne obnese več; to ugotovi vsakdo, ki se količkaj poglubi v vprašanja produktivnosti. Tekoči trak spreminja ljudi v robote, toda zaradi golega dejstva, da ljudje niso rojeni za robote, delavci ob tekočem traku prej ali slej odpovejo. Navsezadnje ni normalno, da ljudje čakajo druge, tretje popoldanske ure, da bi spet postali — ljudje.

Veliko poklicev je izgubilo vsakršno zanimivost — delo za pisalno mizo oziroma strojem je postalo tlaka. Razlogov je kajpada več. Industrijska organizacija, hierarhična okorelost, družbeni odnosi. Bodi, kakor hoče, dejstvo je, da je čedalje več zaposlenih ljudi zlovoljnih. Izčrpane študije in ankete so pokazale, da večina delavcev (vsaj na

Zahodu) sovraži svoje delo. Statistike pa neizpodbitno dokazujejo, da se čedalje bolj veča odsotnost z dela. V Italiji, denimo, ostane vsak dan doma približno 800.000 zaposlenih — iz teh ali onih razlogov. L. 1970, denimo, so industrijski delavci prebili doma kar 13,9 odst. vseh delovnih ur. Tu je treba kajpada upoštevati posebnosti italijanske sindikalne ureditve (stavke itd.), toda kljub vsemu temu ni mogoče spregledati, da se je odnos italijanskih delavcev do dela močno spremenil — a vsekakor ne zaradi statustov njihovih sindikatov. To potrjujejo, denimo, ameriške izkušnje: v ZDA je bilo izostankov z dela pred desetletji do 5 odstotkov, a v zadnjih letih so se povečali na približno 13 odstotkov!

Položaj se pa še slabša. Kaj torej ukreniti, se sprašujejo na Zahodu. Odgovor seveda ni na dlani, ugotavljajo. Nikjer na svetu še niso iznašli recepta, ki bi iz obveznega dela napravil prijeten »sprehod«. Delo je še vedno predvsem — trud, preliti znoj. Še vedno pa velja, da človeštvo brez dela ne more napraviti niti enega koraka na poti napredka. »Nočem delati, ker ne bi rad redil gospodarjevega vampa!« — geslo nekaterih naivnih revolucionarjev — vsekakor ni rešitev tega problema. Tudi na Zahodu ugotavljajo, da je treba proizvodnjo organizirati tako, da bo delo zadovoljilo zahteve vseh, a ne le peščice posameznikov! Brez napete proizvodnje pa ne more nobena družba računati na osvojitve novih gospodarskih in socialnih meja. Kako torej, mar naj delavci zavrtnajo hrbte, a upognejo glavo in se osem ur na dan potijo, da bi družba, v kateri živijo, dosegla višjo stopnjo razvoja?

To je seveda recept, ki ga zagovarja klasični industrialci. Je treba razširiti tržišče? Stisni zobe in delaj s še večjo vnamo. Je treba prodreti v tujino? Še bolj stisni zobe in delaj zares z vso paro. Delati in delati in delati... toda vse, kar je stari sistem dosegel v zadnje četrto stoletje — z redkimi izjemami — so plačali zaposleni v vrsto neprijetnosti: profesionalnimi boleznimi (mednje bi skoraj morali šteti najrazličnejše duševne stiske, ki nastajajo zaradi poneumljajočega delovnega procesa in neusmiljenega ritma), osebnim razočaranjem, skrhanimi medčloveškimi odnosi itd. Veliki stroj, ki mu pravimo »industrijska družba kapitalistične dobe«, že škriplje, kajti njegova neštevilna kolesca — delavci in uslužbenci klasičnih podjetij — so se obrabila.

Novi delovni čas — »elastične ure« — je zanimiv poskus, s katerim skušajo na Zahodu obvarovati ta kolesca pred obrabo. Oglejmo si njegovo organizacijo pri Fiatu. Uslužbenci, ki nimajo neposrednega stika s proizvodnim procesom, lahko pridejo na delo kadarkoli med osmo in deveto uro. Do 12.15 morajo biti vsi za svojimi pisalnimi mizami, čas med 12.15 in 14.15 pa si spet razporedijo po svoje. Se pravi, če so zjutraj prišli na delo pozneje, bodo opoldne pač malo »potegnili«, a če so bili v pisarni že ob osmih, si zdaj lahko privoščijo daljši opoldanski počitek.

Italijanski poskus je še precej tog; v Nemčiji, denimo, kjer ima »elastične delovne ure« približno 150.000 delavcev in zaposlenih, lahko ponekod po svoje krojijo tudi čas odhoda z dela. Podobno je v ZDA. Kadarkoli uslužbenec zapusti svoje delovno mesto, potisne v avtomat svojo kartico — prav tako napravi, ko se spet vrne na delo — in ob koncu meseca v upravi pregledajo, ali je dosegel predpisano število delovnih ur. V nekaterih podjetjih je celo mogoče v naslednjem mesecu nadomestiti morebitne zamude — ali pa uslužbencu pač ustrezno znižajo mesečni zaslužek.

VRTNI ŽAJBELJ

NAŠE ZDRAVILNE RASTLINE

Iz žajbelj izhaja iz latinskega izraza salvia. Botanično ime Salvia officinalis kar dvakratno kaže na zdravilnost rastline: salvia izhaja menda od latinskega glagola salvare (zdraviti). Če pa je izpeljanka grške besede sozosoos, pomeni ohranjanje življenja. Officinalis pomeni, da je bil žajbelj svoj čas — in deloma po svetu še danes — uradno priznan za zdravilo: izdaja se v officini, to je tistem lekarniškem prostoru, kjer se pripravljajo zdravila za neposredno izdajo. Zaradi tega besednega pomena so se pisci starih, že omenjenih renesančnih knjig o zdravilnih rastlinah na pol za šalo, na pol zares vpraševali, zakaj sploh človek umre, če mu na vrtu raste žajbelj.

»Zašto čovik na svitu umire, kad njemu žalfija u vrtu izvire? Lika nema na svitu takoga, od polaska do liči smrtnoga.«

Kot poprova meta in vrtni timijan spada tudi vrtni žajbelj med ustnatice; srečamo ga v Dalmaciji povsod v naravi, pri nas pa na vrtovih. Poleg eteričnega olja vsebujejo njegovi listi tudi čreslovine.

Čreslovine dajejo v ustih trpek okus. (Vsebujejo jih tudi črna vina in močan ruski čaj.) Čreslovine obarvajo celice beljakovine; tako napravijo iz površin, s katerimi pridejo v dotik, kožice, ki varujejo tkiva pod seboj. Ker se tudi kri v stiku z njim sesiri, ustavljajo krvavenje. Tudi beljakovina bakterij se pod njihovim vplivom skrknje, torej imajo antiseptični učinek. Njihovo ustavljanje driske si razlagamo tako, da zavarujejo črevesno sluznico pred dražljaji, pomirjajo torej peristaltiko. Skozi plast skrknjenih celic, katere površina je postala manjša, se ne izceja več toliko tekočine v črevo. Poleg tega učinkujejo čreslovine tudi tu bakteriostatično in vežejo bakterijske strupe nase.

Čreslovine blaže tudi vnetja: celice, ki se je v njih nabralo preveč tekočine, jo začno izgubljati, ko se v njih sesirijo beljakovine. Tekočino, ki se je nabrala v medceličnem prostoru, stisnejo od tod površine tkiv, ki so se napele, ker so se zmanjšale.

Zunanje se torej uporabljajo zdravila iz rastlin s čreslovinami ob vnetju ustne sluznice, ob angini, vnetju gornjih dihal, hemeroidih. Ko odpadejo sesirjene opne tako zdravljenih sluznic, odpadejo z njimi tudi bakterije, naseljene na njih. Čreslovine zdravijo tudi manjše ranice in manjše opekline, v katerih preprečujejo izločanje sokrvice ter jemljejo občutljivost živčnim končičem — z oženjem krvnih žilic preprečujejo namreč pritok krvi; tako se zmanjšajo bolečine. Čez nekaj časa nastane na opeklini ali ranici kožica, ki varuje tkivo pod seboj pred okuženjem. Tako si torej tam tkivo kmalu opomore.

Zdravljenje večjih površin s čreslovinami je nevarno. Povežejo se z beljakovinami okvarjenega tkiva in povzročijo, da začne to tkivo odmirati: strupi, ki pri tem nastajajo, povzročajo vnetje sosednih tkiv, čreslovine, ki prehajajo v krvni obtok, pa lahko nevarno okvarijo jetra.

Vrtni žajbelj vsebuje torej poleg eteričnih olj še čreslovine, zato se nam njegova uporaba v davnih časih ne zdi čudna: Hipokrat in Dioskorid ga svetujeta kot zdravilo, ki pomaga ob želodčnih bolečinah, zdravi rane, ustavlja krvavenje itd. Kaj pa je dandanes dognanega o njegovem učinkovanju?

Žajbljev čaj se obnese ob vneti sluznici, v ustih, grlu in grlu za grgranje in za mazanje vnetih dlesni. Zaradi eteričnega olja pomaga ob pomanjkanju teka.

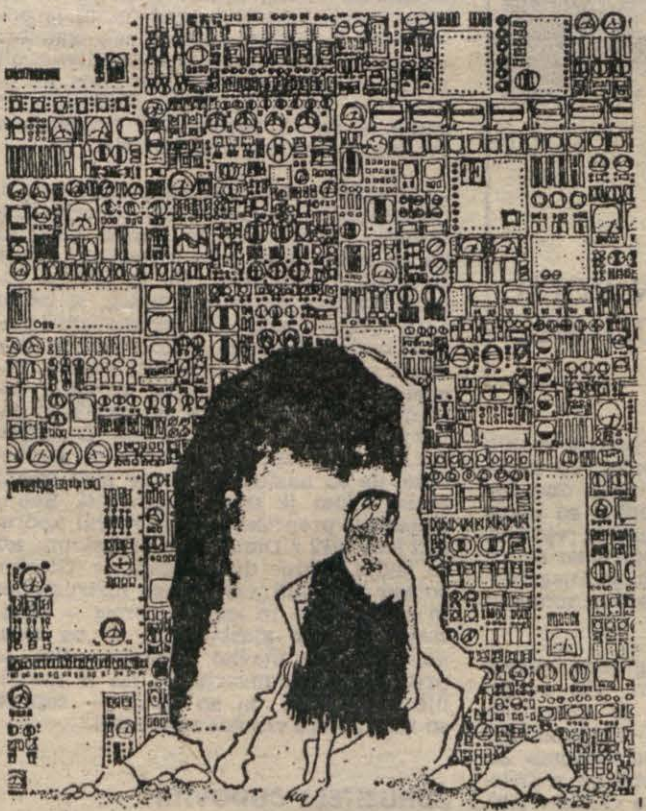
Žajbljevo eterično olje ima še poseben učinek na znojenje: zavira ga (Van Swieten, Meurisse itd.). Pomirja namreč možgansko središče, ki uravnava telesno toploto in kožne čutnice, ki poganjajo znoj na kožo. S tem, ko žajbelj zavira znojenje, seveda še ne zdravi bolezni, zaradi katere se bolnik zdravi (TBC, premočno delovanje žleze ščitnice, rekonvalescenca, znojenje na živčni podlagi). Zoper znojenje pa vodne izlužnine žajblja manj učinkujejo, boljša je tinktura (izlužnina z alkoholom). V ta namen se uporablja notranje.

Žajbelj učinkuje nekoliko tudi na izločanje žolča (Chabrol), nekoliko znižuje tudi količino krvnega sladkorja sladkorno bolnih (Delia, Ferranini).

Ne pozabimo: preveč žajblja je strup, zaradi tujona v njegovem eteričnem olju. Kaj več o tujonu pa kdaj drugič.

DR. PAVLE BOHINC

DELAJ

KADAR TE JE VOLJA

V EVROPI IMA ŽE NEKAJ MILIJONOV DELAVCEV IN USLUŽBENCEV ELASTIČNI DELOVNI ČAS

KOSTUM ZA NIŽINSKEGA: nenavadna kreacija Leona Baksata za balet »Orientalci« iz leta 1910

MOŽ, KI JE USTVARIL RUSKI BALET

OB STOLETNICI ROJSTVA ČUDAŠKEGA DJAGILEVA, KI JE SESTAVIL IN VODIL
ENEGA NAJIMENITNEJŠIH BALETNIH ANSAMBLOV, KAR JIH JE KDAJKOLI BILO

Letos praznuje baletni svet stoletnico rojstva Sergeja Pavloviča Djagileva, ki je ustvaril enega najrazburljivejših baletnih ansamblov, kar jih je kdajkoli bilo. Kakšen je bil ta čudni in vplivni človek v resnici? Zakaj so umetniki kot Benois, Bakst, Larionov, Gončarova, Cocteau in Picasso s takim veseljem delali za njega? Zakaj so veliki plesalci kot Nižinski, Karsavina, Massin, Fokin in Nižinska plesali zanj? Zakaj so skladatelji kot Ravel, Debussy, Richard Strauss, Satie, Falla, Prokofjev in seveda Stravinsky komponirali zanj? Haskel je v svojem življenjepisju imenoval Djagileva »mojstrskega slikarja, ki ni nikoli slikal, mojstrskega glasbenika, ki ni nikoli skladal, niti igral, mojstrskega plesalca, ki ni nikoli plesal, niti se ni ukvarjal z baletno koreografijo.« Djagilev se je na začetku svoje kariere v pisnih mačehi takole opisal: »Jaz sem — prvič šarlatan, čeprav precej genialen; drugič znam očarati ljudi; tretjič se nikogar ne bojim; četrtič sem človek z mnogo logike in malo pomisleki; petič se mi zdi, da nimam nobene prave nadarjenosti.« Mogoče res ni imel nobene nadarjenosti, toda z neprekosljivo jasno vidnostjo je odkrival nadarjenost drugih in jo prikazoval občinstvu. Njegov vpliv na umetnost dvajsetega stoletja — na glasbeno in slikarsko prav toliko kot na baletno — je bil globok in trajen.

Sergej Pavlovič Djagilev se je rodil leta 1872 v Novgorodu. Njegov oče je bil oficir cesarske konjice. Družina Djagilevih je bila precej premožna. Vsi člani so se zelo zanimali za umetnost, zlasti za gledališče. Sergej je z osemnajstimi leti odšel v Petrograd, da bi študiral pravo. Tam je spoznal dva prijatelja, ki sta mu kasneje pomagala voditi Ruski balet v Parizu. To sta bila Aleksander Benois in Valter Nouvel. Prvi je kasneje njegov

scenograf, drugi pa ravnatelj skupine. Študij prava je Djagilev kmalu začel dolgočasiti. Zelo je občudoval ruske skladatelje. Nekega dne je rekel Benoisu, da se namerava resno lotiti študija glasbe, ker hoče postati skladatelj in pevec. Toda ni trajalo dolgo, ko je spoznal, da ga bolj veseli odkrivanje drugih talentov kot izpopolnjevanje lastnega. Leta 1897 je organiziral prvo razstavo. Razstavil je sodobne angleške in nemške akvarele. Nato je s sodelovanjem bratranca Filozofova, prijatelja Nouvela in drugih ustanovil ilustrirano umetnostno revijo pod naslovom »Mir iskustva«. Ta revija, pri kateri so sodelovali avantgardistični umetniki, je izhajala šest let.

ATAŠE ZA POSEBNE NALOGE

Leta 1899 je princ Volkonski, novo imenovani direktor cesarskih gledališč, zaposlil Djagileva kot »atašaja za posebne naloge«, med katerimi je bila prva izdaja Letopisa cesarskih gledališč. Z umetniškega stališča je bil letopis uspeh, toda Djagilevi nenehni spori z oblastmi niso koristili niti njemu samemu niti Volkonskemu in njegovo zasebno življenje je povzročalo škandale. Nabil si je mnogo sovražnikov in čez dve leti je zgubil službo pri Volkonskem. Toda v tem času si je vseeno nabral prve izkušnje, kako se dela v velikih gledališčih.

Leta 1906 so po uspešni razstavi portretov v Parizu omogočili Djagilevu, da je priredil v Grand Palais veliko razstavo ruske umetnosti. Razstavni prostor je uredil Bakst, Benois pa je prispeval besedilo za katalog. Naslednje leto je Djagilev v Franciji organiziral vrsto koncertov ruske glasbe, leta 1908 pa predstavo Borisa Godunova s Šaljapinom v naslovni vlogi.

Leta 1909 je bila prva sezona ruskih baletov v Châteletu. Ti baleti so imeli silen odmev. Pomenili so novo obdobje v baletni umetnosti. Gledalce so osupljale žive barve, divji ritmi in virtuoznost plesalcev. Njihovi uspehi so se vrstili vse do leta 1929, ko se je Djagilev, ki je bil takrat že hudo bolan, umaknil v Benetke, kjer je umrl.

Med tistimi, ki so Djagileva osebno poznali, je Marie Rambert. Pri svojih štirinsedemdesetih letih se spominja mnogih anekdot o njem, Stravinskem in Nižinskem. Djagileva je spoznala, ko je študirala četrto leto ritmiko v Dalcrozejevi šoli. Nekega dne je vabila v Helderau pri Dresdenu, ko sta v dvorano vstopila dva moža. »Nenadoma sem zagledala visokega čokatega moškega z gostimi temnimi lasmi v zelo elegantni obleki. Ob njem je bil, kot miniatūra, majhen moški mongolskih potez — seveda Nižinski — ki pa je imel svetle lase in rjave oči. Naše vaje so vedno prihajali gledat pomembni ljudje in jaz sem se takrat navduševala nad slogom Isadore Duncan, tako da nisem vedela dosti o klasičnem baletu. Nisem se zmenila za obiskovalca. Toda naslednji dan mi je Dalcroze povedal, kdo sta bila in da bi Djagilev rad govoril z menoj, če bi se hotela pridružiti njegovi skupini. Pomagala naj bi Nižinskemu, ki je s skupino baletnikov vadil »Sacre du printemps« in je imel težave z glasbo. Delo bi zahtevalo precej potovanja in sram me je priznati, da sem ga sprejela ravno zaradi tega.«

Tako je Marie Rambert odšla v Berlin in si ogledala nastope Djagilevih baletnikov. »Spominjam se, da sem sedela v loži skupaj z Djagilevim in kritizirala. Pri baletu Kleopatra me je najbolj motilo to, da nekateri gibi plesalcev niso bili v skladu z glasbo. Sedaj vem, da je

koreograf Fokin to storil namenoma, da bi dosegel poseben učinek, kar se mu je tudi posrečilo; toda takrat mi to ni ugalajalo in to sem tudi rekla Djagilevu. Tudi pri Favnovem popoldnevu Nižinskega sem imela pomisleke. Djagilevu sem rekla, da so gibi plesalcev ekspresionistični, oziroma precej abstraktni, medtem ko je bila glasba impresionistična. To se mi je zdelo napak.« Ta kritika je bila precej ostra za štiriindvajsetletno plesalko, ki se je pravkar vključila v slavni ansambel. Toda maestro jo je vljudno poslušal in ji v nekaterih stvareh celo potrdil.

SIVA EMINENCA

Toda z Djagilevim se ni bilo mogoče vedno pogovarjati. »Ves čas se je zavedal svoje veličine,« pravi Marie Rambert, »in med njim ter ostalim ansamblom je zibal globok prepad — ali bolje rečeno med njim in Nižinskim ter ostalim ansamblom. Onadva sta bila visoko nad nami navadnimi smrtniki. Čeprav smo vsi vedeli, da vodi vse, kar se dogaja, ga ni pri tem početju nihče videl. Bil je siva eminenca. Udeleževal se je vaj, toda nikoli ni ničesar rekel. Za sceno je govoril s Fokinom ali s komerkoli in vse, kar smo mi videli, so bile spremembe na naslednji vaji. Čutil je, da je velik človek in dosegel je, da so to čutili tudi drugi.«

Seveda je bilo takrat marsikaj drugače, kot je danes, pravi Marie Rambert. »Ko sem se pridružila Djagilevi skupini, nisem še nikdar slišala za homoseksualnost, zato nisem ničesar slutila o odnosih med njim in Nižinskim. Bilo je precej kasneje, ko mi je nekdo pokazal, kako stojijo stvari in jaz preprosto nisem mogla verjeti. Nesmisel, sem vzklila, to ne more biti res — to je preveč strašno. Toda nazadnje sem ju pričela razumeti in mislim, da vem, kaj sta občudovala drug na drugem.«

NENARAVNI ODNOSI DO NIŽINSKEGA

Djagilev je bil ljubosumen na Nižinskega in ga je vedno nadzoroval — to je bil eden izmed razlogov, da ga je vedno ločeval od ostalih. Spominjam se, da sva z Nižinskim vadila »Sacre du printemps«, ko je moral Djagilev v Rusijo, da bi organiziral gostovanje. Njegov služabnik Vasilij Žukov naju je stalno nadzoroval. Vsakih dvajset minut je prišel v sobo. Vedno je imel kak izgovor: »Odprimo okno, tako je zadušljivo,« ali »Zaprimo okno, prepih je.« Toda ne bi mu bilo treba skrbeti; Nižinski me sploh ni opazil kot žensko. Popolnoma sva bila zatopljena v svoje delo.

Djagileva se spominjam kot velike, obvladujoče osebnosti. Bil je celo diktatorski. Toda imel je slaček glas, ki ga je uporabljal čisto zavestno, kadar je hotel koga očarati. Bil je povsod navzoč. Celotno ga ni bilo poleg, si lahko čutil njegovo senco. In magnetizmu njegove osebnosti, če ga je uporabil, se niso mogli upirati niti moški niti ženske. Pogosto je njegova osebnost koristila ansamblu. Večkrat kot ne je manjkalo denarja in potreben je bil ves Djagilev čar, da je prepričal plesalce in glasbenike, da so nastopili, čeprav niso dobili plače. Ljudi je znal pregovoriti. Svojo zmožnost prepričevanja je moral uporabiti leta 1912 z Dunajskim orkestrom, ko so vadili »Sarce du printemps«. Glasbo so kar sovražili. Odvrgli so instrumente in rekli, da je to »schweinereta« — umazana, obscena glasba. Bili so na tem, da napovedo stavko. Djagilev jim je precej časa prigovarjal in jih je nazadnje pregovoril, da so igrali — čeprav so tudi potem ves čas sabotirali.

ZDRUŽITELJ ČUDOVITIH UMETNIKOV

Nekoč drugič se je Djagilev glasno sporekel z Bakstom zaradi obleke, ki naj bi jo imel v nekem baletu. Djagilev jo je prvič videl na vaji. Nižinski je nosil nerodne hlače do kolen, pod njimi debele volnene nogavice in, kar je bilo najhuje, rdečo lasuljo. Djagilev je bil divji zaradi obleke, v kateri je bil njegov priljubljeni Nižinski videti smešen. Z Bakstom sta se kričala prepirala, toda nazadnje je zmagal seveda Djagilev. Bakstove obleke so zavrgli — tudi obleke, v katerih so nastopale baletke in Paquin je naredil nove kostume.«

Kar zadeva njegov pomen, pravi Marie Rambert: »Djagilev je nedvomno močno vplival na balet. Seveda bi postal ljudje kot Stravinski slavni tudi brez njega. Toda njegova veličina je bila v tem, da je združil toliko čudovitih umetnikov, da so lahko delali drug z drugim in reagirali drug na drugega. On jim je dal veličino in dal je veličino tudi baletu. Nikoli ne bi postala to, kar sem, če ne bi bilo njega.«

THE ILLUSTRATED LONDON NEWS

HELENA KODER IZBIRA TELEVIZIJSKI PROGRAM

ČETRKOVI RAZGLEDI:

MAKEDONIJA DANES

Avtor: Igor Gruden

OBIRANJE TOBAKA

ČETRTEK
16. NOV.
20.35

PRVI PROGRAM

Igor Gruden (se spominjate njegove Črne gore?) je pred mesecem, dvema obiskal z ekipo ljubljanske TV Makedonijo, se pravi makedonske vinograde (od štirideset tisoč prebivalcev na kavadarskem področju jih polovica živi od trte), riževa polja (spričo novega hidromelioracijskega sistema bodo že leta 1975 na bregalniškem področju pridelali riža za 9 odst. vseh jugoslovanskih potreb), tobakne nasade (Prilep), polja paradižnika in paprike (saj veste, po kaj hodimo septembra na trg), obiskal je industrijsko Makedonijo (danes je nacionalni dohodek SRM skoraj petkrat večji kot leta 1957, v veliki meri po zaslugi industrije, saj ta zdaj proizvaja dvanajstkrat več), turistično Makedonijo (Ohridsko, Prespansko jezero, zimski turizem, lov), obiskal makedonska mesta in mesteca, vasi in vasice. Saj najbrž še niste bili povsod tam?

IKO OTRIN: E = MC²

TV priredba in realizacija:

Dušan Prebil

Plešejo člani baleta SNG Maribor

IKO OTRIN

ČETRTEK
16. NOV.
22.00

PRVI PROGRAM

So dogodki, ljudje, pojmi, ki so tolikanj značilni za neko obdobje, za atmosfero določenega časa, da so njihova imena v našem besednjaku shranjena kot posebna dogovorjena znamenja. Tako npr odkritje Amerike še najmanjkrat omenjeno zaradi Kristofa Kolumba, tako je parni stroj verjetno prav tolikokrat zapisan v socioloških kot v tehničnih razpravah, tako, če rečemo nafta, pomeni toliko, kot če bi rekli gospodarstvo in politika 20. stoletja. In tako je Einstein eden od znakov za naš čas in njegov sloviti obrazec, po katerem je energija enaka masi pomnoženi s kvadratom hitrosti, pomeni tudi strah in negotovost, ki se je naselila v ljudi z atomsko bombo. Otrinov balet E = MC² je balet o človeku 20. stoletja, ki se boji uničenja, ki se noče navezovati na preteklost in ga je hkrati strah negotove prihodnosti. Avtor je delo postavil na oder mariborskega gledališča.

SEDEM MORIJ:

ATLANTSKI OCEAN

Avtor: Bruno Vailati

OBALA ATLANTIKA

PETEK
17. NOV.
22.10

PRVI PROGRAM

V današnji Vailatijevi oddaji bomo pluli po neizmernem Atlantiku in spoznavali njegove skrivnosti, njegove zaklade. Atlantski ocean je bogat (ob obalah Nove Fundlandije, Norveške, Islandije in Mavretanije se nalovi največ rib), prepredajo ga mogočni tokovi (zalivski tok, labradorski tok, slani tok ob norveški obali), ima izjemno bibavico (Mont St. Michel, zdaj otok, zdaj celina), veličanska potopljena pogorja (srednjeatlantski greben); čudoviti koralni grebeni rastejo iz njega ob ekvatorju in ledene gore se trgajo v megli severnih voda. V tej megli je potonila ena najlepših ladij, Andrea Doria, in avtor te oddaje bi ne bil, kar je, ko ne bi bil na tem križarjenju posnel tudi, kako se ljudje potapljaajo k njej.

ZAKAJ BI VESELO NE PELI

Vodja: Franek Trefalt

Scenarij: Marjan Stare

Režija: Anton Marti

ANTON MARTI

SOBOTA
18. NOV.
20.35

PRVI PROGRAM

Kadar se na televiziji začneja kaj novega, ciklus, niz, serija, potem velja na to posebej opozoriti. In danes je priložnost za to. Začenja se nova enournna sobotna oddaja, v kateri bodo prišli na račun, kot temu pravimo, vsi tisti, ki imajo radi takomenovane ansamble in domače viže in ki jih veseli izvedeti za kak star običaj, prisluhniti ljudskemu šalivcu, godcu. Oddaja bo na sporedu enkrat na mesec in vedno bo v njej zagodlo po pet ansamblov, veliko besedo v njej pa bo imelo tudi občinstvo v studiu (ti gledalci bodo vedno iz drugega kraja), pa tudi pred televizorji, saj bo moralo presoditi, komu od nastopajočih gre najboljša ocena. In — če boste že pred sprejemniki — ne pozabite, da bo po tej oddaji na sporedu prelep smučarski film.

Mala antologija jugoslovanske drame

DUŠAN S. NIKOLAJEVIČ: PREK MRTVIH

Režija: Predrag Bajetić

Igrajo: Sima Janičijević, Rahela Ferari, Ljuba Tadić, Dara Čalenić, Mira Stupica

MIRA STUPICA

PONED.
20. NOV.
20.35

PRVI PROGRAM

Grožljiva, moreča, mračnaška je današnja zgodba iz Male antologije. V središču te zgodbe namreč ni človek, tudi ljudje ne, temveč ugled neke družine. Kaj pa je to, ugled družine? Kakšen je ta ugled, da je treba do njega prek mrtvih? Poslušajte Zgodbi sta pravzaprav dve. Fant iz ugledne družine se zalubi v povsem neugledno dekle in ker »ugled družine« te zveze ne bi prenesel, se zaljubljenca odločita za smrt. Hčerka iz taiste družine, ki se je bila poročila z neprimernim človekom, pa bi zdaj lahko dobila primerne partnerja, ko bi ne bilo tega nemogočega moža. In ugledna družina ustvari tako ozračje, da mora nesrečni zet narediti to, kar vsi pričakujejo od njega. Pričakujejo pa samomor.

IRENE SHEER

Zabavno-glasbena oddaja

Realizacija: Stane Sumrak

Kamera: Ubald Trnkoczy

IRENE SHEER

TOREK
21. NOV.
18.35

PRVI PROGRAM

Irene Sheer je prvič prišla v Ljubljano menda pred dvema letoma. Prišla je pet na Slovensko popevko skupaj s skupnico angleških pevcev in godcev. Že takrat je s svojim prijetnim petjem pa s preprosto ljubkostjo obblečena v živopisane hipijevske barve očarala slovensko občinstvo. Letos, ko je bila ljubljanska zima najmanj prijazna, je spet prišla in v megleni, plundrasti Ljubljani, pravzaprav v mestnem avtobusu posnela svoj mali show, prav nič siv in dolgočasen. Avtobus ni bil čisto navaden avtobus; v njem so bili potniki, že res, pa tudi šofer in sprevodnik. A voznja je bila vseeno posebna: šofer je bil k sreči pravi šofer, sprevodnik pa — tudi k sreči — Andres Valdes.

OBJEMI IN POLJUBI

Svedski film

Scenarij in režija: Jonas Cornell

Igrajo: Sven-Bertil Taube, Agneta Ekman, Lena Granhagen, Bolf Larsson

STREHA NAD GLAVO?

TOREK
21. NOV.
20.35

PRVI PROGRAM

Takole se v današnjem filmu sučejo stvari: John, pisatelj in še bolj bohem, se, ker ga je prijateljica postavila pred vrata, zateče k prijatelju iz šolskih dni, Maksu. Prijatelja skleneta pogodbo: Maks bo odstopil Johnu košček svoje strehe nad glavo, John mu bo pa za strežaja. Do tu bi stvar še kar šla. Toda Maks ima tudi ženo (Evo) in tudi Johnu se življenje v dvoje zdi prijetnejše, pa zato povabi k sebi, se pravi k Maksu in Evi, novo prijateljico Kic-kan. Tu pa stvar ne gre več. Maks in Eva, sita gostov, ki pravzaprav nista bila povabljeni, skujeta zaroto: Eva bo zapeljala Johna in Maks bo imel razlog, da ga vrže iz hiše. A pri taki preračunljivosti se človek lahko tudi ušteje. In se.

PIONIRJI KOT REKLAMA

Svoje dni se je sarajevska televizija — v širši jugoslovanski javnosti le malokdo ve, da sploh obstaja, čeprav se navzven izpricuje s tako popularnim imenom, kot je Rajko Petrov Nogo! — v splošni jugoslovanski festivalomaniji zatekla k nečemu posebnemu: nasproti tisočim jugoslovanskim festivalom zabavne glasbe je postavila svojega — otroškega. Pionirji so se preskušali, in to je prenašala vsa državna televizijska mreža, kako lahko kdo posnema kakšnega znanega popevkarja. Takrat se mi je zdelo, da gre za posebno zastrupljanje naše zlate mladine z duhom cenenege popevkarskega tekmovalstva. Kakor da bi hoteli otroke že vnaprej pripraviti na to, da si bodo morali v prihodnosti služiti svoj kruh z bolj ali manj uspešnim spakovanjem.

Slovenska (ljubljanska) televizija se je enako in sorazmerno s tekmovalnim duhom lotila posebnega pionirskega kviza z naslovom »Vsi vse vemo«. Pionirske tekmovalne ekipe se merijo za čast in slavo svojih šol, ob tridesetletnici pionirske organizacije se merijo v znanju, vnaprej predpisanem, seveda, v vednosti o naši komaj pretekli preteklosti. Imeli

smo priložnost gledati tak dvoboj med pionirji iz Celja in Kranja. In ob tem smo se zamislili: že lepo, da se lahko pionirji kosajo v znanju, ampak kako nerodno, da se znanje tudi na televiziji meri s tistimi osovraženimi ocenami od ena do pet; kako nerodno, da skušamo kvizovske manire starejših adaptirati na mlajše in te mlajše že vnaprej pripraviti na površno kosanje površnega in vnaprej predpisanega znanja; morebiti za ceno najrazličnejših Orlovičev (v našem primeru vodi pionirski kviz Rado Časl). A če že pristanemo na takšno površinsko razkazovanje znanja; ali se res ne moremo ogniti poceni reklami? Čemu je potrebno ob nagradah za nedolžne pionirje toliko poudarjati tovarno »Ela« pa »Mladinsko knjigo«, ki da izdaja najbolj kvalitetno literaturo za otroke in mladino? Že razumemo, da pride s takšno reklamno televizijo ceneje skozi, a spet ne moremo verjeti, da bi nakup nekaj revnih darilnih knjig ali smučk za suho treniranje televizijo stalo preveč. Da ne bo nespornost: želimo, da pionirskih televizijskih oddaj ne bi izkoriščali za poceni reklamne namene.

H. V.

Kanadčan Nichols je bil Callaganov pomočnik. Sedel je v kotu prazne točilnice, ko je vstopil njegov šef. Callagan je najprej stopil k točilni mizi, kjer si je vzel viski s sodo, in se potem obrnil k Nicholsu.

»Kaj je torej hotel Winter? Je v kaši?»

»V vražji kaši. In to sem mu tudi povedal.«

»Za kaj pa gre?»

Nichols je najprej izpil svoj viski. »Tisti hip, Charlswood, je bil pred dvema dnevoma ubit na poti med svojo in Winterjevo hišo. Policija zdaj šari okoli in povsod vtika svoj nos. Winter se boji, da ga bodo aretirali. Jaz osebno sem prepričan, da ga bodo. Zakaj pa misli, da mu boš prav ti lahko pomagal, res ne vem.«

»Ali misliš, da je on ubil Charlswooda?»

Nichols je vzel prazna kozarca in prinesel spet polna.

»Poslušaj. Winter je dolgoval Charlswoodu precej denarja. Ko je ta zvedel, da jo namerava Winter po tihem odkuriti v Kanado, ga je hotel obiskati, toda k njemu ni prišel. Našli so ga mrtvega kakih dvajset metrov od telefonske govorilnice. Morilec je bil najbrž v govorilnici ali pa za njo.«

»Zdaj razumem,« je rekel Callagan. »Ti misliš, da ga je Winter. Nimaš pa nobenih dokazov.«

»Priznam,« je potrdil Nichols. »A poslušaj naprej. Winter ima ženo... Ali me poslušas?... Pred približno šestimi meseci ga je zapustila. Zdaj stanuje v

»Zakaj naj bi ga imela rada? Nimam ga za kaj imeti, vendar to še ne pomeni, da bi bila vesela, če bi bil obdolžen umora. Če seveda ni kriv!«

»Ali bi mi lahko povedali, kaj vse se je zgodilo tistega dne, ko je bil ubit Charlswood?»

»Zakaj pa ne, gospod Callagan,« je rekla. »Kakor že veste, je bil moj mož dolžan Charlswoodu precej denarja. Tudi meni je še dolžan. Prejšnji popoldan sem vprašala moža, kaj misli s mojo vzdrževalnino. Bil je zelo grob in zagrozil je, da bo odšel v Kanado, samo da se me reši. Od njega naj ne pričakujem niti ficka. Drugi dan sem telefonirala gospe Charlswoodovi in jo prosila, naj pokliče k telefonu svojega moža. Ker ga še ni bilo doma, sem ji dala svojo telefonsko številko in ji povedala, da imam zelo nujno sporočilo. Poklical me je malo pred sedmo uro. Povedala sem mu, kaj mi je rekel mož, in mu svetovala, naj pohiti, če hoče dobiti od Winterja še kak dinar.«

»In kaj je menil Charlswood?»

»Da bo obiskal mojega moža in se z njim pogovoril.«

»Rekli ste mu tudi, naj bo previden. Ali ste imeli kak poseben vzrok za to?» je vprašal Callagan.

»Seveda,« je odgovorila. »Pa še teh ten vzrok sem imela. Dobro poznam svojega moža. Nekoč je celo grozil, da bo Charlswooda ubil, če mu ne bo dal miru.«

»Ampak Charlswood ni vzel resno tega opozorila?»

»Ne, ni, rekel je, da Winter več govori kot naredi.«

West je potrdil. »Winter je imel vzrok in možnost, da se znebi svojega soseda Charlswooda.«

»Nikar ne mislite, da hočem kaj vplivati. Imam namreč vtis, da gospa Winter, čeprav ne bi bila kdo ve kako žalostna, če bi videla svojega moža obešenega, sama bolj malo verjame, da je on ubil Charlswooda.«

»Kaj hočete s tem reči?»

»Vedel sem, da vas bo to zanimalo,« se nasmehnil je Callagan. »Govoril sem že z gospo Winterjevo. Namignila je, da se nekaj plete med Charlswoodovo in njenim možem. To pa spremeni zadevo, kajne?»

»Lahko bi se tako reklo,« je potrdil West.

»Ko je Winterjeva telefonirala Charlswoodu, mu ni povedala samo to, da misli njen mož odpotovati z njegovim denarjem v Kanado, ampak mu je razkrila še to, da bo z Winterjem odpotovala tudi njegova žena. Ali zdaj razumete?»

West je vzel iz žepa beležnico in si nekaj zapisal. »Razumem,« je potem rekel. »Po tem telefonskem pogovoru se je Charlswood najprej pogovoril s svojo ženo in ji je dejal, da bo Winterju preprečil njegove namere.«

»Tako bi bilo lahko, seveda,« je rekel Callagan. »Charlswood je bil ubit na križišču, nekaj metrov od telefonske govorilnice. Ustreljen je bil v hrbet. Seveda bi ga bil lahko Winter, če ga je čakal za govorilnico. Lahko pa ga je ubila tudi Charlswoodova, če mu je sledila. Najbrž bi ji možev pogovor z Winterjem ne bil preveč všeč.«

da bo zdaj on enkrat poskusil prestrašiti njega. Potem se je odpravil Winterju.

»Kaj pa ste vi delali, gospa?« je vprašal inšpektor West. »Ste tudi vi odšli za njim?»

»Ne, jaz sem ostala doma!«

»Gospa, ali se niste morda premislili, ko je vaš mož že odšel, in sklenili, da boste še enkrat govorili z njim? Ali niste tudi vi odšli ven in se mu pridružili?»

»Ne, zakaj naj bi to storila?»

»Vnaprej se opravičujem za neprijetno vprašanje,« je nadaljeval West. »Ali ste, gospa Charlswoodova, popolnoma prepričani, da ste mi povedali vse, kar je vaš mož zvedel od gospe Winterjeve?»

Presenečeno je pogledala in odgovorila s spremenjenim glasom: »Ne razumem vas!«

»Razložil vam bom. Gospa Winterjeva je rekla vašemu možu, da mislite tudi vi odpotovati z Winterjem!«

»To je laž!»

»Zal mi je, če sem vas užalil, gospa Charlswoodova. Imam še dve ali tri vprašanja. Na ta mi boste laže odgovorili.«

Callagan je vstal. »Gospod inšpektor, zmenjen sem z Nicholsom. Mogoče je našel kaj novega. Pozneje se bom vrnil po vas.«

»Prav!« je rekel West. »Čakal vas bom!«

Callagan je odšel iz salona in se za trenutek zadržal v predsobi. Telefon ga je na nekaj spomnil. Sel je k mizici in pogledal v beležnico, kjer so bile zapisane neke številke. Skomignil je z rameni in počasi odšel proti Winterjevi hišici.

ZAPOMNIL SEM SI NJENO ŠTEVILKO

PETER CHEYNEY

drugem delu mesta, približno pet kilometrov od Winterjeve hiše. Me poslušas?... No, pravi! Tisto popoldne je telefonirala Charlswoodovi ženi. Rekla je, da bi rada govorila z njenim možem. Ko je zvedela, da ga ni doma in da bo prišel med peto in sedmo uro zvečer, je prosila, naj jo pokliče on, ker mu mora sporočiti nekaj zelo pomembnega. Povedala je tudi svojo telefonsko številko... Ali me poslušas...?»

»Poslušam, poslušam.«

»Nekaj čez peto uro se je Charlswood vrnil domov. Poklical je Winterjevo. Povedala mu je, da se namerava njen mož preseliti v Kanado. Če hoče dobiti kaj svojega denarja, mora pohiti. Potem je še rekla, da je Winter zelo nevaren mož. Nekoč je menda pred njo grozil, da bo Charlswoodu poslal kroglo v glavo, če bo kaj preveč sitnari. To je vse! Zdaj pa povej, ali ti vse to kaj pove ali ne?»

Callagan je skomignil z rameni:

»Ali policija to ve?»

»Prav gotovo, saj je Charlswood povedal svoji ženi, kaj mu je zaupala Winterjeva.«

»Lepo! To pa nič kaj dobro ne kaže za našega klienta.«

»Prav gotovo ne,« se je strinjal Nichols.

»Kje je bil Winter, ko so Charlswooda ubili?»

»Sprehajal se je po igrišču za golf.«

»Zelo pametno, kajne!«

»Se vprašas,« je odgovoril Nichols, potem pa vzel iz žepa ovitek. »Tukaj imam petsto funtov od Winterja. Rekel je, da je že veliko slišal o tebi in tvoji iznajdljivosti. Zato je prepričan, da boš našel kako luknjo in ga potegnil iz te godlje.«

Gospa Winter je morala biti nekoč lepa ženska, sedaj pa je bila njena zunanost precej žalostna.

»Zal mi je, da vas nadlegujem, gospa Winter. Jaz sem privatni detektiv Callagan in vaš mož me je prosil, naj ga zastopam. Saj poznate zadevo?»

Pokimala je. »Mislim, da ga bodo zaprli.«

»Najbrž res,« je odgovoril Callagan. »Tudi sam se boji tega, vendar bom skušal ugotoviti, ali bi se dalo storiti.«

»Pa imate kaj upanja na uspeh?»

Callagan se je nasmehnil. »Gospa Winter, zdi se mi, da nimate preveč radi svojega moža, kajne?»

Callagan je vstal. »Hvala vam, gospa Winter. Bojim se, da je vse obrnjeno proti vašemu možu, in nič ne kaže, da bi se zanj dobro končalo. Kolikor lahko ocenim, nihče drug ni imel niti vzroka niti možnosti, da bi bil ubil njegovega soseda.«

Gledala je skozi okno. »Tudi jaz mislim tako,« je potem rekla z negotovim glasom.

»Na kaj mislite zdaj, gospa Winter?« je vrtal Callagan. »Če veste še kaj, je vaša dolžnost, da poveste, četudi zdaj ne marate svojega moža! Upam, da se tega zavedate!«

»Mogoče je moj sum neupravičen,« je rekla pridružno, »ampak ko ste že rekli, da nihče drug ni imel ne vzroka ne možnosti...«

»Razumem,« jo je spodbujal Callagan. »Torej naj bi bil še nekdo, ki bi imel vzrok in možnost, da ubije Charlswooda?»

Pomenljivo se je nasmehnila: »Za Charlswoodovo namero, da bo obiskal mojega moža, je vedela tudi njegova žena.«

»Zakaj pa bi gospa Charlswood ubila svojega moža?»

Spet pomenljivo nasmešek. »Iz prav vsakdanjega vzroka... Se vedno ne razumete, zakaj sem že šest mesecev proč od moža? Mogoče sem pa še kaj drugega povedala gospodu Charlswoodu, tako da je imel še en razlog več, da se je odpravil k Winterju.«

»Zdaj razumem! Vi mislite, da Winter sploh ni mislil odpotovati v Kanado, ker sta imela nekaj z gospo Charlswoodovo?»

»Nič ne bom rekla, gospod Callagan. Povedala sem vam le to, kar vem. Lahko še kaj storim za vas?»

»Ne, hvala, mislim, da je to vse!... Ali lahko telefoniram od vas v svojo pisarno? Naročil bi tajnici, naj me vsi počakajo.«

Bilo je sedem ura, ko je Callagan stopil v bar »Dixie«. Glavni inšpektor West je stal pred točilno mizo.

Callagan se je ljubeznivo nasmehnil. »Ali se motim, če mislim, da je moj klient osumljenec številka ena?»

»Nikoli se ne ve. Vi gotovo ne veste kaj določnejšega v tej zadevi?»

»Jaz sem za zakon in pravico,« je odgovoril Callagan. »Lahko da nam je kaka stvarca ušla. Ste se že pogovarjali z gospo Winter?»

Odpravila sta se iz bara in odšla proti Charlswoodovim. Med potjo je West potipal Callagana.

»Vem, da delate za Winterja in da vam je dal lep kupček denarja, da bi ga izrekli iz te kaše. Upam, da nimate v načrtu kake svoje posebne kombinacije?«

Charlswoodova je bila ženska okrog štiridesetih let in zelo simpatična, negovana in elegantna. Callagan jo je z veseljem ogledoval. Inšpektor West je prvi spregovoril.

»Zal mi je, gospa, da vas moram vznemirjati. Jaz sem inšpektor West in naložena mi je naloga, da raziščem nesrečno smrt vašega moža. Rad bi vas nekaj vprašal.«

»Sedita gospoda in vprašajta, kar želite.«

»Gospa Charlswoodova, rad bi, da mi natančno poveste, kaj se je zgodilo na dan smrti vašega moža.«

»Prav, gospod West,« je rekla. »Popoldne je telefonirala gospa Winterjeva. Njen mož stanuje v hišici na koncu igrišča za golf. Ona stanuje približno pet kilometrov od tukaj. Hotela je govoriti z mojim možem. Povedala sem ji, da se še ni vrnil iz mesta, in jo vprašala, ali lahko pove meni. Pa je rekla, da mora nujno govoriti osebno z mojim možem.«

»Vi ste gotovo slutili, kaj je pozneje povedala vašemu možu?» je vprašal West.

»Oh, seveda. Vedela sem, da je njen mož dolžan mojemu možu precej denarja. Mislija sem, da ne more biti nič drugega...«

»Nadaljujte, gospa Charlswoodova,« jo je spodbujal inšpektor.

»Zagotovila sem gospe Winterjevi, da bom povedala možu. Povedala mi je še številko svojega telefona. Ko je moj mož okrog sedme ure prišel domov, jo je takoj poklical. Jaz sem odšla v svojo sobo. Kmalu je prišel za menoj in mi povedal, kaj mu je dejala Winterjeva: da namerava njen mož oditi v Kanado. Svetovala mu je, naj pohiti, če hoče dobiti kaj denarja nazaj. Dodala je, da je Winter lahko nevaren, in naj bo previden.«

»Kaj pa je mislil vaš mož?» je vprašal West.

»Ni vzel preveč za hudo. Rekel je, da ga je imel Winter navado strašiti in

Nichols je spet pil dvojni viski, ko je Callagan stopil v bar.

»Torej nič novega?»

»Misliš? Je že opravljeno? Zaslužil si tistih petsto funtov, ki ti jih je dal Winter.«

»Pripoveduj!« je rekel Callagan.

»Winter ima alibi. Nihče mu ga ne more spodbiti. Torej poslušaj. Charlswood je bil ubit okrog sedme ure in deset minut. Winter pravi, da se je ta čas sprehajal po igrišču za golf.«

»Saj vem, kaj je rekel!«

»Vsekakor je zanimivo, da je to tudi res. Mož, ki ima na skrbi igrišče, je takrat kosil travnik pri enajsti luknji na drugi strani igrišča. Ob sedmi uri in pet minut je videl Winterja. Sel je kakih deset metrov od njega. Nemogoče je, da bi utegnil priti na kraj, kjer je bil ubit Charlswood. To ga rešuje.«

»Zelo dobro,« je rekel Callagan. »Temu se niti ne čudim.«

Nichols ga je debelo pogledal.

Callagan je pograbil klobuk in zamrmral: »Pojd z menoj, pa boš razumel.«

Sobarica pri Charlswoodovih je sprejela Callagana in Nicholisa in ju peljala v salon. Inšpektor West je sedel pri mizi in listal po svoji beležnici.

»Primer je rešen, inšpektor!« je vzkliknil Callagan.

»Kako to mislite?« je nejeverno vprašal West.

»Winter ima trden alibi. Vrtnar golf kluba ga je videl ob sedmi in pet minut nedaleč od enajste luknje.«

»To je nemogoče,« se je vmešala Charlswoodova.

»Vašega moža je ubila gospa Winterjeva,« je mirno nadaljeval Callagan. »Zmenjena je bila s svojim možem. On bi odpotoval z vašim denarjem v Kanado in ona z njim. Dejstvo, da sta že šest mesecev živela narazen, jima je prav prišlo. Ko vam je telefonirala, je dobro vedela, da vašega moža ni doma.«

»Kako to?« West ni mogel skriti svojega presenečenja.

»Ker je čakala v telefonski govorilnici,« je pribil Callagan. »Od tam je videla hišo. Gospe Charlswoodovi je dala številko svojega telefona. Ta številka je še zdaj napisana v beležnici v predsobi. Toda to ni številka telefona v stanovanju Winterjeve, ampak številka telefonske govorilnice, kjer je čakala, da pride Charlswood.«

Inšpektor West je zažvižgal.

»Zelo spretno izmišljeno,« je nadaljeval Callagan. »Winterjeva je sporočila Charlswoodu, da ga namerava njen mož ogoljufati in da misli njegova žena pobegniti z Winterjem. Oba sta torej vedela, da bo Winter glavni osumljenec, zato sta poskrbela za njegov alibi. Ni sta pa mislila, da bo lahko kdo osumil njo.«

West je vzel svoj klobuk.

»Mislim, da moram takoj h gospe Winter. Vsa sreča, Callagan, da ste pogledali v beležnico v predsobi.«

»To ne bi bilo dovolj,« je široko odgovoril Callagan. »Sreča me je našla danes, ko sem obiskal gospo Winter in jo prosil, ali smem pri njej poklicati v svojo pisarno. Zapomnil sem si številko njenega telefona.«

»Povrn tega,« je nadaljeval, »se ne morem strinjati z vašimi ostrimi besedami na račun učinkovitosti francoske policije nasploh. Rad bi vas spomnil, da je predsednik ukazal popolno tajnost pri tej preiskavi. Zato ni bilo mogoče, da bi vsem podeželskim postajam zaukazali vsesplošen lov za tem Dugganom, kajti ves tisk bi se razpisal o njem. Dugganova hotelska prijavnica je bila oddana ob običajnem času in je z redno pošiljko prišla v Lyon. Šele tam so ugotovili, da gre za človeka, ki ga iščemo. Tudi ta zamuda je bila neogibna, če seveda ne želimo uprizoriti javnega lova na Duggana, kar pa ukazi ne dopuščajo.

In še zadnje: Duggan se je v hotelu prijavil za dva dni. Ne vemo, zakaj se je danes ob enajstih dopoldne premislil in se odločil za odhod.

»No prav, imeli smo smolo, hudo smolo,« se je vmešal minister. »Kljub temu pa ostane še vprašanje, zakaj niste nemudoma začeli iskati avtomobila, komisar?«

»Strinjam se, gospod minister, da je bila to v luči kasnejših dogodkov napaka. Upravičeno sem domneval, da je Duggan v hotelu in da bo v njem tudi prenočil. Če bi se vozil kje v bližini in bi ga ustavil kakšen prometnik, bi Šakal nič hudega slutečega policista skoraj gotovo ustrelil in nato pobegnil...«

»Kdaj pa ste policijo opozorili na beli alfa romeo?« je vprašal Max Fernet, šef Police judiciaire.

»Ukaz sem izdal ob 5,15 popoldne pred hotelom,« je odvrnil Lebel. »Vse večje prometne patrole so ga morale dobiti do sedmih, nočne dežurne enote v vseh večjih mestih pa bodo seznanjene z njim, ko nastopijo službo. Ker je Duggan nevaren, sem javil, da je avto ukraden, ter izdal navodila, da je treba avto nemudoma prijaviti okrajni postaji in da naj se mu ne približa noben posameznik. Če se tukaj prisotni odločijo, da je treba ukaz spremeniti, moram zaprošiti, da prevzamejo popolno odgovornost za vse, kar lahko sledi.«

Dolgo je bilo vse tiho.

»Na žalost življenje nekega policista ne more stati na poti zaščite francoskega predsednika,« je zamrmral polkovnik Rolland. Videti je bilo, da se večina strinja.

»To popolnoma drži,« je pritrdil Lebel. »Pod pogojem, da lahko en sam policist ustavi tega človeka. Toda večina mestnih in podeželskih policistov so navadni ljudje in ne profesionalni strelci. Šakal pa je profesionalce. Če ga ustavi, če ubije enega ali dva policista, spet pobegne in igrine, se bomo znašli pred dvema problemoma: morilec bo nedvoumno opozorjen in se bo morda zatekel k novi preobleki, o kateri nič ne vemo, vsi časopisi pa se bodo na prvih straneh razpisali o dogodku, ki ga ne bomo mogli pojasniti. Če bo pravi Šakalov razlog za bivanje v Franciji ostal skrivnost dva dni po tistem, ko se bo začelo streljanje, bom močno presenečen. Tisk bo v nekaj dneh vedel, da namerava ubiti predsednika. Če bi kdo med prisotnimi želel to pojasniti generalu, se rade volje odpovedujem tej preiskavi in jo prepustim komu drugemu.«

Nobenega prostovoljca ni bilo. Kot ponavadi se je sestanek zaključil okrog polnoči. Pol ure zatem je bil petek, 16. avgusta.

Modri alfa romeo je zapeljal na Place de la Gare v Usselu, ko je bila ura že skoraj ena. Nasproti železniške postaje je bila kavarna, ki je še niso zaprli, in nekaj poznih potnikov, ki so čakali na vlak, je sedelo ob kavi. Šakal si je šel z glavnikom skozi lase in stopil mimo zloženih miz in stolov na terasi naravnost k točilni mizi.

Medtem ko so mu pripravljali sendviče in ko je kava curljala skozi filter v aparatu, se je ozrl naokrog, da bi našel telefonsko govornico. Ni je bilo, a na koncu pulta je stal telefon.

»Imate lokalni imenik?« je vprašal natakarka. Ta mu je brez besed namignil proti kupu imenikov, ki so ležali na polici za pultom.

»Prosim,« je dejal.

Baronovo ime je bilo pod oznako Chalonniere, M. le Baron de la... naslov pa je bil Dvorec La Haute Chalonniere. Šakal je to že vedel, a vasi na svoji avtomobilski karti ni mogel najti. Toda telefonska številka je bila vpisana pod Egletons in tega je zlahka našel.

Bilo je malo pred drugo, ko je zapeljal mimo kamna z oznako »Egletons, 6 km« in se odločil, da bo pustil avto nekje v gozdu, ki je obdajal cesto.

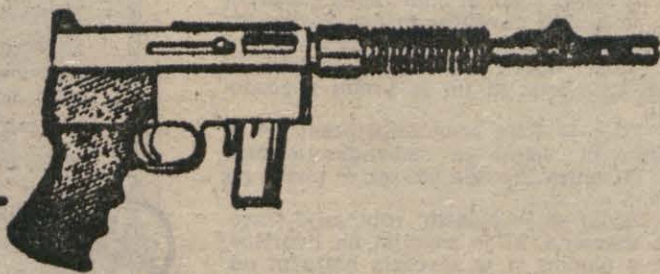
Po nekaj sto metrih vožnje je našel gozdno pot, ki jo je od ceste ločila lesa, okrašena z napisom »Chasse Privée«. Šakal je odsunil lesa, zapeljal avto v gozd in zaprl lesa za sabo.

Od tod je zapeljal pol milje daleč v gozd. Končno je ustavil in vzel iz predala klešče in baterijo.

Celo uro je prebil pod avtom in vlačil na gozdna tla so mu premočila hrbet. Končno so bile še zadnje jeklene cevi z deli puške odstranjene iz skrivališča in

FREDERICK FORSYTH

OPERACIJA ŠAKAL

OAS, organizacija, ki se ni strinjala z odločitvijo predsednika de Gaulle, da Alžirija postane neodvisna, je leta 1962 sklenila pripraviti drugi atentat na francoskega predsednika. V ta namen so izbrali, za pol milijona dolarjev, poklicnega morilca, plavalasega Angleža, ki mu pravijo Šakal. V priprave za atentat pa se je vmešala Akcija, služba 5 francoske tajne službe, ki je izvedela, da OAS namerava umoriti de Gaulle. Francoski predsednik, ki ga je notranji minister Frey obvestil o odkritju, je prepovedal kakršnokoli preiskavo. Frey ni odnehal. Sklical je tajni sestanek, na katerem so sklenili, da bo Šakala skušal izslediti komisar Claude Lebel. Sestanek pa ni ostal tajen. Karieristični polkovnik Saint-Clair de Villauban je svoji ljubici Jacqueline, ki vohuni za OAS, izklepetal, da v Elizejski palači

že vedo za Šakalovo poslanstvo. Ta pa se je medtem že odpravil na pot, tako da ga OAS ni utegnila opozoriti na nevarnost. Lebel o morilcu, razen nadimka ni vedel ničesar, zato je zaprosil svoje kolege pri tujih policijah za pomoč. Pravo sled je našel Brynn Thomas iz Scotland Yarde, ki je ugotovil, da je Šakalovo pravo ime Charles Calthrop. Calthrop alias Šakal je v tem času v Franciji in niti ne sluti, da ga francoska policija že zasleduje. Kljub temu je previden. Najeti avto prebarva v modro in namesto italijanske pritrdi francosko registrsko tablico. Do dneva, ko naj bi umoril de Gaulle manjkata še dva dneva, zato Šakal sklene, da se bo skril pri francoski baronici de la Chalonniere, ki je v neki zakotni gostilni — nič hudega sluteč — nasedla Šakalovemu zapeljevanju.

Šakal jih je spravil v kovček s starimi oblečili in vojaškim plaščem. Še zadnjič je pregledal avto in se prepričal, da v njem ni pustil nič takega, kar bi dajalo vedeti, kdo ga je vozil, potem pa ga pogljal v bližnje grmovje rododendrona.

Nato je s kleščami narezal veje z bližnjih grmov in z njimi prekril vrzel, ki jo je napravil alfa romeo. Po uri dela avtomobila ni bilo več opaziti.

Nato je privezal en konec kravate na roč prvega kovčka, drugi konec pa na drugega, si ju optal na rame in vzel v vsako roko še preostala dva kosa prtljage. Odpravil se je nazaj proti cesti.

Pot je bila počasna. Vsakih sto metrov se je ustavil, odložil kovčke in se z vejo v roki odpravil nazaj, da bi pometel sledove, ki jih je na mahu in vejičah pustil alfa romeo. Celo uro je potreboval, da je prišel do ceste, in pol milje daleč po njej.

Obleko je imel umazano in vlažno, srajca se mu je lepila na hrbet in zdelo se mu je, da ga mišice nikdar več ne bodo nehale boleti. Razložil je kovčke v vrsto, se usedel na tla in začel čakati, da bo nebo na vzhodni strani nekoliko svetlejša kot obdajajoča ga noč. Podeželski avtobusi, je pomislil, začnejo zgodaj voziti.

A imel je srečo. S senom naložen kmečki tovornjak namenjen v bližnje mesto je pripeljal mimo že ob 5,50.

»Se vam je pokvaril avto?« je zavpil sofer in zapeljal počasneje.

»Ne. Za konec tedna sem dobil v taboru pristo in zdaj stopam domov. Sinoči sem prišel do Ussela in se odločil, da grem še naprej do Tulle. Tam imam strica, ki mi lahko najde mesto v kamionu, da pridem do Bordeauxa. Prišel sem samo do sem.« Nasmehnil se je soferju, ki se je zasmehal in skomignil.

»Ste pa res neumni, da ponoči hodite okrog. Ko se stemni, ne pride nihče več tu mimo. Skočite gor, odpeljal vas bom do Egletons, tam pa lahko poskusite naprej.«

Tri četrt na sedem je bilo, ko sta se pripeljala v malo mesto. Šakal se je zahvalil soferju in se napolnil v bližnjo kavarno.

»Imate tukaj kakšen taksi?« je vprašal natakarka, ko je pil kavo.

Natakarka mu je dal številko telefona in Šakal je poklical postajo za taksi. Zvedel je, da bo en avto prost čez pol ure. Med čakanjem je odšel na stranišče in se pri lijaku umil kolikor se je pač dalo; tudi preoblekel se je in si umil zobe, ki so bili kosmati od cigaret in kave.

Taksi, star razmajan renault je prišel ob pol osmih.

»Poznate vas Haute Chalonniere?« je vprašal voznika.

»Menda ja.«

»Kako daleč je?«

»Osemnajst kilometrov.« Možak je s palcem pomignil proti goram. »V hribih.«

»Odpeljite me tja,« je rekel Šakal, spravil en kovček na sedež, druga dva pa na streho in sedel v avto.

Taksistu je naročil, naj ga odloži pred Cafe de la Poste na vaškem trgu. Ni treba, da taksist iz bližnjega mesta ve, da gre v dvorec. Ko je taksi odpeljal, je Šakal odnesel prtljago v kavarno.

V kavarni je bilo mračno in hladno. Bolj slišal je, kot videl, kako so se gostje zganili za mizami, da bi si ogledali neznanca. Na kamnitih tleh so zaklopotala cikle in stara kmečka ženska v črni obleki se je odlepila od skupine poljskih delavcev in stopila za točilno mizo.

»Monsieur?« je zahreščala,

Odložil je prtljago in se sklonil na pult. Domači, je opazil, pijejo rdeče vino.

»Un gros rouge, s'il vous plait, madame.«

»Kako daleč je pa grad, madame,« je vprašal, ko mu je nalivala vino. Str.

mo si ga je ogledala s pretkanimi črnimi očmi.

»Dva kilometra, monsieur.«

»Moram priti v grad,« je rekel.

V krogu kmetov, ki so ga opazovali izza mize, se ni nič zganilo. Nihče mu ni povedal, kako bi lahko prišel tja. Iz žepa je potegnil bankovec za sto funtov.

»Koliko je vino, madame?«

Ostro je pogledala novi bankovec. Med modrimi bombažastimi srajcami in hlačami za njegovim hrbtom je zašumelo.

»Tega vam ne morem menjati,« je rekla starka.

Zavzdihnil je.

»Če bi le bil kdo s kamionom, mogoče bi lahko menjal,« je rekel.

Nekdo je vstal in mu stopil za hrbet.

»V vasi je kamion, monsieur,« je zagtegnil glas.

Šakal se je zaigrano presenečeno obrnil.

»Je mogoče vaš, mon ami?«

»Ne, monsieur, poznam pa lastnika. Mogoče bi vas peljal do gradu.«

Šakal je prikimal, kot bi pretehtaval predlog.

»Kaj pa pijete?«

Kmet je pokimal starki, ki je nalila še en kozarec rdečega vina.

»Pa vaši prijatelji? Vroč dan je. Užeja človeka.«

V neobritem obrazu se je zasvetil nasmeh. Kmetje so pokimali ženski, ki je skupini za mizo odnesla dve polni steklenici vina. »Benoit, pojdi po kamion,« je naročil kmet in eden od možakov je na dušek spil kozarec vina in odšel ven.

Kmetje iz Auvergna imajo verjetno vsaj to dobro stran, je razmišljal Šakal, ko se je po razdrapani cesti peljal zadnja dva kilometra do gradu, da trmasto držijo jezike — vsaj pred tujci.

Colette de la Chalonniere je sedela v postelji, pila kavo in že drugič brala pismo. Jeza, ki jo je pograbil ob prvem branju, se ji je ohladila in nadomestil jo je nekakšen naveličan odpor.

Razmišljala je, kaj na svetu naj počne s svojim življenjem. Po lepi vožnji iz Gapa jo je včeraj popoldne pozdravila doma samo stara Ernestine, služkinja, ki je delala v gradu še v času Alfredovega očeta, in pa Louise, nekdanji kmečki fant, ki se je poročil z Ernestine, ko je bila še navadna sobarica.

Ernestine in Louise sta bila zdaj tako rekoč skrbnika gradu, kjer sta bili dve tretjini sob zaprti in prekriti s prevlekami za prah.

Spet je pogledala izrezek iz pariškega časopisa za mondeno družbo, ki ji ga je poslala pozorna prijateljica. Vanjo je zrl obraz njenega moža, ki se je neumno smehljaj v fleš in gledal napol v kamero napol pa v mogočne prsi zvezdice, ki ji je kukal prek rame. Kabaretna plesalka, nekdanja barska hostesa, ki je baje izjavila, da se bo, upa, nekega dne lahko poročila z baronom, ki je njen zelo dober prijatelj.

Ko je gledala zgubani obraz in uveli vrat postarnega barona, je nedoločno pomislila, kaj se je zgodilo s tistim čednim mladim kapetanom iz odporniškega gibanja, v katerega se je zaljubila leta

NEPREKLICNO NAROČAM KNJIGO: OPERACIJA ŠAKAL

FREDERICK FORSYTH

Cena 45,00 din

Priimek in ime

Ulica

Poštna št. in kraj

Štev. os. izkaznice

Datum

Podpis

Izpolnjeno naročilnico pošljite na naslov: ČGP »DELO« Prodajna služba, Tomšičeva 1, 61000 Ljubljana Žiro račun 50102-601-20012

1942 in se leto kasneje, ko je pričakovala sina, z njim poročila.

Bila je osemnajstletno dekle, kurirka odporniškega gibanja, ko sta se seznanila. Vitki poveljnik sredi tridesetih let, ki so ga poznali pod ilegalnim imenom Pegaz, ji je osvojil srce.

Po vojni je dobil v svoje roke vsa posestva in družinsko premoženje. Njegov oče je umrl od srčnega napada, ko so Francijo preplavile zavezniške enote, in iz hribov je prišel kot baron de la Chalonnère, ki so ga okoliški kmetje veselo pozdravljali, ko je pripeljal v grad svojo ženo in sina. Toda posestva se je kmalu naveličal in čar Pariza ter kabarejskih luči je postal premočan; ni se mogel upreti želji, da bi nadoknadil vsa tista leta, ki jih je prebil v gozdovih.

Zdaj je imel sedemindeset let, a lahko bi veljal za sedemdesetletnika. Baronica je vrgla izrezek in pismo na tla.

Zunaj se je oglasilo ropotanje starega kamiona, ki je zapeljal na dvorišče. Brez naglice si je zavezala haljo in odšla k oknu, ki je gledalo na dvorišče pred hišo. Tam je stal vaški kamion z odprtimi zadnjimi vrati. Pri njih sta stala dva moška in nekaj raztovarjala. Louise je prihajal z vrta, kjer je plel, da bi jima pomagal prenesti tovor.

Eden od moških je stopil izza tovarnjaka proti kabini, si tlačil v žep nekakšen papir, nato pa se usedel za krmilo. Kaj pa so pripeljali? Ničesar ni naročila. Kamion je speljal z mesta in tedaj je osupnila. Na poti so stali trije kovčki in ročna torba, poleg njih pa je bil neki moški. Spoznala je blesk svetlih las in se široko nasmehnila.

»Ti beštija. Ti lepa primitivna beštija. Zasledoval si me.«

Odhitela je v spalnico, da bi se oblekla.

Ko je prišla na hodnik, je od spodaj zaslišala glasove. Ernestine je vprašala, kaj gospod želi.

»Madame la Baronne, elle est là?«
V trenutku je Ernestine odhitela po stopnicah, kakor hitro so jo nesele njene stare noge. »Neki gospod je prišel, madame.«

Tistega petka je bil običajni večerni sestanek na ministrstvu krajši kot ponavadi. Poročati je bilo moč samo o eni stvari: da ni nič. V zadnjih štiriindvajsetih urah je opis iskanega avtomobila obkrožil vso Francijo. Nikjer ga niso videli.

»Moramo se sprijazniti z dvema domnevama,« je pojasnil Lebel molčečim udeležencem seje. »Ali še vedno verjamemo, da ga ne sumimo, se pravi, da je bil njegov odhod iz Hotela du Cerf nepremišljen in slučajen; v tem primeru ni razloga, da ne bi odkrito uporabljal svojega avta in se prijavljal v hotelih pod imenom Duggan. Če je tako, ga bomo kmalu dobili. V drugem primeru pa se je odločil, da bo avto nekje skril in se ga znebil. Tu se odpirata dve novi možnosti.

Ali nima na voljo nove identitete, kar mu bo onemogočilo, da bi se prijavil v hotelu ali skušal priti čez mejo. Ali pa ima na zalogi še eno identiteto in jo že uporablja. V tem primeru je še vedno izjemno nevaren.«

»Kaj pa vam da misliti, da ima na voljo še kakšno identiteto?« je vprašal polkovnik Rolland.

»Domnevati moramo,« je dejal Lebel, »da je ta človek, ki mu je OAS očitno ponudila zelo veliko vsoto, da izpelje ta umor, eden najboljših profesionalnih morilcev na svetu. To pomeni, da ima nekaj izkušenj. Pa se mu je kljub temu posrečilo, da ni zbudil nikakršnega sumu in da ga ni v policijskih arhivih. To je lahko dosegel samo tako, da je opravljal naloge pod lažnim imenom in z drugačno zunanostjo. Z drugimi besedami, tudi v maskiranju je izvedenec.

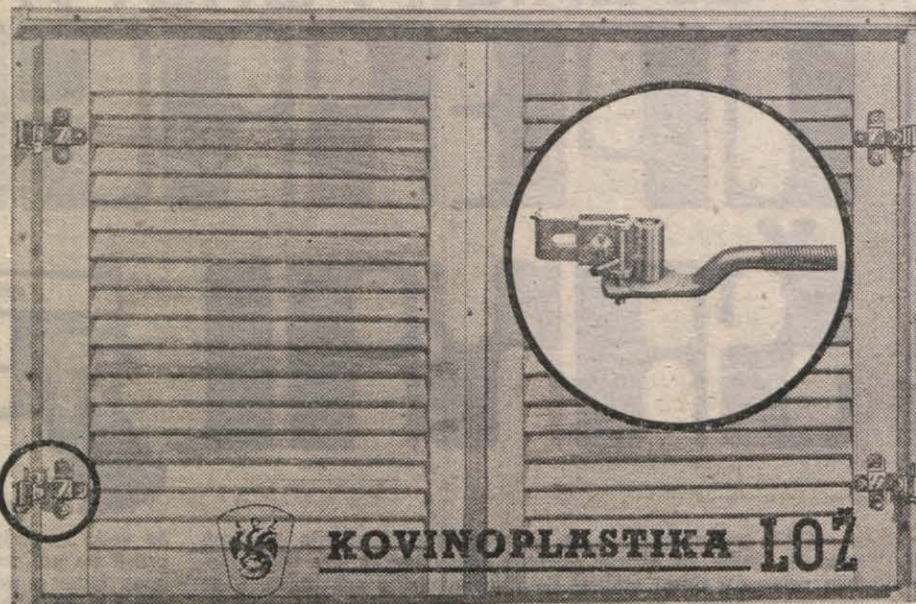
Iz primerjav obeh fotografij vemo, da si je Calthrop povečal višino z odebeljenimi podplatmi, da je za nekaj kilogramov shujšal, s kontaktnimi lečami spremenil barvo oči in si pobarval lase, da je postal Duggan. Če je to lahko storil enkrat, si ne moremo privoščiti iluzije, da tega ne bo ponovil.«

»Toda saj nimamo nobenega razloga za domnevo, da je posumil, da ga bomo razkrinkali, še preden pride v predsednikovo bližino.« je ugovarjal Saint-Clair. »Zakaj bi bil torej tako izjemno previden in si preskrbel več lažnih identitet?«

»Zato,« je rekel Lebel, »ker je očitno izjemno previden. Če ne bi bil, bi ga zdaj že imeli.«

Človek, ki so ga iskali, je ležal na svežih rjuhah v gradu sredi Correze. Bil je skópan in spočit, pokrepčan z domačo pašeto in pečenim zajcem, ki ga je poplaknil z močnim rdečim vinom, črno

GRADITELJI: PREDSTAVLJAMO VAM IDEALNO REŠITEV "OKOVJA ZA POLKNA"

kavo in konjakom. Strmel je v zlate ornamente, ki so se vijugali po stropu, in delal načrt za dneve, ki so ga ločili od naloge. Vedel je, da bo moral še ta teden oditi in to mogoče ne bo lahko. A bo že uredil. Moral si bo izmisliti nekakšen razlog za odhod.

Vrata so se odprla in vstopila je baronica. Lase je imela spuščene na rame, oblečena pa je bila v haljo, ki je bila zavezana na grlu, sicer pa odprta. Šakal se je vzdignil na komolce, ko je zaprla vrata in stopila k postelji.

Molče se je zazrla vanj. On je stegnil roko in ji razvezal trak halje. Odprla se je, razkrila prsi in ko je njegova roka zdrsnila pod tanko, s čipkami obrobljeno blago, ji je zdrknila z ramen in neslišno padla na tla.

Tri dni je bil Lebel brez vsake sledi in na večernih sestankih je zmeraj bolj prevladovalo mnenje, da je Šakal stisnil rep med noge in naskrivaj odšel iz Francije. Zvečer 19. avgusta je bil samo še Lebel mnenja, da je morilec še zmeraj nekje v Franciji, da se je pritalil in da čaka.

»Na kaj pa čaka?« je tistega večera predirljivo vzkliknil Saint-Clair. »Edina stvar, na katero še lahko čaka, če je sploh tukaj, je priložnost, da jo pobriše proti meji. Kakor hitro se bo prikazal iz skrivališča, ga bomo imeli. Nikogar nima na svoji strani, nikamor ne more iti, nihče ga ne bo vzel pod streho, če je vaša domneva, da je popolnoma odrezan od OAS in njenih simpatizerjev, pravilna.«

»Ne vem, na kaj čaka,« je odgovoril Lebel. »Vendar nekaj čaka, mogoče na določen dan. Ne verjamem, gospodje, da o Šakalu ne bomo nič več slišali. Vendar ne morem razložiti, zakaj imam ta občutek.«

»Občutek!« se je posmehnil Saint-Clair. »Določen dan! Res se mi zdi, gospod komisar, da ste prebrali preveč romantičnih detektivk. Ampak tole ni roman, moj dragi gospod, to je stvarnost. Šakal je odšel, to je vse.« S samozavestnim nasmehom se je zleknil na naslon.

»Upam, da imate prav,« je tiho rekel Lebel. »V tem primeru, gospod minister, moram poudariti, da sem se pripravljen umakniti iz te preiskave in se vrniti nazaj k svojemu rednemu delu.«

Minister ga je neodločno pogledal.

»Pa se vam zdi, da je vredno nadaljevati preiskavo, komisar?« je vprašal. »Mislite, da še zmeraj obstaja resna nevarnost?«

»Kar zadeva drugo vprašanje, gospod minister, ne vem. Glede prvega pa lahko rečem, da se mi zdi vredno nadaljevati, dokler ne bomo popolnoma prepričani.«

»Torej prav. Gospodje, želim, da komisar nadaljuje preiskavo in da mi nadaljujemo večerne sestanke, kjer nam bo poročal — za zdaj.«

Zjutraj 20. avgusta je Marcange Callet, lovski čuvaj na posestvu med Egletonsom in Usselom v departmaju Correze, zasledil ranjenega gozdnega goloba, ki je padel v grmovje divjega rododendrona. Sredi grmovja je našel goloba, ki je brezumno frfotal na sedežu odprtega športnega avtomobila.

Ko je ranjenemu ptiču zavil vrat, je najprej pomislil, da sta avto pustila v gozdu zaljubljenca, ki sta prišla na piknik, čeprav je obvestilo, ki ga je nabil na lesu ob vhodu v gozd, to prepovedovalo. Nato pa je opazil, da nekatere veje, ki so skrivale avto pred pogledi, ne rastejo iz tal, ampak so samo zatakne ne v zemljo. Natančnejši pogled je pokazal, da so nekatere veje na sosednjih

grmih sveže odrezane in premazane s prstjo, ki je potemnila bele reze.

Po ptičjih odpadkih na sedežu je presodil, da je avto v gozdu že nekaj dni. Vzel je puško in mrtvega goloba ter se s kolesom odpeljal do svoje kočice, razmišljajoč, da ne sme pozabiti omeniti avtomobila stražniku, ko bo šel do poldne v vas po nove zajčje pasti.

Skoraj poldne je bilo, ko je vaški policist navil svoj staroverski telefon in sporočil komisariatu v Ussel, da so v bližnjem gozdu našli zapuščen avto. Je avto bel, so ga vprašali. Ne, moder je. Italijanski? Ne, francoske registracije, znamka neznana. Prav, je rekel glas iz Ussela, popoldne pride ponj vlečna služba, ki naj jo počaka v vasi, da ji bo za vodnika, kajti dosti dela je in povsod je premalo ljudi, tisti tipi iz Pariza pa na vsak način hočejo, da jim najdejo nekakšen bel italijanski športni avto. Vaški policist je obljubil, da bo pripravljen, ko pride popoldne vlečni kamion.

Ura je bila že štiri proč, ko so mali avto privlekli pred garažo v Ussel, in skoraj pet, preden je eden od mehanikov opazil, da je izredno zanikrno poarvan.

Vzel je izvijač in naredil prasko po blatniku. Pod modro barvo se je pokazala bela raza. Presenečeno si je ogledal registrsko tablico in opazil, da je obrnjena. Nekaj minut kasneje je sprednja tablica ležala v travi in pokazala se je oznaka MI-61741. Policist je hitro stekel v pisarno.

Claude Lebel je zvedel novico malo pred šest. Sporočil mu jo je komisar Valentin iz okrajne postaje v Clermont Ferrandu, središči pokrajine Auvergne. Lebel je poskočil s stola, ko je Valentin začel pripovedovati.

»Tako pošljite v Ussel ekipo. Najboljše ljudi, kar jih imate, in toliko, kot jih lahko najdete. Začnite poizvedovati v kraju, kjer so našli avto. To mesto si zaznamujte za središče in se pripravite za česanje vse okolice. Povprašajte na vsaki kmetiji, vse kmete, ki se redno vozijo po tisti cesti, po vaških trgovinah in gostilnah, vseh hotelih in gozdarskih kočah.

Iščite velikega, svetlolasega moškega, ki je po rodu Anglež, a dobro govori francosko. Nosil je tri kovčke in ročno torbo. Imel je veliko denarja, bil je lepo oblečen, a verjetno se mu je poznalo, da je slabo prenočil.

Vaši ljudje naj se pozanimajo, kje je bil, kam je šel, kaj je poskusil kupiti. O, ja, še ena stvar. Tisk za nobeno ceno ne sme ničesar zavohati. Kako to mislite, da ni mogoče? No, jasno, da bodo lokalni lovci na novice hoteli vedeti, kaj se dogaja. Povejte jim, da se je zgodila prometna nesreča in da eden od ponesrečencev tava naokrog v neprijetnem stanju. Ja, v redu, naredite, kakor hočete. Povejte jim karkoli, samo da ne bodo nič sumili. Recite jim, da jim zgodbe ne bo odkupil noben pošten časopis, vsaj v počitniškem času ne, ko je petsto hesreč na dan. Zaigrajte pač. Pa še zadnja stvar: če najdete tega človeka v kakšnem skrivališču, mu ne hodite blizu. Samo obkolite ga in pazite, da ostane tam. Prišel bom, kakor hitro bom mogel.«

Lebel je odložil slušalko in se obrnil h Caronu.

»Pokliči ministra. Prosi ga, naj skliče sejo že ob osmih. Vem, da je to čas za večerjo, a saj bo kratek sestanek. Potem pokliči Satory in še enkrat prosi za helikopter. Ponoči grem v Ussel in raje naj ti vnaprej povejo, kje bomo pristali, da me bo tam lahko čakal avto. Ti boš prevzel delo tukaj.«

Policijski avtomobili iz Clermont Ferranda, ki se jim je pridružilo še nekaj vozil iz Ussela, so si izbrali za centralo vaški trg v majhni vasi blizu mesta, kjer so našli avto. Tja so prišli ravno ob sončnem zahodu. Valentin je po radiu usmerjal avtomobile, ki so se zbrali po drugih vaseh v tem območju. Odločil se je, da bo najprej preiskal ozemlje v polmeru petih milj od mesta, kjer so našli avto, in da bo delal vso noč. Bolj je bilo verjetno, da bodo ljudje doma, ko se bo stemnilo. Po drugi strani pa je bilo možno, da se bodo njegovi možje zgubili v zavutih dolinah in pobočjih ali pa da bodo spregledali kakšno majhno gozdarsko kočico, kjer bi se lahko skrival ubežnik.

Lebel je pogledal navzoče in odložil papirje.

»Kakor hitro bo sestanek pri kraju, gospodje, bom odšel v Ussel in osebno nadzoroval iskanje.«

Skoraj minuto je vladala tišina.

»Kaj mislite, komisar, kaj se da sklepati iz tega?«

ZA MALE IN VELIKE SLADOKUSCE

VEDNO SVEŽA

IZREDNO ZDRAVA

NADALJEVANJE PRIHODNIJ

MOJ MOŽ JE PIJANEC

Poročena sem pet let in stara 23 let, možu pa je 30 let. Imam dve hčerki, ki imata štiri leta in pet let. V zakonu imam strahotne težave, ki jih sama ne znam rešiti.

Začelo se je tako, da mi je rekel, da moram biti njegova žena. Ker sem bila še mlada, sem odšla v šolo v Ljubljano, on pa je v domačem kraju naprej vodil svojo obrt, ki mu prinaša ogromno denarja.

Bil je priden delavec in me je imel zelo rad. Pri šolanju mi je pomagal celo z denarjem.

Počasi pa se je spreminjal.

Njegova sestra ima gostinski lokal precej daleč od njegovega doma. Preprosila ga je, da ji je dvakrat na teden vozil tja vso oskrbo. Tam je začel piti. Prišli so še prijatelji, ki so ga vlekli naprej po gostilnah in barih, pijančevali, ponočevali in zapravljali denar.

Za vse to sem jaz zvedela šele, ko sem zanosila; zahteval je, da pustim šolo. Ves čas nosečnosti sem prejkala, saj je hodil domov redno šele okoli petih zjutraj. Tudi tepel me je. Ob nedeljah pa je hodil na lov, tako da sem bila kar naprej sama. Tudi po dva dni skupaj ga ni bilo domov. Vendar je pri vsem tem trdil, da me ima rad in je bil name zelo ljubosumen.

Tudi hčerki je imel — in ju še ima — zelo rad.

Ko sva se poročila, je imel štiri in pol milijona dolga. Dolg sva po štirih letih vrnila, ker sem se pozneje ko je prva hčerka dobro shodila, tudi jaz zaposlila. Pa tudi šolo sem končala, čeprav sem zelo trpela. Mož mi namreč ni še vedno čisto nič pomagal in me je tudi pretepal.

Ves čas sem ga prosila, naj se poboljša, naj bo spet tak kot nekoč. Zaman. Potem sem se, ne da bi on vedel, odselila stran.

Tistikrat je bil res obupan in je tudi pri sestri iskal pomoči. Prenehal je piti in mi je sveto obljubil, da se bo poboljšal. Po naravi je sicer zelo pošten, dober in pameten človek. Toda zdaj se je vdal pijači in v hiši imam pekel. Tudi meniti se noče skoraj nič več z menoj.

Sicer pa se je, ko sem postala bolj resna in hladna, že precej poboljšal.

Spolno pa se še vedno dobro ujema in še vedno vsakič doživim orgazem.

Kadar je pijan, je v pravem pomenu besede norec. Ne moreš in ne moreš mu ničesar dopovedati. Zelo se bojim, da je postal že kronični pijanec in da vsa moja pomoč ne bo nič več zalegla.

Jaz bi rada le to, da bi srečno živela, da bi dogradila hišo, ki sva jo že začela delati, in da bi bilo s to nesrečno pijačo konec.

Kaj naj storim? Kako naj si pomagam?

NESREČNA VESNA

Z eno besedo moža obtožujete, z drugo ga branite in se vlečete nazaj. Zato bi sklepala, da mu tudi v vajinem vsakdanjem življenju še vedno preveč popuščate in preveč potrpíte.

Videli ste, kdaj in kako je najbolj zaleglo: ko ste se odselili. Iz tega spoznanja morate kovati nova orožja. Nič več prizanesljivega potrpljenja, ki mu daje le potuho! Dajte mu čimprej na znanje: Ali boš ti pri priči drug človek, ali pa boš izgubil mene in otroka. Tretje poti ni! Zdaj vaša mož še trdno verjame, da je tudi tretja pot, tretja možnost, takšna, po kateri kar uspešno vozi že nekaj časa. In ta tretja pot je, ker mu jo omogočate vi sami. Ko mu je ne bi, bi je ne bilo.

Recept? Odločnost, nepopustljivost, neizprosnost. Če mislite, da brede v kronični alkoholizem, mu predlagajte zdravljenje, spet brezpogojno: Če se ne greš zdraviti, odidem jaz.

Če kljub vsemu ne bo šlo, vam resno in odločno svetujem, da začnete misliti na razvezo. Mladi ste še, lahko se boste pobrali in začeli živeti na novo. Zakr-

njen, brutalen alkoholik ob vas pa vam bo do konca in popolnoma uničil življenje. In ne samo vam, tudi otrokoma! In to je pri vsem skupaj najbrž bistveno.

IMA ME LE ZA BLEF

Imam fanta in najina situacija je, milo povedano, delikatna. Sicer pa vam moram vse malo podrobneje razložiti.

Hodiva dve leti. Stara sem osemnajst let in še nedolžna. Fant me zelo ljubi, vsaj vselej mi je tako govoril. Res pa je, da se me še ni dotaknil, ker pravi, da sem še premlada in da je tudi on še nepreskrbljen. Je namreč študent in star je dvajset let.

Zato, ker je tako pozoren in obziren, si pri vsem skupaj nisem prav nič slabega mislila. Rekla sem si celo: »To je pa res lepo od njega, da mi hoče prihraniti kakšno grenko razočaranje!« In sem bila ponosna na to, da spoštuje mojo nedolžnost.

Tudi ko sva se objemala in poljubljala, se mi je vedno zdelo, da me je prižel dovolj tesno k sebi. Mislim: dovolj normalno k sebi.

Vse bi bilo lepo in prav, ko mi ne bi bila neka zelo dobra prijateljica zadnjič izdala strahotne skrivnosti: moj fant je namreč eden najbolj znanih ljubljanskih homoseksualcev in ima mene le za blef, kot se reče, da z menoj prikriva svoje pravo nagnjenje.

Prijateljčino odkritje me je hudo potrla. Neznosna mi je misel, da hodim s homoseksualcem. Mislim, da se ga moram čimprej in čimbolj odločno znebiti, čeprav mi bo pri tem srce umrlo od žalosti. Še vedno ga namreč neizmerno ljubim. In najhujše je to, da me ima tudi on, prepričana sem o tem, na neki čuden, homoseksualni način, resnično rad!

Kako naj to naredim, da ga ne bo preveč bolelo? Mislim, da seveda sploh ne smem izdati pravega razloga, zakaj ga zapuščam?

ZALOSTNA BRIZITA

Kakšna gos! Natanko tako boste storili in nič drugače, čeprav je resnično grdo slišati. In mislim, da ta ugotovitev sploh ne bi potrebovala pristavkov, ko bi med bralci slučajno ne bili tudi vi. Samo za vas torej še droben pristavek:

Prijateljica vam pravi, da je vaš fant homoseksualec. Vi pa: o, glej ga, kaj ne pove, pri priči ga bom pustila. Vmes seveda jok in samomorilske misli. Torej šemasto verjamete vsakomur vse, kar vam natrobi v ušesa? Torej nekritično in lahkoverno povzemate in spreminjate v suho zlato vse nepopisne čevkarje, ki krožijo med ljudmi po tem belem svetu in ki nimajo drugega namena kot tega, da delajo zdrahe? Krasno!

Niste še nikoli slišali, da si vsaka druga ali vsaj najmanj vsaka tretja nezaposlena ženska, ki nima preveč opravkov z gospodinjstvom (in vmes še vsaka deseta zaposlena), zmisli vsak teden novo čevkarijo samo zato, da si prežene dolgčas, ko opazuje, kako bo zadeva »vzgala« pri prijateljicah? Niste še nikoli pomislili, da vam je prijateljica nemara tudi nevoščljiva, da ne govorim o še verjetnejši možnosti, da bi vam rada fanta poceni in preprosto speljala?

Nič ne rečem, prav lahko je vaš fant celo homoseksualni ljubljanski prvak! Toda to bom verjela prav nazadnje svoj najboljši prijateljici in prej vsem drugim!

Če nimate torej nobenega tehtnejšega »dokaza«, bi rekla, da zadevo rajši še temeljito preudarite. Samo tega ne vem, komu s tem razpravljanjem delam uslugo? Vašemu fantu prav gotovo ne...

ALI JE RES?

Slišal sem, da zelje zelo povečuje spolno moč. Nekdo mi je pravil, da dela prave čudeže. Kako naj ga uživam, da bo učinek najboljši in najhitrejši? Prosim za čimprejšnji odgovor! (Mislite pri tem tudi na druge bralce moškega spola!)

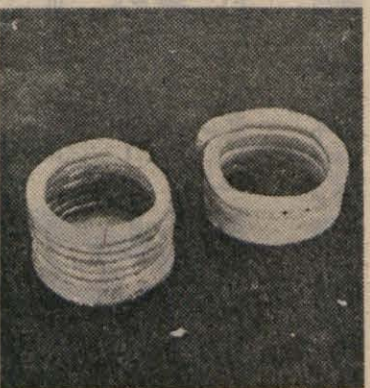
JOŽE IZ KRANJA

Vi (če že ne drugi bralci moškega spola) ga uživajte le na en način: V glavah, in to neprečvenega! V tem primeru je uspeh fantastičen!

HELENA

od 147—270 dinarjev: Moške torbice? Nikar se ne krenžite! V tujini jih moški že dolgo cenijo — in nosijo. Obesijo si jih za pas ali vzamejo preprosto v roke. Posebni modeli pravih moških torbic se dobijo v trgovini Industrije usnja Vrhnika v Zvezdi.

19 dinarjev: V MLADINSKI KNJIGI v Konzorciju prodajajo cenene in lepe keramične garniture: podstavek za jajce in obroček za servieto, ki so jih izdelali v posebni delavnici v Vevčah duševno prizadeti otroci.

12.70 dinarjev: Vsemu ženskemu svetu, ki po ekspresni metodi trga drage hlače najlonke na uho: pri NAMI so odbili pošiljko uvoženih nemško-italijanskih hlačnih nogavic z dvojno mrežo, ki so resnično in nenavadno poceni. Prodajalke zagotavljajo, da so tudi trpežne.

123.50 dinarjev: In še en, nadvse ugoden nakup: v mali trgovinici ANCORE na Titovi cesti poleg pošte so dobili pošiljko modnih damskih črtastih puloverjev, ki so ceni navkljub spleteni iz čiste volne!

IZBOR PO PRESOJI UREDNIŠTVA

Jana

prinaša srečo!
vsak teden zrebanje:

NAGRADE TEDNA
kuhinja
•SVEA•

EDINA PRAVA SLOVENSKA ŠVEDINJA JE KUHINJA
v 12 kolih bo izrebranih 9 kuhinj Bella standard
2 kuhinji Zala special 1 in 1 kuhinji Zala special II

10 luksuznih damskih kockov iz pravega usnja s
kompletno kolekcijo lepote Margaret Astor

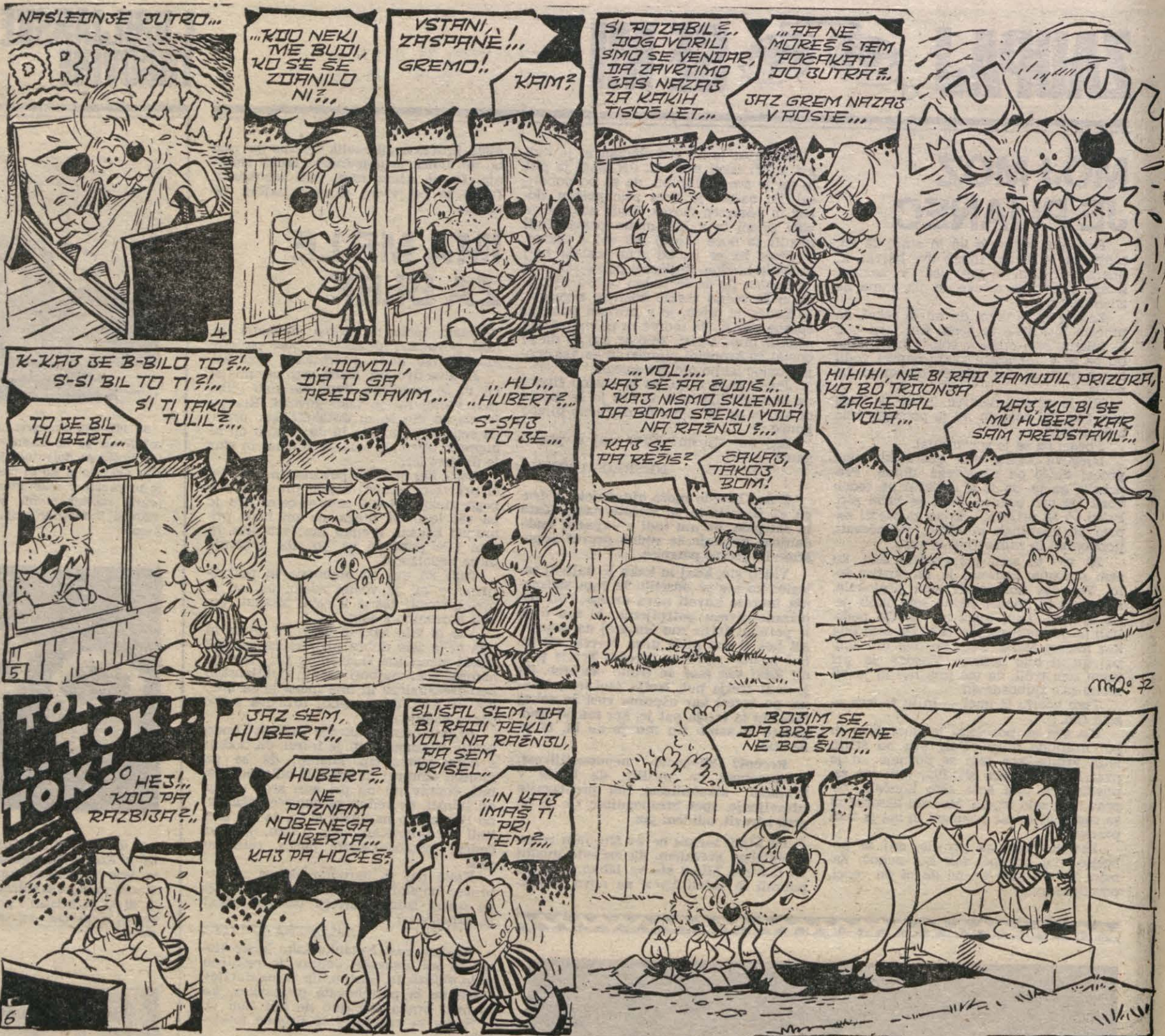
100 janinih gospodinskih kompletov
predpisan in namizna garnitura - dva manjša in en
večji pri dveh servisi in dva podstavka za kozarce.
ki jo preprosto izreže in zarobite

studio št. delo

Jana
prinaša srečo!
vsak teden zrebanje:

12.000 (jubljana)
torbice
NAGRADE
KUPON
Jana prinaša srečo

srečo prinaša Jana
pri vseh prodajalcih časopisov!

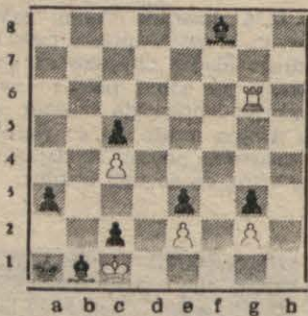

problemski šah

IZBRANE STUDIJE

G. KASPARJAN

3 n. »Šahmat v SSSR« 1962

Bel na potezi remizira

Bel: Ke1, Tg6, P:e4, e2, g2, (5)
Crni: Kal, Lbl, Lf8, Pa3, c2, c5, e3, g3 (8)

KOMENTAR

Najlepše šahovske partije temeljijo v bistvu na napakah belega ali črnega. Poleg tega se take idejne kombinacije kot v rešitvah nekaterih problemskih nalog ne morejo zaradi obojestranskega nasprotovanja nikoli zgoditi v šahovskih partijah. O tem se lahko tudi danes prepričate, saj pred seboj imate študijo z nenavadno poa: "v rešitvi: trdnjava bo krožila v obliki kvadranta, lovec pa v obliki romba, ki imata (kvadrat in romb) po štiri skupna polja.

RESITEV

1. Tg2 a2 2. Th7 Ld6 3. Te7 Lf4 4. Te5 Lh6 5. Tg5 Lf8 6. Tg7 Ld4 7. Te7 in remi s ponavljanjem potez.

(Nadaljevanje prihodnjič)

milan govekar:
za filateliste in nefilateliste

SRBSKA KNJIŽNICA

Ob proslavi 140-letnice ustanovitve »Narodne biblioteke SR Srbije« in slovesni otvoritvi njene nove stavbe izdaja Skupnost JPTT 25. novembra letos priložnostno poštno znamko za 0,50 din v nakladi 2 milijona znamk. Stavba, prikazana na znamki (grafična realizacija je delo Andreja Milenkovića iz Beograda, tisk: Zavod za izdelavo bankovcev in kovancev Beograd), je bila zgrajena po projektu univerzitetnega profesorja in arhitekta Iva Kurtovića iz Beograda in bo slavnostno odprta 26. XI. 1972. Nova srbska knjižnica v Škerlićevo ulici (blizu Slavije) zavzema površino 25.000 kvadratnih metrov in hrani blizu 1.500.000 kataloških števil različnih knjig, časopisov, rokopisov in ostalega gradiva. S tako močnim knjižnim fondom predstavlja močan center znanstvene in ostale literature.

Narodna biblioteka SR Srbije je sicer naslednica leta 1832 ustanovljene »Novozavdene biblioteke varoši beogradske«, ki se je večkrat selila iz Beograda in nazaj ter se je tudi preimenovala, da bi naziv Narodne biblioteke dobila šele leta 1858. Vse to, kar je danes zbrano v tej knjižnici, pa je bilo po zadnji vojni pridobljeno povsem na novo. Že prvi dan napada na

Jugoslavijo 6. 4. 1941 je bila temeljna srbska narodna biblioteka uničena do tal. Tedaj je ta knjižnica hranila 1.424 rokopisov in raznih ukazov iz XII. do XIV. stoletja, zbirko 2000 pisem zbranih piscev in javnih delavcev. Ob bombardiranju je propadla tudi bogata zbirka s 1.800 izvodov starih tiskov-inkunabul, med katerimi je bil Misal iz leta 1482, Oktoid iz leta 1494, Psalter iz leta 1495, Molitvenik iz leta 1496 itd. Uničene so bile tudi zbirke starih zemljevidov in risb (1500 kataloških števil), časopisov in revij (5800 števil) ter še nad pol milijona izvodov

knjig v raznih jezikih in z raznih področij. Po predvojni cenitvah je samo po knjižnem fondu srbska narodna biblioteka predstavljala vrednost več kot 58 milijard takratnih dinarjev. Bombe seveda niso povzročile zgolj ogromne materialne škode, ampak so uničile neprecenljivo zakladnico, ki je omogočala proučevanje preteklosti srbskega naroda in Balkana.

Kot pri vseh izdajah priložnostnih znamk bo Biro za poštne znamke in tisk tudi ob izidu teh spominskih znamk poskrbel za priložnostni ovitek in žig prvega dne izdaje.

NOVO
NA TRŽIŠČU

za zajtrk, malico
ali večerjo, doma,
na taborjenju,
v službi in
na potovanju

emona ljubljana
mesna industrija zalog

dobra
knjiga

najboljši
prijatelj

REŠITEV NAGRADNE KRIŽANKE IZ ŠTEV. 44

SEMESTER ELEGANCA KALIN KZ STADIJ STIK TIMA AVTOKAR
AVE MARSALA ZOBATEC VZ SLIKA ALADAR POJATA INARI
ALA OLIVA IV STISKA MAZE PLESO AJA KARIES
ELEKTRIKA ORAC ALAN PELIN RETORIKA LEDENIK AKTIV
POROK ACA ADI SARDINIA LABA KRIPA DESERT RP
RESAVA DN PERSONAL AKT ARETTA AMITOZA TROTAR
AKA TOLAR CIR ROB VALENS MET AMATI RIZ NANA
PALICA RESITEV ARARAT EROZIJA

Med reševalce, ki nam bodo poslali pravilno rešitev skandinavske križanke, bo žreb razdelil pet nagrad v skupnem znesku 1000 dinarjev. Nagrade so naslednje:

**PRVA NAGRADA: 500 DINARJEV
DRUGA NAGRADA: 200 DINARJEV
TRI NAGRADE PO 100 DINARJEV**

Rešitev pošljite na izrezku iz časopisa na naslov: Uredništvo TT, Tomšičeva 3, 61001 Ljubljana, poštni predal 150-III. Na pisemski ovitek napišite NAGRADNA KRIZANKA 36. Rešitve morajo biti v uredništvu do petka, 24. novembra.

Reševalci iz Ljubljane lahko vržejo rešitve v nabiralnik nagradnih ugank v veži poslopja v Tomšičevi ulici 3.

Za nagradno skandinavsko križanko št. 34 smo dobili 1622 rešitev. Zreb je prisodil nagrade naslednjim:

1. nagrada (500 din): Metka Romih, Vrhovčeva 1, 68000 Novo mesto
2. nagrada (200 din): Marija Trepše, Meljski dol 16, 62000 Maribor
3. nagrada (100 din): Viktor Miklavžina, Lenartova 6, 62392 Mezica
4. nagrada (100 din): Nina Kaplan, Cesta na Loko 2/A, 61000 Ljubljana
5. nagrada (100 din): Ljubica Mohor, Kisovec, 61410 Zagorje ob Savi

Vsem nagrajencem naše čestitke, drugim pa želimo več sreče pri prihodnjih nagradnih natečajih.

REZERVIRANO ZA TOFA

DVAKRAT P

PALANKA IN PISMO

Potem je prišlo neko pismo. Pismo je razposlal Industrijski kombinat Bačka Palanka.

Pravzaprav ne pismo, ampak tako rekoč — poziv.

»Poziv na stručno putovanje Proizvođači — hotelstvo 72!«

Gre namreč za strokovno posvetovanje proizvajalcev in hotelirjev. Mislim, da so strokovna posvetovanja proizvajalcev in hotelirjev zelo koristna, in prav je, da pride do takšnih strokovnih posvetovanj.

Prepričan sem, da bo imela naša družba veliko koristi od takšnih strokovnih posvetovanj. Še posebno, ker so tovariši iz Bačke Palanke strokovno posvetovanje kar se da strokovno pripravili.

Strokovno posvetovanje bo namreč na ladji ISTRA od 12. XI. do 5. XII. In ker so ladje pač narejene zato, da plujejo, bo tudi Istra plula. Pa ne z Reke do Zadra in nazaj. Naša obmorska klima zlasti v zimskih mesecih ni preveč ugodna za strokovna posvetovanja.

Pa še veter bo.

Tovariši iz Bačke Palanke so namreč napisali, da gre, za študijsko potovanje. Za študijsko potovanje na relaciji Reka—Dubrovnik—Tripolis—Tunis—Malta—Carfu—Split—Reka.

Povabljenih je takole kakšnih 308 direktorjev. Pa ne samo direktorjev. Da jim ne bomo delali krivice.

»Vsak proizvajalec,« piše v pismu, »lahko povabi dva do tri svoje najboljše partnerje, tako da bo prišlo na ladjo do zelo koristnih stikov.«

Prepričan sem, da bodo stiki na moč koristni.

Tudi za družbo.

Mislim za tisto, na ladji.

Direktorji verjetno lahko pripeljejo s seboj tudi svoje tajnice, da jim bodo lajšale življenje na tem zahtevnem strokovnem posvetovanju in silno zahtevnem študijskem potovanju.

Poglejmo si, recimo, kakšen napor čaka tovariše 2. decembra, ko bodo pripluli v Malto.

Zelo naporen dnevni red:

- zajtrk od 7,00 do 8,30 (rana ura, slovenskih fantov grob. Seznam povabljenih direktorjev iz Slovenije je na moč dolg!)

- od 10. do 13. ure razgled mesta in srečanje z malteškimi hotelirji. (Zelo zahtevno srečanje in s poslovnega stališča zelo koristno, ker je bilo ugotovljeno, da imamo premalo stikov s hotelirji z Malte!)

- kosilo na ladji od 13. do 14,30

- od 15. do 23,30 prosti čas

- večerja ob 19. uri na ladji

Zares prenatrpan in sploh prenaporen program, od kosila do prostega časa imajo samo pol ure, zadnji dve točki pa sta tako rekoč ob istem času.

Nepremišljena poteza tovarišev iz Bačke Palanke!

Mislim, da je v času, prav v tem času, ko odgovorne že tako in tako čaka nič koliko dela in težav, takšne študijsko potovanje odločno prenaporno.

Tovariši iz Bačke Palanke namreč priporočajo, naj povabljeni prinesejo s seboj tudi pogodbe. Zaradi morebitnih dogovorov.

Morda bodo prinesli s seboj tudi pismo.

Pa ne mislim tegale iz Bačke Palanke...

No, pa srečno pot!

In veliko koristnih stikov vam želim. Pa ne kratkih...

Sedel sem v parku in pre-mišljeval. »Denarja za vrvmimam, bencin je predrag, tramvajev ni več, Ljubljana pa je v teh dneh že preklemano mrzla... Le kako naj bi naredil samomor, ki bi ustrezal mojim možnostim.«

Gospoda moja, ne obsojajte mojih grešnih misli, čeprav sem bogaboječ, so se mi v obupu prikrdle v glavo. Pa ne mislite, da bi bili vi na mojem mestu drugačni. Nazadnje bi se tudi vam zdel samomor najboljši in celo edina rešitev.

Tri mesece sem iskal sobo. Za og-lase sem porabil že celo premoženje. Ko mi je zmanjkalo denarja za trolo, sem hodil peš na ogled sob, ki so mi jih v oglaših ponujali dobrosrčni gos-podje in gospe. »Žal, prepozni ste. Pred nekaj minutami smo oddali res lepo sobo...« Posledica mojih celo-dnevniških iskanj je bila le ta, da so mo-ji edini zimski čevlji dobili na podpla-tih luknje, ki so se po svoji velikosti lahko primerjale z usti profesionalnih političnih govornikov. Ko se me je za-čel lotevati brezglavi obup in sem mi-slil, da bom pač moral nazaj na kme-tijo, kjer bom vse življenje grabil se-no in kidal gnoj, in ko sem spoznal na lastni koži socialno diferenciacijo, mi je šinila v glavo odrešilna misel. Ko sem dobil štipendijo, sem jo žrtvoval za telefon. V roke sem vzel telefonski imenik in po abecednem redu klical telefonske številke: »Oprostite, ker motim. Sem študent s podeželja, iš-

delali z neverjetno prenikavostjo. Na misel mi je prišla nova možnost: ku-pil bom šotor, se utaboril v Tivoliju, potem pa bo že kak novinar to zvedel in napisal žalostno zgodbo o žalostni usodi nadarjenega študenta. Ljudem bodo prišle v oči solze, s ponudbami me bodo kar zasuli... Ne. Nič ne bo. Nimam denarja za šotor! Bencin je predrag, tramvajev ni več, Ljubljana je mrzla...

»Prosto?« Malomarno priklimam go-spodu, ki želi sesti poleg mene. Če-prav mi ni do pogovora, se začneva go-govarjati.

»Sobo iščete?! Zakaj takoj ne pove-ste, tristo lasastih plešcev!«

Nisem mogel verjeti. Po trimeseč-nem brezuspešnem iskanju ti nekdo sam ponudi sobo!

»Tako, tukaj sva. Vaša soba. Velika, suha, poceni. «Čeprav ni bila ne prvo ne drugo, za tretje pa ga še nisem vprašal, se mi je zdela pravo kralje-stvo.

»Plačali boste, tako med brati, ker ste študent in sem dobrega srca, šti-rideset jurjev. Poceni, kajne?«

Čeprav sem se kar stresel ob vi-soki ceni, ki je bila za pet tisočakov višja od moje štipendije, sem zmedeno prikimal. Bal sem se, da bi se dobri gospod premislil.

»Seveda« je hitro pristavil, »elek-trika, voda in kurjava ni vračunano.«

Niti približno mi ni bilo jasno, ka-ko bom plačeval sobo, kaj šele, kaj bom jedel, toda kaj sem hotel drugega. Morda se mi bo kasneje ponudila bolj-

TINE GUZEJ

GOBICE

čem sobo. Mislim sem, no, slučajno če imate vsaj primerno klet ali podstreš-je, kjer bi imel vsaj streho nad gla-vo... Ko sem izgovoril besede štu-dent s podeželja in soba je v telefo-nu zaškrtalo. Če sem imel to srečo, da sem svoje misli lahko povedal do konca, sem slišal očitke in razbur-janje, kako si upam nadlegovati pošte-ne ljudi, jih motiti pri počitku itd.

Neka gospa, ki je verjetno tik pred tem prišla od frizerja, z ženskega de-batnega krožka ali je pravkar nadrla služkinjo, naj vendar še enkrat pospra-vi stanovanje, čeprav ga je že, ker bo zvečer party, in ni imela drugega dela, mi je poklonila kar pet minut. Never-jetno, kakšna dobrota. V začetku se je resda malce razjezila nad meno, po-tem pa se je jezila na druge. »Človek božji, kaj vam pade v glavo! Kje naj staknem prostor za vašo posteljo? Z možem imava samo štirisočno stanova-nje. S kletjo tako ali tako ni nič, ker ti butci arhitektski zidajo hiše z eno garažo. V njej je komaj prostora za možev mercedes, moj audi pa res ne more biti kar zunaj. Zato smo tudi klet za silo preuredili v garažo. Na pod-strešju pa imava vinsko klet. Pomisli-te, na podstrešju, ker smo se morali kleti odpovedati!«

Kar zvijalo me je od takšnih in po-dobnih samogovorih. Čeprav sem mi-slil, da je to zadnja možnost, sem se domislil še nečesa. Spremenil sem se v »sendvič«. Spredaj in zadaj sem si prilepil dva velika lepaka in nanju na-pisal: POMAGAJTE ŠTUDENTU! IŠČEM LE POSTELJO IN STREHO NAD GLA-VO! Ljudje so se nasmihali, ko sem z napisom hodil po središču mesta, in se muzali: »Holaj, tale pa ne bo čisto pri pravi!«

Na srečo sem vsaj tisto noč pre-spal v postelji in še streho sem imel nad glavo. Ob meni se je ustavila ma-rica, miličnik me je vljudno povprašal, ali imam dovoljenje za plakatiiranje. Razložil sem mu, da sem sam gospo-dar svojega telesa in lahko z njim na-redim, kar hočem, predvsem pa se lahko grem »sedvič«. Tako sem pre-spal na hladnem, kjer sploh ni tako hladno, kot pravijo.

Ko sem tako poskusil vse, da bi dobil sobo, sem se zložil na klop v parku. Začel sem premišljevat o sa-momoru. Drugega izhoda nisem videl. Pa vendar, možgani so mi še vedno

šla priložnost. Bo že kako. Bom pa ho-norarno kaj zaslužil.

Čez teden dni sem se začudil, ker so moji poletni čevlji spremenili bar-vo. Najprej sem mislil, da sem morda dobil sstanovalca, ki je verjetno mal-ce čuden, ker ima zelene čevlje. Pa so le bili moji čevlji. Nazadnje sem ugo-tovil, da so pozeleneli zaradi vlage. Na usnju je v nekaj dneh zrasel lišaj, ple-sen, mah ali bogsigavedi kaj je bilo ti-sto. Nisem več dvomil, da mi je moj stanodajalec oddal vlažno sobo, ki je vse kaj drugega kot kraljevska soba.

Še bolj sem bil začuden, ko sem čez mesec dni pri pospravljanju za-gledal pod posteljo čudno gmoto. Naj-prej sem preplašen odskočil, ker sem mislil, da imam za sstanovalca kak-šno (ne)prijetno žival. Pa so bile le gobe! Nisem mogel verjeti. Gobe v sobi! Ko sem jih pod omaro zagledal še več, nisem več dvomil. Res so bi-le gobe. In to ne kakšne krmežljave gobe, temveč pravi šampinjoni. Taki po 100 novih dinarjev za kilogram. In nabral sem jih skoraj kilogram. Začel sem računati. Če dvakrat na mesec oberem pridelek, bom kar dobro zaslu-žil. Lahko bom plačal sobo in še pa-sulj (brez mesa) si bom lahko privoščil. Toda glej čudo. Čim dlje sem stanoval v sobi, tem več gob je bilo. Verjetno je k temu pripomogla tudi so-sedova kanalizacija, saj je bila soba iz dneva v dan bolj vlažna. To pa je moji gobarni dobro delo. Vsak mesec sem odnesel v banko večji kupček »ta rde-čih konjev«. (Ne vem sicer, ali se je kdo zastrupil z mojimi gobami. Sam jih namreč nisem jedel. Bog ne daj!)

Privarčeval sem že veliko denarja. Zdaj imam že lep načrt. Za majhne de-narce bom kupil še druge tri prtljčne prostore, ki so na srečo še bolj vlažni od moje sobice. Če bo treba, bom še malo bolj razmajal stene, da bo soso-dova kanalizacija še bolj gnojila moje gobe. Pa tudi to še ne bo vse. Posku-šal bom dobiti še več takih prosto-rov. Sem še poslal oglas: »Najamem čimbolj vlažne sobe. Šifra: Visoka na-grada.«

Rečeno storjeno. Toda spet me tare velik problem. Z žabo se vozim le ob nedeljah, med tednom pa je za mestne opravke prikladnejši mini. In, gospoda moja, kam naj spravim oba avtomobi-la, ko pa ti arhitekti butasti zidajo hi-še z eno garažo!

OGLEDATO OGLEDALO

Pomočnik republiškega sekretariata za prosveto in kulturo Andrej Ujčič je povedal, da je služba SDK pregledala finančno poslovanje Mladinske knjige in ugotovila, da je založba v svojem internem obračunu v letih 1969 do 1971 izkazala 19,412.335 din izgube s to svojo revijo.

(Delo 7. novembra — Izguba revije »Elle«)

Mladinska knjiga je interno obraču-nala in izkazala izgubo iz poslovanja z modno revijo Elle-Ona za leto 1969, 1970 in 1971 v višini 10 milijonov 412 tisoč 335 dinarjev in 48 par.

(Dnevnik 7. novembra — Izguba revije ELLE-ONA)

Slaba milijarda starih dinarjev raz-like pri izgubi revije »Elle« — kaj pa je to nam.

x

1920 — Na Kitajskem zavlada la velika lakota.

(Dnevnik 7. novembra — Mejniki)

Ugotovitev, da je natanko 7. novem-bra 1920 zavlada la Kitajskem velika lakota se uspešno meri s podatkom, ki ga prav tako zasledimo med zgodo-vinskimi obletnicami, da so se namreč

Slovenci naselili na sedanjem ozemlju 2. aprila 568. Pripeljali z vlakom, izja-vili: »Tu nam bo dobro biti« in izsto-pili.

x

Dolazeči iz Ljubljane, putnik dugo zadržava pogled na živopisnoj slici Kra-nja u stešnenoj dolini Save, ispred oštirih zamagljenih vrhova Kranjske gore.

(Politika 5. novembra — Najsolidar-niji ljudi)

Pod strokovnim vodstvom novinarja Živojina Todorovića bi lahko prirerjali izlete v Kranj s pogledom na zameglje-ne vrhove Kranjske gore.

x

Spomladi je prišlo v Žireh do epide-mije Zlatenice. Bolezen se je kasneje pojavila tudi v Gorenji vasi, meseca oktobra pa v nekaterih osnovnih šolah v Kranju. O tem smo se pogovarjali z delavcem Zavoda za zdravstveno varstvo v Kranju dr. Almo Vahnjal in dipl. veterinarjem Petrom Belharjem.

(Dnevnik 7. novembra — Bolezen umazanih rok)

So otroci res taki pujski, da spadajo pod veterinarja?

— Čudno, med poročnim obredom so vsi jokali, le tvoja mama in oče sta sijala od sreče.

— Za hipec skočim k sosedu. Bodi tako prijazen in vsake pol ure premešaj juho...

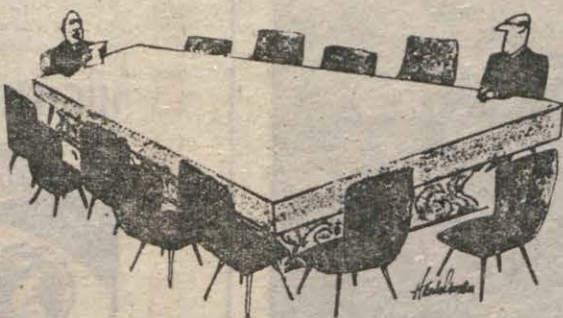
— Ali res še ni minil čas za obiske?

— Upam, da nisi ena od tistih nervoznih nevest, o katerih beremo v »Heleni«...

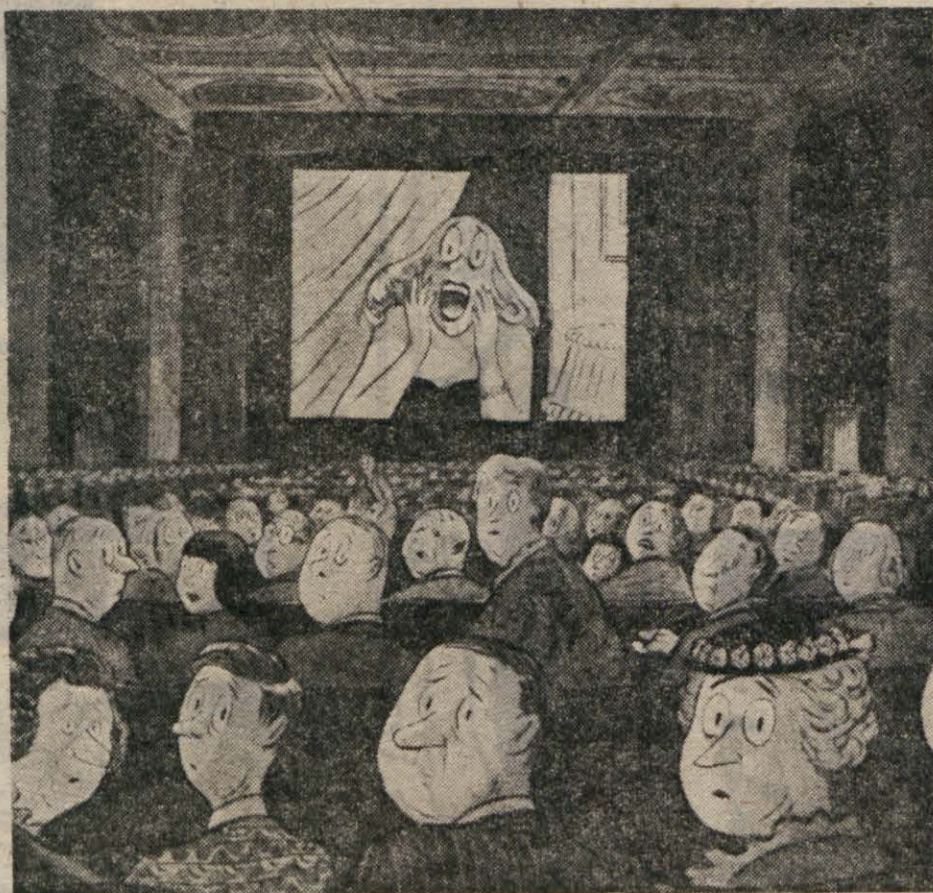
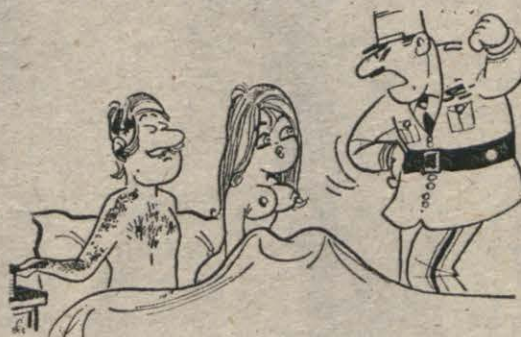
— Tovariš komisar, povejte mi, kolikšne so kompetence policijskega inšpektorja pri iskanju sledov za vlomilcem?

— Na našem zadnjem sestanku smo začeli reševati vprašanje avtomatizacije v podjetju. Danes moramo ta problem dokončno rešiti.

— Prav v vse nočne lokale sva šla pogledat, draga, in lahko ti poveva, da si lepša od vseh strip-tizet!

— Ljubica, kdaj boš izpraznila pepelnik?

VSE DOBRE REČI SO TRI

(Domača modrost)

HIGIENSKA PAPIRNA KONFEKCIJA

— Ne, beli človek, motiš se. To ni nikakršna Kupidova puščica ... to je moj mož Besneči bik.

NA IZLETIH,
POTOVANJIH
- SAMO
KVALITETNI

zdenka *sir*

— Mladenič, takoj zapustite moje teritorialne vode!

TT
TEDENSKA TRIBUNA